

Someron Jouluku

50 vuotta
1964–2014

Kotiseutulehti – historian havinaa ja nykypäivää • Hinta 10 €

Rauhallista Joulua Someron Joulun lukijoille!

*Somero-
Seura ry*

SOMERNIEMI-SEURA ry

Someron Joulu 2015

TOIMITUSKUNTA

Julkaisija	Somero-Seura ry ja Somerniemi-Seura ry
Päätoimittaja	Petri Siviranta
Toimitussihteeri	Marika Haapala
Editointi	Pekka Salminen
Kuvatoimittajat	Ahti Kukkonen, Sauli Kaipainen, Lassi Tuominen
Ilmoitukset	Olli Nuotio
Taitto	Liisa Salo
Ilmoitusten ja juttujen lähetysosoite	someronjoulu@gmail.com
Kansikuva	Ensimmäisen Someron Joulun kansikuva v. 1964
Painopaikka	Sälekarin Kirjapaino Oy
Painosmäärä	1500

Aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset vuoden 2016 Someron Joulun pyydetään lähettämään viimeistään **syyskuun loppuun mennessä** osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com. Postitse osoite on Someron Joulun c/o Marika Haapala, Takalantie 6, 31400 Somero. Somero-Seura pidättää oikeuden muutoksiin.

Sisällysluettelo

Hyvä Someron Joulun lukija <i>Petri Siviranta</i>	4
Odopus palkitaan <i>Marika Haapala</i>	4
Kaupungin tervehdys <i>Jani Kurvinen</i>	6
Someron Joulut 1964 – 2015 <i>Olli Nuotio</i>	7
Ekaluokkalaisten elämää kansakoulun ensimmäisenä syksynä <i>Aino Kesäniemi</i>	11
Kirje menneisyydestä <i>Kristiina Tuomisalo</i>	13
Taunon tarinoita <i>Laura Hulkkonen</i>	14
Somerniemi-Seura 40 vuotta <i>Manu Kärki</i>	15
Yhteiskouluun <i>Tuula Kämi</i>	18
Sinimustaviiruiset villasukat <i>Lassi Tuominen</i>	19
Vanha kivisakasti <i>Eeva Vuorinen</i>	20
Somerjoen perheen joulu <i>Eija Komu</i>	22
Kaksi samanlaista <i>Olavi Virtanen</i>	23
Menneitä muistellen <i>Kalevi Sahlström</i>	25
Joulukelien tuoksu <i>Matleena Kuivinen</i>	27
Paikallisherkkua perunamakkara <i>Kai Linnilä</i>	29
Jouluihminen? Mistä tietää olevansa jouluihminen? Kuka sellainen on? <i>Saara Roto</i>	33
Lapsuuteni muistoja Vuoksenrannasta ja sodanaikaisista evakkoreissuista <i>Lauri Talikka</i>	34
Koulumuistoja yli 60 vuoden takaa <i>Raija Rajala, Ulla Murto, Irma Järvi</i>	37
Ilon aihe jouluna? <i>Lyyli Honkio</i>	41
Ajatuksia <i>Sanna Eloranta</i>	41
Sotaorvon joulumuistoja <i>Esko Raitanen</i>	42
Martta, oman tiensä kulkija <i>Marja-Liisa Lahti</i>	44
Lapsuuden joulu <i>Anja Virolainen</i>	45
Vuosi 2015 – häpeilemätöntä nostalgiaa ja täyttä terästä <i>Miia Raivikko</i>	46
Kaupankäyntiä omilla vahvuuksilla <i>Tuomas Härme</i>	48
Oivallus <i>Irja Laiho</i>	49
Kuvia Kiuruun koulustaja ympäristöstä <i>Lassi Tuominen, Abti Kukkonen</i>	50
Someron tyttö parikymppisenä Hauholla emännän apulaisena <i>Maija Haataja</i>	55
Sellainen se oli, Someron yhteiskoulu <i>Reijo Siltasaari</i>	58
Jos kaikki Suomen järvet <i>Pekka Salminen</i>	61
August Kotikoski, somerolainen rakentaja <i>Matti Kotikoski</i>	65
Someron ensimmäinen joululehti <i>Jouni Tamminen</i>	69
Vanhan valokuvan kertomaa <i>Eila Leppänen</i>	71
Somerniemen kunnan historia <i>Manu Kärki</i>	72
Vanhon aikojen muistellen <i>Maija Haataja</i>	75
Kuin silloin ennen: Polkupyöräillen <i>Maija Haataja</i>	75
Rietkoi potkaa! <i>Jouko Pajja</i>	76
Koulutoverit Satakunnasta <i>Jouni Tamminen</i>	78
Muistoja vanhoista joululehdistä <i>Lyyli Honkio</i>	80
Koulupojan suviaikaa 60-luvul <i>Seppo Toivonen</i>	81
Someran Torppamuseon navetalle uusi pärekatto talkoovoimin <i>Leena Nuotio</i>	82
Hautajaisreissu <i>Eila Leppänen</i>	85
Sadan vuoden takaa <i>Mikko Paakkonen</i>	86
Nukkeni <i>Sanna Eloranta</i>	88
Oi, riemuitse taivas; oi, katso maa <i>Anja Virolainen</i>	89
Somerniemi-Seura ry Toimintakertomus 2015	91
Somerniemi-Seura ry Tapahtumakalenteri 2015	92
Somero-Seura r.y. Toiminnallinen vuosi 2015	93
Somero-Seuran tapahtumakalenteri 2015	96

Hyvä Someron Joulun lukija

Someron Joulun on muodostunut jo perinteeksi ilmestyessään aina jouluksi. Lehti kerää lukijoita ja kirjoittajia nuoresta senioriin ja moni kertoo lukuvansa kirjoituksia monta kertaa; kirjoituksia, joihin palataan vuosien kuluttua. Tämänvuotinen Someron Joulun on juhlanumero. Lehti on järjestyksessään 50. painos ja viime vuonna tuli kuluneeksi viisikymmentä vuotta ensimmäisen lehden ilmestymisestä. Vuosi on ollut juhlallinen myös Somerniemi-Seuralle, joka täytti 40 vuotta.

Kunnioitamme lehden monipuolista historiaa monella tapaa. Etukannesta löydät ensimmäisen lehden näköiskuvan vuodelta 1964 ja viereiseltä sivulta pääset kurkistamaan ensimmäisen lehden pääkirjoitukseen. Vaikka aikaa on ku-

lut, niin tohtori ja kotiseutuneuvos Tapio Horilan kirjoitus on kestänyt ajan patinaa huomattavan hyvin. Samat teemat ovat pinnalle edelleen kuin alussa: lehden tarkoituksena on aktivoida entistä useampi kotiseututyöhön. Lehtien palstoilta löytyy menneet ja nykyiset paikkakunnan piirteet, lehden tuotoilla tuetaan seuran ylläpitämää monipuolista toimintaa ja mikä tärkeintä, Someron pitäjän omaleimainen paikallisväri tulee lukijoiden tietoisuuteen.

Viidessäkymmenessä vuodessa ympäristö ja vallitsevat olosuhteet ovat muuttuneet paljon. Se mikä oli ennen normaalia, on nykyään melkein epänormaalia ja sama toisinpäin. Lehden historiaa on koottu kirjoitukseen ”Someron joulut 1964-2015”. Tekstistä löytyy hauskoja yksityiskohtia,

joista peilautuu ajan muuttuminen. Entisten lyhyiden lankanumeroiden ajasta on siirrytty digiaikaan, mustavalkoisesta lehdestä värillisyteen. Vaikka moni perinneasia on kokenut nykymaailmassa inflaation, niin onneksi arvostus Someron Joulua kohtaan on edelleen arvossaan. Nykyään Someron Joulun -lehden tekevät yhteistyössä Somerniemi- ja Somero-Seura.

Jokainen meistä tekee omalla tavallaan kotiseututyötä, kukin tärkeäksi katso miensa arvojen ja tekojen kautta. Muistot ja perinteet ovat niitä, jotka haluamme säilyttää, ja jotka toivottavasti suovat iloa myös seuraaville sukupolville. Lehden keskiaukeamalle on koottu valokuvia yhdestä Someron entisestä arvokkaasta rakennuksesta, Kiiruun koulusta. Koulu

herättää varmasti muistoja meissä, jotka olemme siellä saaneet opiskella.

Lehden päätoimittajana kiitän kuluneesta vuodesta Somero-Seuran ja Somerniemi-Seuran kaikkia yhteistyökumppaneita, jotka olette mahdollistaneet arvokkaan kotiseututyön ja tämän lehden ilmestymisen. Kiitos kuuluu myös johtokunnan jäsenille, kaupungille, kaikille talkoolaisille, Museovirastolle, erilaisten esineiden ja tavaroiden lahjoittajille sekä teille, jotka olette jotenkin osallistuneet seuran toimintaan.

Tapio Horilan sanoin: ”Lähetämme lukijoillemme lämpimät kotiseudun terveiset ja toivotamme heille hyvää ja rauhallista joulua.”

*Petri Sivistä
päätoimittaja ja
Somero-Seuran
puheenjohtaja*

Odutus palkitaan

Kesän viimeiset säteet lämmittävät ikkunaa. Illat ja varjot pitenevät. Viimein koittaa se päivä, kun postilaatikossa on odotettu kirje - ensimmäinen tarina Someron Joulun -lehteen! Sähköpostikin alkaa täyttyä kuvista, tarinoista ja mainoksista. Toiset tarinat on eletty ja koettu, toiset taas kumpuavat kirjoittajan haaveista ja

unelmista, mielikuvituksesta. Mainokset kertovat omaa tarinaansa Somerosta. Tallennamme taas paikallishistoriaa tuleville sukupolville.

Kun on vuoden pimein aika, tuo siihen valoa valmis lehti. Sen tekemiseen on jälleen tarvittu iso joukko ihmisiä. Olli Nuotio kirjoittaa tässä lehdes- sä vuosien varrella ilmesty-

neistä Someron Joulusta. Monien henkilöiden nimi toistuu useasti. Se kertoo omistautumisesta sekä kiinnostuksesta lehden ilmestymiseen ja sisältöön. Arvokasta työtä ovat tehneet myös ne, jotka ovat kirjoittaneet lehteen harvemmin tai olleet pienen ajan sen tekemisessä mukana. Kiitämme kaikkia tähän asti vuosien varrel-

la lehden tekoon osallistuneita. Jokainen teksti, runo, piirustus ja mainos on meille tärkeä.

Kiitos myös sinulle, joka olet lehden ostanut. Kuten lehden tekijätkin, olet osallistunut Someron paikalliskulttuurin tallentamiseen ja tukemiseen.

Oikein mukavaa joulua!
Marika Haapala

Lukijalle

Kun Somero-Seura nyt ensimmäisen kerran julkaisee kotipaikkakuntaansa varten joululehden, sille ei koidu tästä yrityksestä edelläkävijän kunniaa. Pitäjässä on näet ilmestynyt kerran aikaisemmin painotuote nimeltä "Jouluviesti, Someron seudun joululehti", julkaisijoina Someron yhteiskoulun opettajat ja toimittajana Sampo Haahtela. Tämän lehden muistanevat vain keski-ikäiset ja heitä vanhemmat somerolaiset, sillä se ilmestyi jo v. 1935. Tuon yksinäisen, lähes kolmenkymmenen vuoden takaisen hengentuotteen perusteella ei siis pitäjässämme voida puhua mistään joululehtiperinteestä, mutta tieto tuon varhaisen edelläkävijän aikoinaan saamasta suopeasta vastaanotosta on epäilemättä ollut rohkaisemassa Someron Joulun julkaisijoita.

Somero-Seura on vasta 11-vuotias. Aloittelevalla kotiseutuyhdistykselle on luonteenomaista, että se keskittyy ensin henkisen ja esineellisen kansankulttuurin tallentamiseen ja vaalimiseen. Näin on tehnyt Somero-Seurakin. Useaan suuntaan haarautuvan toimintansa se on pyrkinyt ohjaamaan aluksi sellaisiin kohteisiin, joita unohdus ja tuho ovat näyttäneet pahimmin uhkaavan ja joiden pelastaminen tämän vuoksi on ollut kiireellisinä. Keskittyminen yhtäällä johtaa helposti toimitettomuuteen toisaalla. Niinpä julkaisutoiminta on jäänyt muihin yrityksiimme verraten vähäiseksi. Tämä puute on kyllä tunnettu ja siitä on seuran johtokunnassa keskusteltu, jolloin on useaan otteeseen esitetty toivomus oman joululehden toimittamisesta. Kerta toisensa jälkeen on asia kuitenkin juuttunut siihen, ettei ole keksitty henkilöä, joka olisi ollut halukas ja muuten sopiva lehden toimittajaksi.

Hankkeelle antoi ratkaisevan sysäyksen Somero-Seuran viime vuodenvaihteessa järjestämä ideakilpailu, missä eräät osanottajat ehdottivat joulujulkaisun toimittamista (ponteimmin entinen somerolainen Kaarina Pollari, jonka hauska murreasuinen kirje julkaistiin Somero-lehdessä). Nämä kilpailun yhteydessä kuuluiin tulleet "kansan äänet" olivat siinä määrin varteen otettavia, että johtokunta ryhtyi asiaa entistä vakavammin pohtimaan. Tällä kertaa päädyttiin myönteiseen ratkaisuun, kun johtokunnan jäsen, opettaja Unto Koivaara suostui ottamaan kannettavakseen lehden toimittamisen vaivan ja vastuun.

Joulujulkaisumme yhtenä tarkoituksena on suoda entistä useammille tilaisuus osallistua pitäjämme kotiseututyöhön. Tämän ulkopuolelle ovat näihin asti jääneet mm. ne monet somerolaiset, jotka ovat joutuneet muuttamaan pois syntymäpitäjistään, koska esim. Somero-Seuran järjestämät kilpailut ovat usein vaatineet kotipaikkakunnalla suoritettavia tutkimuksia ja haastatteluja, mihin heillä ei ole aina ollut mahdollisuutta. Muistelma- luonteinen tai kaunokirjallinen septe ei tällaisia tutkimuksia välttämättä vaadi, joten myös ulkosomerolaiset voivat rikastuttaa lehtemme sisällystä, kuten tässä julkaisussa näemme tapahtuneenkin. Toivomme saavamme vastedes avustajiksemme mahdollisimman tarkkaan kaikki ne entiset ja nykyiset somerolaiset, joilla on kotiseutunsa asioista mielenkiintoista sanottavaa ja myös kykyä sanottavansa kirjalliseen ilmaistamiseen.

Jos toiveemme toteutuu, uskomme kertyvän talteen arvokasta aineistoa, joka selventää lukijalle sellaisia menneen ja nykyisen Someron piirteitä, mitkä ilman lehden antamaa virikettä olisivat saattaneet jäädä merkitsemättä muistiin. Ehkä Someron Joulun ja myös paikallisten sanomalehtien avulla saadaan vähitellen kokoon niin paljon kirjoituksia, että näistä parhaat valikoiden voidaan joskus tulevaisuudessa toimittaa pitäjäämme esittelevä kotiseutulukemisto, Someron kirja. Näin kertyneestä materiaalista luulisi olevan ainakin paljon apua, ellei se yksin riittäisikään teoksen toimittamiseen.

Someron pitäjällä on oma paikallisvärinsä, joka perustuu siihen, etteivät maisemat, ihmistyypit, puheensä ja eräät muut seikat missään muualla ole täsmälleen samanlaisia kuin täällä. Tätä kotiseudullista sävyä lukijalla on oikeus odottaa tapaavansa Someron Joulusta. Hänen pääteltäväkseen jää, missä määrin lehti on onnistunut paikallisväriä tavoittamaan. Rohkenemme kuitenkin toivoa, että julkaisumme auttaisi somerolaisia viirtymään siihen tuttuun ja turvalliseen joulutunnelmaan, minkä kotiseudun ja kodin perinteet luovat. Kotiseudun sanoma on osa hyvän tahdon sanomaa, jota kuuntelemaan me jouluna hiljennymme.

Lähetämme lukijoillemme lämpimät kotiseudun terveiset ja toivotamme heille hyvää ja rauhallista joulua.

Tapio Horila

Kaupungin tervehdys

Vuosi 2015 on ollut Someron kaupungille jälleen hyvä. Puolivuotisraportin antaman ennusteen mukaan kaupunki saavuttanee odotuksiin nähden paremman taloudellisen tuloksen. Näinä tiukkoina kuntatalouden aikoina on poikkeuksellista saavuttaa positiivinen vuosikate. Talousarviolukujen vertailussa edellisiin vuosiin on huomioitava hyvän tuloksen pääasiallisena selittäjänä toteutunut tiukka menokuri. Merkittävimpinä menoylityksinä ovat todennäköisesti erikoissairaanhoidon menot, joihin parhaiten pystymme vaikuttamaan oman terveyskeskuksen ammattitaitoisella henkilökunnalla ja moderneilla laitteistoilla.

Kaupunki on jatkanut vahvaa investointitahtiaan. Viime syksyllä käyttöön otetun Katajakodin tehostetun palveluasumisen yksikkö maksoi noin 6,3 miljoonaa euroa. Kuluvana vuonna on rakennettu terveyskeskukseen uutta keittiötä, Jaatilanjoen ylittävää siltaa ja vanha Kiiruun koulu on saatu purettua uuden tieltä.

Koulu tulee valmistuessaan olemaan Someron kaupungin kallein investointihanke. Tätä kirjoittaessani kustannusarviot ovat nousseet valtuuston hyväksymästä jo pari miljoonaa ja ohjausryhmä on kutsuttu koolle käymään läpi suunnitelmia ja mahdollisia säästökohteita. Kouluun on suunniteltu tilat yläkoululle ja lukiolle sekä Some-

ro-opistolle ja nuoriso-ohjaajille, liikuntahallille, ruokalalle ja auditoriolle. Eli suurin piirtein kaikki samat tilat kuin entisessäkin pikasen parempina ja monikäyttöisempinä. Hinta tiedetään tarkalleen parin vuoden päästä.

Nousseet työllisyydenhoitokulut ovat pakottaneet meidät monimuotoiseen, järkevään ja aktiivintitoimenpiteitä painottavaan työttömyyden hoitoon. Olemme painottaneet oikea-alaisten palveluiden saatavuuteen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen kaikissa ikäryhmissä. Heikko taloudellinen tilanne koko maassa vaatii ponnisteluja uusien työpaikkojen luomiseen ja entisten säilyttämiseen.

Suurin tuleva muutos koskee kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksia ja itsehallintoalueiden perustamista. Lähtökohtana uudistuksessa on

kuntaa suuremmat alueet, jotka saisivat rahoituksen suoraan valtiolta tai omasta verotusoikeudesta. Itsehallintoalueella olisi oma vaaleilla suoraan valittu luottamushenkilöorganisaatio. Sote-asioiden lisäksi maakuntien liitot tehtävineen sekä alueellinen valtionhallinto tulisi integroida uusiin itsehallintoalueisiin.

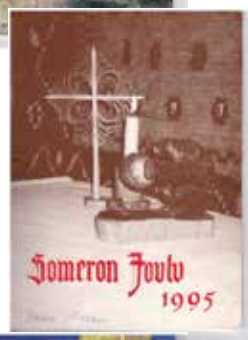
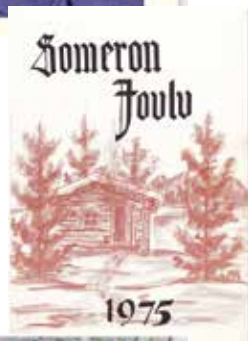
Iso kysymys tulee olemaan: mikä on tulevaisuuden kunta? Haluan uskoa, että vaikka kuntien budjeteista häviää yli puolet, on nykyisen kaltaisella kuntajaolla tulevaisuutensa. Mahdollisesti pystymme paremmin keskittymään varhaiskasvatukseen ja sivistystoimeen. Otamme keskeisempää roolia kulttuuri-, vapaa-aika- ja liikunta-toimessa.

Vaikutamme alueemme elinkeinotoimintaan kannustavasti ja positiivisesti kehittämällä uusia mahdollisuuksia yrittäjä Somerolla. Maankäytön kehittämiseksi kaupunki hankki noin 20 hehtaaria uutta maata asuinrakentamisen tarpeisiin ja lähes 14 hehtaaria teollisuus- ja liikera- kentamiseen.

Kukaan ei hoida asioitamme tai turvaa palveluitamme paremmin kuin me itse. Yritetään pitää raha pyörimässä kotiseudulla ja käydään vastaiskuun maaseudun hiljentymistä vastaan. Hyvää ja Rauhallista Joulua.

*Jani Kurvinen
Someron kaupunginvaltuuston
puheenjohtaja*

SOMERON JOULUT 1964 - 2015

Someron Joulut ilmestyi ensimmäisen kerran joulukuksi 1964, ja vuosia 1966 sekä 1968 lukuun ottamatta lehti on ilmestynyt joka joulut. Nyt kädessäsi oleva lehti on järjestyksessään viideskymmenes.

Ensimmäinen lehti 1964

Ensimmäisen lehden toimittajana oli opettaja Unto Koivaara, kuvitus oli Sakari Mäkipuron ja ilmoituksista vastasi Helvi Nurmi. Lehden kansikuva on ollut pohjana tämän vuoden lehden etusivulle. Toisella sivulla on Tapio Horilan artikkeli ”Lukijalle”, jossa hän kertoo Someron Joulun synnystä ja tulevaisuuden suunnitelmista. Artikkelin on julkaistu toisaalla tässä lehdessä. Seurakunnan tervehdyksen on kirjoittanut Sulo Tasanko. Sivuja lehdessä on 48, joista artikkeleita 36 sivua ja ilmoituksia 10 sivua. Artikkelien yhteydessä on vain viisi mustavalkoista valokuvaa ja lisäksi viisi piirrosta. Kiinnostavia artikkeleita ovat muun muassa Leo Suvenmaan ”Syrjälän Mattii kattomas” ja Pertti Viitasen artikkeli ”Somerolaiset luonnonsuojelijoina”.

Kymmenes lehti 1975

Toimituskuntaan kuuluivat Osmo Rekolainen, Kyllikki Kujanpää ja Pirkko-Liisa Rekolainen. Seurakunnan tervehdyksen on kirjoittanut Erkki Seppä. Sivuja lehdessä on 56, joista ilmoituksia on 9 sivua. Valokuvia on jo lähes neljäkymmentä. Pitäjänpäivä pidettiin 13.7.1975, ja sen ohjelmaan

kuului muun muassa köydenvetokilpailu. Savenvalan museon kattotalkoot pidettiin 9.8.1975. Artikkeleista mainittakoon Kyllikki Kujanpään ”Kirkonmäki eli ennenkin” ja Tapio Horilan artikkeli ”Kempen rukki-varvarit”, joka kertoo rukintekijä Kustaa Jaakonpoika Kempestä (1832-1909).

Kahdeskymmenes lehti 1985

Päätoimittajina olivat Sirkku Kurkikangas ja Tuula Kämi. Toimituskunnan muina jäseninä olivat Tapio Vapaasalo, Heikki Paakkanen, Kyllikki Kujanpää ja Pekka Kurkikangas. Seurakunnan tervehdyksen on kirjoittanut Osmo Turkki. Sivuja on 70, joista ilmoituksia on 12 sivua. Pitäjänpäivä pidettiin 10.7.1985. Mielenkiintoisista jutuisista mainittakoon Leeni Tiirakarin artikkeli ”Somerolaiset kirkkoveistokset” ja Alpo Maasillan artikkeli Someron vanhoista kvartsilouhoksista.

Kolmaskymmenes lehti 1995

Päätoimittajina olivat Tapio Horila, Pekka Salminen ja Tuula Kämi. Toimituskunnan muut jäsenet olivat Aila Talonen, Esko Helminen ja Nella Lindberg. Sivuja on 96, joista ilmoituksia 10 sivua. Valokuvat ovat edelleen mustavalkoisia. Somero-päivä oli 16.7.1995, jolloin työnäytöksessä oli pellavan käsittelyn vaiheita. Lehdessä on paljon Somero-Seuran ja Someron sotaveteraanien järjestämän

”Sota-ajan muistoja” -kirjoituskilpailun satoa. Lisa de Gorogin mielenkiintoinen tarina kertoo liikenteen motorisoitumisesta Somerolla.

Neljäskymmenes lehti 2005

Päätoimittajana oli Leeni Tiirakari ja muina toimituksen jäseninä Aila Talonen, Pekka Salminen, Maija Liisa Hyytiäinen ja Nella Lindberg. Sivuja on 98, joista ilmoituksia on 14 sivua. Koko lehti on vielä täysin mustavalkoinen. Artikkeleista mainittakoon Lassi Kantolan ”Mielikuvia ja muistoja 1940-luvulla Kirkonmäeltä”, Manu Kärjen ”Soinit Someron Säästöpankissa 1897-1967”, Pekka Salmisen artikkeli Someron Talonpoikaissäätöstä ja Lisa de Gorogin juttu Someron huvielämästä sotien välillä. Somerniem-Seura täytti 30 vuotta 12.6.2005.

Neljäskymmenes yhdeksäs lehti 2014

Päätoimittajana oli Petri Siiviranta ja toimitussihteerinä Marika Haapala. Lehden taittoi Liisa Salo ja ilmoituksista vastasi Olli Nuotio. Sivuja on 84 ja kaikki ilmoitukset ovat värillisiä. Somero-Seura järjesti syksyllä 2014 Kiiruun koulun 9-luokkalaisille kirjoituskilpailun aiheesta ”Somero ennen ja nyt”. Palkitut kirjoitukset julkaistiin tässä lehdessä. Artikkeleista mainittakoon Manu Kärjen ”Rovasti A.E. Sorsaviran syntymästä 120 vuotta” ja Irmeli Suvenmaan juttu ”Kuinka Kivisojan pojan-nassikasta tuli kaiken kan-

”Valokuvia on jo lähes neljäkymmentä.”

Jatkuu sivulla 9

**ILMALÄMPÖ-
VILART
PUMPPUASENNUS**

Kassatie 3-5, 31400 Somero, Puh. 040 510 8906

Sydämellinen kiitos kuluneesta vuodesta!

Hyvää Joulun Aikaa ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Härkälän kartano
Soili ja Raimo

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

*Kiinteistöhoito
Talikka Ky*

*J. Talikka
Ky*

MUOTIPUTIIKKI
Helmi
AVOINNA
ti ja ke klo 11-17
to ja pe klo 10-17
la klo 10-13
tai sopimuksen mukaan
www.muotiputiikkihelmi.com
muotiputiikkihelmi@gmail.com

Joensuuntie 28
31400 Somero
Puh. 02 748 9209/
040 541 6316

f

LVI-alan ammattilainen 32

- Helppo kodinhuolto
- Mukava lämpö
- Varma vesihuolto
- Miellyttävä hygienia
- Hyvä sisäilma
- Uima-allas kemikaalit

VESIJOHTOLIIKE

ONNEKSI ON

PUTKI-SAARINEN

Urheilutie 37, Somero. Puh. (02) 748 7291, info@putkisaarinen.fi

ESAKALLIO
SOMERO

Tilava ja ajanmukainen
kesäpaikka tapahtumille,
konserteille, teatterille ja
perhejuhlille, ym.
Suuri esiintymislava ja
nykytekniikka käytettävissä.

**Esakalliolla
tanssitaan
keskiviikkoisin ja
perjantaisin
huhtikuusta lokakuulle.**

www.esakallio.net

JOULUKSI ITSELLE JA LAHJAKSI

Manu Kärjen kirjoittama
Somerniemen kunnan historia

kovakantinen tietoteos, 320 sivua

tiedustelut ja tilaukset:
Amanita Oy info@amanita.fi 02 7489500

san ”Kivitasku”, joka kertoo hänen isästään Leo Suvenmaasta.

Juttuhakemisto

Tähän mennessä ilmestyneissä Someron Jouluisissa on yhteensä noin 3400 sivua ja noin 1550 juttua. Olen koonnut niistä juttuhakemiston excel-taulukon muotoon. Taulukkoon on tallennettu jokaisen lehden jokaisesta jutusta vuosinumero, sivunumero, kirjoittajan nimi, otsikko sekä aiheiden ryhmittelyä varten karkea aihe ja tarvittaessa aiheen tarkennus. Lajittelin tiedot kirjoittajittain, aiheittain sekä otsikoittain.

Tiedosto on luettavissa osoitteesta www.somero-seura.fi/projektit/someron-joulu, ja sitä täydennetään jatkuvasti.

Kirjoittajat

Kirjoittajia on kaikkiaan 550. Heidän nimensä on tallennettu juttuhakemistoon niin kuin ne ovat kirjoituksen yhteydessä. Jotkut kirjoittajat on mainittu useaan kertaan, koska he ovat kirjoittaneet esimerkiksi sekä tyttö- että rouva-nimellä. Kirjoittajat ovat käyttäneet enimmäkseen täydellistä etunimeä, mutta toisinaan joku on käyt-

”3400 sivua ja noin 1550 juttua.”

tänyt pelkkää etunimen alkukirjainta. On myös kirjoituksia, joissa on kaksi tai useampia kirjoittajia, jotka olen ymmärtänyt yhdeksi kirjoittajaksi. Lisäksi on jonkin verran nimimerkillä kirjoittaneita, kuten esimerkiksi Antipas, Enska, Harttu, Oula, Susanna ja Torppari. Joidenkin juttujen yhteydessä ei ole lainkaan mainittu kirjoittajaa. Nämä ovat lähinnä toimituskunnan ja Somero-Seuran kirjoituksia.

Eniten juttuja on kirjoittanut odotetusti Tapio Horila, yhteensä 53 juttua. Toisena on Kaarina Polari 38:lla jutullaan ja kolmantena Ester Ahokainen, 31 juttua. Lisäksi nimimerkillä E.A. on 9 juttua. TOP-kymppiin pääsevät Lisa de Gorog (29 tekstiä), Tuula Kämi (26 artikkelia), Pekka Salminen (22 kirjoitusta), Timo Alanen (18 juttua), Kai Linnilä (18 kirjoitusta), Kaari Utrio (18 tekstiä) ja jaetulla kymppisijalla ovat Kyllikki Kujanpää ja Manu Kärki 17 jutulla. Kymmenen juttua tai

Someron Osuusmeijeri Urheilutarvikkeet erikoisliikkeestä URHEILU Sankko ★ Hyvää joulua asiakkailleen ★ toivottaa Saukon Baari puh. 45 443	REINO NURMI Maito-, liha- ja sekatavaraliike puh. 45 174 JAATILAN AUTOKORJAAMO puh. 45 407 suorittaa kaikki auton korjaus- ja maalaukset KENKAKAUPPA V. PELTOMAKI puh. 45 075 suosittelee Erikoisliike polkupyörillä SOMERON VARI JA TAPETTI puh. 45 140 Auto-Arvela Oy Ti huoltoasema, myy autonrenkaita, akkuja ja tarvikkeita. Suositellaan Somero, puh. 45 411 ★ Hyvää joulua ★ toivottaa Kampaamo Eeva puh. 45 441	LEENINKI- JA ASUSTELIIKE Terittu Taurén puh. 45 410 Burossa lastu- ja värivalkaimia käsityö- kone- ja sukkelonkoja, ryllymattajia, sukkaa ym. tekoalustavaroja. KEHRUUPALVELU OY Puh. 45 320
--	--	---

Vuoden 1964 ilmoitussivulla on 12 ilmoitusta. Yksikään yritys ei enää toimi Somerolla.

yli on 24 kirjoittajalla. Ainoastaan yhden jutun kirjoittaneita on 369 kirjoittajaa.

Juttuaiheet

Juttujen hyvää ryhmittelyperustetta ei ollut helppoa laatia, koska teksti voi hy-

vinkin kuulua useaan eri aiheryhmään.

Henkilöjuttuja on 136, muistokirjoituksia 23. Soetaan liittyviä juttuja on 87 ja jouluun liittyviä 117. Runojakin on 103. Ylioppilaisaineita on 32 ja evakkojuttuja 8.

Someron kylistä kertovia juttuja on muun muassa Häntälästä 7, Härkälästä 2, Ihämäestä 2, Jaatilasta 4, Jonsuusta 9, Kaurakedosta 3, Kerkolasta 3, Koistuhdasta 5, Kultelasta 3 ja Viluksesta 5. Yhteiskoulustakin on kymmenkunta juttua.

Ilmoitukset

Ilmoitukset ovat oleellinen osa Somero-Seuran tuloista ja myös oleellinen osa leh-

Yksi erikoisuus vuosina 1987–1994 oli 100 dollarin seteliä kuvaava ilmoitus. Setelissä oli Altti Nurmen allekirjoitus ja kuva. Se olikin Nurmen Sahan ja Myllyn ilmoitus.

Jatkuu sivulla 10

teä. Ilmoituksia tarkastele-
malla saa hyvän kuvan elin-
ympäristömme muuttumi-
sesta vuosikymmenten ai-
kana.

Ilmoittajia, jotka ovat il-
moittaneet 1960-luvun leh-
dissä ja joilla on ilmoitus
tässäkin lehdessä, ovat ai-
nakin Säästöpankki sekä
Osuuspankki. Se tosin oli
vielä silloin Osuuskassan
nimellä. Lisäksi Somerol-
la oli tuolloin kaksi muuta-
kin pankkia, Yhdyspankki
ja Kansallis-Osake-Pankki.
Muita koko ajan ilmoitta-
neita yrityksiä ovat ainakin
Someron Autokoulu ja Kel-
lo- ja Kihla-Aitta, Someron
Apteekki, Someron Kirja-
kauppa, Someron Sähkö &
Kone sekä Somero-lehti.

1960-luvun ilmoittajis-
ta kokonaan lopettaneita
yrityksiä ovat muun muas-
sa Someron Tiilitehdas
Oy, Someron Osuusmeijeri,
Häntälän Osuusmeijeri,
Etelä-Someran Osuusmei-
jeri, Kuivamaito Oy, Some-
ron Saha Oy, Sokama Oy,
Osuusliike Oras ja Valtaharju.
Ilmoittajista toimin-
tansa ovat lopettaneet myös
salaajaputkien valmistajat,
muista yrityksistä puhumat-
takaan. Onpa Somerolla ol-
lut tuolloin oma Palovakuu-
tushdistyskin, ja Essosta on
tullut Shell.

Puhelinnumerot ovat
5-numeroisia ja pääasiassa
45-alkuisia, suuntanume-
roista ei sen sijaan ole vie-
lä tietoaakaan. Ilmoitukset
ovat mustavalkoisia kuten
lehtikin, eikä ilmoituksis-
sa ole esimerkiksi yritysten
logoja eikä muita kuvia.

Pitäjänpäivien yleisöä 10.7.1985. Etualalla Kaija ja Tapio Horila.

1970-luvun ilmoituksis-
sa Osuuskassa on muuttu-
nut Osuuspankiksi. Hotel-
lit Somerhovi ja Hämeen-
portti ovat tulleet mukaan,
samoin Hankkija ja huvi-
keskus Teeriharju sekä ui-
mahalli ja K-Härkätie. En-
simmäisen kerran puhelin-
numeroissa on suuntanu-
mero 924.

1980-luvulla pankeilla on
yhteinen ilmoitus, mutta
Yhdyspankkia ei ole enää
mukana. Keskustan puhe-
linnumerot ovat muuttuneet
6-numeroisiksi ja 485-alkui-
siksi, ja autopuhelinnumeroa
on käytetty ilmoituksissa en-
simmäistä kertaa.

1990-luvulla puhelin-
numerot ovat kasvaneet
7-numeroisiksi ja keskus-
tan numerot ovat 748-al-
kuisia, mitä ne ovat vielä
tänä päivänäkin. Fax-nu-
merot ilmestyivät ilmoi-

Joskus lehdellä ollut kolmekin päätoimittajaa, joskus ei yhtään päätoimittajaa.

tuksiin. Vuonna 1996 lan-
kapuhelimien suuntanu-
merot ovat muuttuneet
02-alkuisiksi ja autopuhe-
linnumerot 049-alkuisiksi.
Kännykkänumerot yleisty-
vät ilmoituksissa.

2000-luvun alussa sähkö-
postiosoitetta käytettiin il-
moituksissa ensimmäistä ker-
taa. Kansallis-Osake-Pank-
ki on muuttunut Meritaksi,
myöhemmin Nordeaksi, eikä
kyseistä pankkia ole Some-
rolla enää ollenkaan. Vuonna
2002 ensimmäiset www-sivut
ilmaantuivat ilmoituksiin.

2010-luvun alussa osa il-
moituksista oli ensimmäis-
tä kertaa värillisiä. Vuodesta
2013 lähtien kaikki ilmoi-
tukset ovat värillisinä ja ne
on sijoitettu viimeisten sivu-
jen sijaan eri puolille lehteä.

Toimituskunnat

Someran Joulun toimitus-
kuntatyöhön on osallistunut

lehdissä lueteltujen henki-
lönimien mukaan yhteensä
43 henkilöä. Yleensä toimi-
tuskuntaan osallistuminen
on monivuotinen pesti. Eni-
ten vuosia on kertynyt Pek-
ka Salmiselle, jolla niitä on
27, Kyllikki Kujanpäällä on
24, Aila Talosella 20 ja Ta-
pio Horilalla 18 vuotta.

Joskus lehdellä ollut kol-
mekin päätoimittajaa, jos-
kus ei yhtään päätoimittajaa,
vaan ainoastaan toimittajia.
Toimituskuntaan on pää-
toimittajan lisäksi kuulunut
toimitussihteeri ja levikki- ja
ilmoitusvastaava sekä ulko-
asusta vastaava henkilö.

*Kirjoittaja on Tapio Horilan
1950- ja 1960-luvun op-
pilas, joka inhosi ainekirjoi-
tusta, mutta tykkäsi kylläkin
lauseenjäsennyksestä ja teli-
nevoimistelusta.*

*2000-luvun alussa
sähköpostiosoitetta käytettiin
ilmoituksissa ensimmäistä kertaa.*

Ekaluokkalaisten elämää kansakoulun ensimmäisenä syksynä

Joen levennystä kutsuttiin Annanpyörteeksi. Tarina kertoi, että jokeen oli kauan sitten hukkunut Anna -niminen tyttö. Kukaan ei ollut varma, oliko vanha tarina totta. Oli elokuun viimeinen päivä vuonna 1951, ja huomenna alkaisi Antin koulu. Antti oli menossa Oinasjärven kansakoulun ensimmäiselle luokalle. Häntä hieman jännitti kouluun meno, joten hän oli mennyt lehmälaitumen ohi virtaavalle Annanpyörteelle onkimaan.

Antti istuskeli onkien joen rannalla korkean kannon päällä ja mietti tulevaa syksyä ja koulua. Ympäriällä kuului vain tuulen suhinaa ja lintujen laulua. Äkkiä kova töminä ja puheensorina rikkoivat hiljaisuuden. Mäkeä alas kävelivät kylän isot koulupojat Eero, Kimmo ja Petri. He olivat vinttiöitä, jotka aina jaksoivat tehdä kiusaa toisille. Antin sydän hypähti kurkkuun. Pojat olivat ennenkin kiusanneet häntä, eivätkä tapahtumat olleet kertaakaan päättyneet

mukavasti. Viime viikolla he olivat törkänneet Antin lehmälantaan ja itku kurkussa oli hän silloinkin juossut kotiin. Antti ajatteli, että olisi livahtanut metsään piiloon, mutta oli jo liian myöhäistä. Pojat olivat huomanneet hänet. Siinä Antti istuskeleli kannon päällä hipihiljaa toivoen, että pojat lähtisivät paikalta. Niin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan he alkoivat kiusoitella Anttia. He kertoivat, että koulun ullakolla asui noita, joka tulisi noitumaan kaikki opettajaa tottelemattomat oppilaat. Antti päätti mielessään, ettei jaksaisi kuunnella moisia tarinoita vaan lähtisi kotiin. Hypätessään alas kannolta Kimmo kuitenkin asettui hänen eteensä ja esti hänen lähtönsä. Samalla Petri rupesi tönimään häntä ja Antti menetti tasapainon molskahtaen jokeen. Antin valtasii pakokauhu. Eihän hän osannut uida! Jotain oli kuitenkin tehtävä, sillä ei hän hukkuakaan halunnut. Hän rupesi kömpelösti vispamaan käsiään ja jalkojaan ja pääsi lopulta joen penkereel-

Somero-Seura ry järjesti syksyllä 2015 kirjoituskilpailun 6.-luokkalaistalle. Aineiden aiheina oli haastatteluun perustuva teksti menneisyydestä. Kirjoituksessa oli mahdollisuus käyttää tarinan osana myös fiktiota. Toisena aiheena oli oppilaiden kokemukset somerolaisesta ympäristöstä tai luonnosta. Somero-Seuran palkitsevat kirjoitukset julkaistaan Someron Joulussa.

Sauli Kaipainen

Aino Kesäniemi (kesk.), Kristiina Tuomisalo ja Laura Hulkkonen.

le, mistä sai nostettua itsensä ylös. Antin noustessa joesta olivat Eero, Kimmo ja Petri lähteneet juosten paikalta. Antti huohotti hetken joen rannalla hakien tasapainoa ja lopulta päästyään ylös hän lähti laahustamaan kotiin märissä vaatteissaan.

Kotona Anne-äiti ihmetteli poikansa märkiä vaatteita. Antti sanoi vain, että jalka oli livenyt ja hän oli tippunut jokeen. Hän ei kertonut poikien työntäneen hänet, sillä jos he kuulisivat Antin kannelleen heistä, he eivät jättäisi tätä rauhaan. Hän kävi vaihtamassa kuivat vaatteet ja lähti äidin avuksi navettaan lypsämään lemmiä. Antin kotona oli kahdeksan lehmää, neljä hevosta, sikoja ja kanoja. Lypsyt jälkeen Antti meni äitinsä ja pikkusiskonsa Marian kanssa tekemään iltapalaa. Lapset kattoivat pöydän ja äiti keitti vellin. Pian ruoka oli

valmista, ja Markus-isä tuli kotiin peltotöistä. He söivät iltapalan yhdessä, jonka jälkeen äiti laittoi Antin ja Marian nukkumaan. Antti katsoi äidin kanssa kouluvaatteet lipaston päälle valmiiksi, eli ehjimmät pöksyt, mitkä olivat kyllä jo vähän lyhyet ja silitetyn äidin ompeleman kauluspaidan. Antti pakkasi koulureppuun vähäiset tavaransa, jonka jälkeen äiti peitteli hänet ja antoi hyvänyönsuokon. Antti oli jo kovin väsynyt pitkän päivän jälkeen, joten hän nukahti nopeasti.

Antti heräsi, kun kirkkaat syyskuiset auringonsäteet häikäisivät hänen silmiään. Miten aurinko oli noin kirkas tähän aikaan aamusta? Kaikki tuntui jotenkin oudolta ja epätodennäköiseltä... Ehkä se johtui vaan jännityksestä. Hän vil-

Jatkuu sivulla 12

kaisi kelloa ja huomasi, että sehän oli kymmenen aamulla! Miksei äiti ollut herättänyt häntä aamulypsylle? Koulukin oli alkanut jo kaksi tuntia sitten! Antti juoksi keittiöön, ei missään ketään! Hän kävi vanhempiensa makuukammarissa ja vilkaili jopa saliin, mutta ketään ei ollut kotona. Hän lähti juoksemaan kouluun mutta huomasi pian että hän oli unohtanut repun kotiin ja hänellä oli yöpaitakin vielä päällä! Kyyneleet kihosivat hänen silmiinsä...

Antti nousi hätkähtäen sängyssään ja avasi silmänsä. Se oli ollut vain unta! Hän kuuli kolistelua keittiöstä ja ymmärsi, että äitikin oli kotona. Hän puki navettavaatteet, meni keittiöön ja lähti äidin kanssa aamulypsylle.

Tultuaan navetasta Antti söi hieman aamupalaa ja meni peseytymään. Hän pesi kasvonsa ja kätensä ja puki kouluvaatteet. Antti otti reppunsa ja meni pihaan odottamaan äitiä. Vähän ajan päästä äiti tulikin kan-alasta. Äiti otti pyörän, laittoi Antin istumaan tarakalle ja sitten lähdettiin. Matka ei onneksi ollut pitkä. Äiti polki Antin koulutien risteykseen, antoi halauksen pojalleen ja lähti.

Antti käveli koulun pihaan missä oli muita lapsia. Jotkut hyppivät ruutua, toiset potkivat palloa. Antti näki pihan laidassa naapurin Veikon. Veikon perhe oli muuttanut Somerniemelle vasta puoli vuotta sitten ja pojat olivat olleet muutama kerran yhdessä Annanpyörteellä onkimassa. Antti meni Veikon luokse vaihtamaan kuulumisia. Pojat tulivat hyvin juttuun, niin kuin ennenkin. Pian koulun kelloa soitettiin ja opettaja huusi oppilaat portaitten

Antti oli päättänyt totella opettajaa, sillä ties vaikka noitatarina olisikin totta.

eteen välituntijonoon.

Kun kaikki oppilaat olivat jonossa, mentiin opettajan johdolla luokkaan. Antti oli päättänyt totella opettajaa, sillä ties vaikka noitatarina olisikin totta. Lapset ohjattiin pulpeteille omille paikoilleen. Antin paikka oli toisessa rivissä Sirkan vieressä. Kaikki koulun oppilaat kokoontuivat yhteen luokkaan, ja opettajat esittelivät itsensä. Samalla pidettiin aamuhartaus ja laulettiin aamuvirsi. Aamuhartauden jälkeen oppilaat menivät omiin luokkiinsa. Lapsille jaettiin kynät ja vihkot. Opettaja kertoi luokalle koulun tavoista. Jokainen sanoi vuorollaan oman nimensä. Heitä oli aikamoinen joukko. Oppilaille kerrottiin myös oppiaineista. Antin mieleen jäivät erityisesti maantieto ja laskento. Ne kuulostivat mukavilta. Antti näki koulun pihalla myös Eeron, Kimmon ja Petrin, mutta tiesi ettei hänellä olisi hätää koska pihalla oli opettaja valvomassa. Pian alkoi ruokailu. Ruoka kannettiin ämpäreillä luokkiin ja syötiin omilla paikoilla. Sinä päivänä ruokana oli jonkinlaista velliä. Se oli erilaista kuin Antin kotona, mutta hän piti siitä silti. Ensimmäinen koulupäivä meni nopeasti ja vanhemmat tulivat hakemaan lapsiaan. Moni muukin lähti kotiin pyörällä niin kuin Antti. Kotona hän kertoi koulupäivästä ja auttoi kotitöissä. Koulussa oli ollut mukavaa. Hän ei malttanut odottaa, että pääsisi opiskelemaan lukemis-

ta, laskemista ja muuta mielenkiintoista. Aurinko alkoi painua mailleen ja tuli ilta. Antti kävi vielä iltanavetassa auttamassa äitiä, jonka jälkeen hän kävi nukkumaan. Sinä yönä hän ei nähnyt painajaisia.

Syksyllä perunannoston aikaan osa oppilaista sai viikon verran perunannostolomaa. Myös Antin piti mennä auttamaan perunapelloille. Antin isällä oli naapurin isäntien kanssa yhteisiä pelloja, joten urakka tehtiin yhteisvoimin. Apuna oli myös Onni-ruuna, joka veti perunanheittonetta. Aina välillä Antti sai mennä istumaan hevosen selkään, kun muut kävelivät perässä. Äiti oli tuonut Marian kanssa heille eväitä, jotka syötiin pellon reunassa. Kuitenkin illalla Antin oli jo kova nälkä. Onneksi urakka saatiin pian valmiiksi ja lähdettiin kotiin. Pihassa vastaan tuli perheen uusi pystykorvainen Tessu-koira, joka oli haettu naapurin pentueesta. Tessu oli koko päivän kaivannut Anttia leikkiverikseen. Perunannostopäivän jälkeen Antti oli kuitenkin jo niin uupunut, ettei jaksanut enää lähteä leikkimään koiransa kanssa. Hän lupasi leikkiä Tessun kanssa huomenna.

Marraskuussa syksy alkoi kääntyä talveksi. Ulkona oli satanut räntää ja vähän luntakin. Antti oli pärjännyt hyvin koulussa. Hän oli oppinut kirjoittamaan ja laskemaan jonkin verran. Hän osasi myös aamuvirren ulkoa. Antti oli saanut uusia ystäviä, ja ullakon noi-

taakaan ei ollut onneksi näkynyt. Antti odotti jo kovasti, että sataisi kunnolla lunta. Silloin pääsisi hiihtämään kouluun. Koulussa heillä oli usein kaalisoppaa ruokana, mistä Antti ei kylläkään pitänyt. Koulun kaalimaalla oppilaat olivat olleet apuna, ja sato oli ollut hyvä. Kaali säilyi hyvin koulun kellarissa. Sitä syötäisiin vielä pitkälle joulun jälkeenkin.

Viikon päästä satoi lunta. Lintulanotkon vierestä tehtiin latu, jota pitkin päästiin kouluun. Muutaman viikon päästä oli kuusijuhla, jossa Antin luokka esittäisi laulun ”Taas kaikki kuniit muistot”. Laulua harjoiteltiin jo kovasti, ja kyllä se ihan hienosti sujuikin.

Tuli joulu. Koulun kuusijuhla onnistui hienosti. Juhlassa esitettiin runoja ja lauluja. Anttikin muisti sanat. Lapsilla alkoi joululoma. Äiti valmisti jouluruokia kotona lasten kanssa. Joulun perhe vietti yhdessä, hyvästä ruuasta ja yhdessäolosta nauttien. Antti sai joululahjaksi villasukat ja hienot uudet sukset. Joulun jälkeen oli vielä muutama päivä vapaata ennen koulun alkua. Lomalla Antti oli isän apuna metsätöissä, navetassa ja nurkka-hommissa. Hän kävi myös muutama kertaan kelkkamäessä Veikon kanssa. Antti odotti jo kovin koulun alkua ja tulevaa kevättä.

Somerniemellä syyskuussa

2015

*kirjoittanut: Aino Kesäniemi, Oinasjärven koulu
haastateltava: Heikki Kesäniemi, synt. 1944 Somerniemellä, asunut Somerolla koko ikänsä*

KIRJE MENNEISYYDESTÄ

O n aurinkoinen aamu, olen mummoni. Istun punaisella huovalla ja maistan mummoni tekemää mansikkamehua. Puista kuuluu lintujen laulua ja lämmintä tuuli kutittelee poskiani. Äkkiä mummoni huutaa: "Vuokko, tule sisälle syömään omenapiirakkaa!" Mikä ihmeen hemmottelija hänestäkin on tullut?

Kiitän ja lähdän ulos pelaamaan jalkapalloa. Alan heti etsimään jalkapallomaalain korviketta. En löydä mitään, en yhtään mitään. Lähdän kiukkuisesti kysymään mummostani apua. Olen etsinyt maaliala jo tunnin. Mummosta ei ole yhtään apua. Hän ehdottaa vähän kaikkea, ihan huonojakin maaliksi; tuoleja, sip-sipuseseja, peittoa ja kenkiä. Alan kiehua vielä enemmän, kun maaliala ei löydy.

Lähdän mummoni luovalla yksin vintille etsiskelemään maaliala. Hämmästyin kovasti kuinka paljon tavaraa vintillä on ja mietin hiljaa mielessäni, että kohan tarppaa. Vintillä on todella hankala kävellä, mutta kenen vintillä nyt ei olisi? Ahaa, nyt se löytyi! Nimittäin ukin vanha kalaverkko. Tempaisen kalaverkon syliini ja alan juosta, mutta se ei kannattanut. Nimittäin kompastun kalaverkkoon.

Noustessani huomaa pääni kolahtaneen lattiaan. "Auts", sanon. Hetken kulluttua kaatumisestani näen lattialautojen välissä valkoisen lapun. Mietin, että mikä se on? Nousen polvilleni hämmästyneenä ja nojaan vanhoihin pahvilaatikoi-

hin, joissa on kaikenlaista roinaa. Otan paperikäärön käteeni ja huomaan rusehtavasta paperista ja rypyistä sen olevan todella vanha. Siihen on kirjoitettu vanhan ajan kaunokirjoituksella, mutta osaan lukea sitä sujuvasti. Paperissa lukee näin:

24.12.1947

Minua jännittää. Joulupukki tulee ihan kohta ja sitten syömmme jouluruuan. Joulun pääruokana tänä vuonna on vanha sikamme. Pihallemme tehtiin nuotio ja possu kypsennettiin siinä. Ukkinen teki maailman parasta lipeäkalaa. Mammani Sirkka haiki aamulla kanalasta munia ja keittää niitä parhaillaan. Kolme siskoani leipoo pullaa aineksista, jotka ovat kellarissa. Kirjoitan tätä paperia vain siksi, että aikani kuluisi nopeammin. Vatsassanikin on perhosiä. Voisinkin kertoa äskeisestä kirkosta. Matka oli pitkä, kylmä ja sen korkkasi reen jalaksen juuttuminen lumikasaan. Mummoni piti hevosesta kiinni ja kaikki muut työnsivät. Sitten vain jatkettiin matkaa köpsöttäen reessä. Aah... Takassa palaa ihanan lämmittävä tuli ja kissani Mirri makoilee takan päällä. Jouluku on vaan niin ihanaa. Joulussa parasta on yhdessä olo koko suvun kesken ja vielä meidän kotona.

No koulussa menee ihan hyvin. En ole joutunut nyrkkaan niin kuin osa oppilasta. Opettajamme on Eero Heikkilä ja minusta tuntuu, että hän pitää minusta. Hän on nimittäin kiltimpi minulle kuin muille. Hän kurittaa muita oppilaita rajummin.

Askartelin koulussa viikkositten savesta pienen savikarhun. Laitoin sen pihalle olevalla suurella kivelle. Maanantaina koulussa meillä oli libasoppaa ja perjantaina kokonaisia perunoita ruskeassa kastikkeessa. Ai että se keittäjä Anni tekee hyvää ruokaa! Minun onnekseni meidän lehmät on nyt ummessa ja saan viedä kouluun maidon sijasta äidin valmistamaa puolukkamehua.

Isäni pelaa pesäpalloa joukkueessaan Pärnämäellä Mäntylinnan kettutarhauksen lähetyksellä. Äitini omplee talvet vaatteen ja kesällä auttaa isää. Onhan se hyvä, että maailmassa on muutakin kuin pelkkää kanojen, sikojen ja lehmien hoitoa. Aa... Pitääkin tästä lähteä syömään, sillä niin hyvä ruuan tuoksu leijaillee keittiöstä tänne vintille. Rullaan tämän paperin lattian väliin löydettäväksi.

Vanamo Suomela

Luettuani käärön tipautan sen ällistyksestä siitä, kuinka vanha se on. Olen hämilläni kaikesta tekstistä. Kouluku puolukkamehua, jouluku sukkia ja päivät hoidetaan maata. Mitä ihmettä? Vielä mummoni nimikin on sama, kuin kirjeen kirjoittajalla. Se on ikään kuin "kirje menneisyydestä". Lähdän alakertaan kii-reesti ja etsin mummoni. Mummo kysyykin: "No, etkö löytänyt mitään sopivaa maaliala?" Vastaan: "Et ikinä usko mitä löysin!" "Mikä sinulla siinä kädessäsi on?", mummo kysyy edelleen. "Katso ja lue, niin tajuat.", sanon. Menee hetki ja

mummo alkaa nauraa. "Tämä on minun kirjoittama kääre. Kirjoitin tämän 68 vuotta sitten jouluku. Löysitkö tämän vintiltä?", mummo kysyy kääre kädessään. "Löysin.", sanoin.

On ilta. Olen pelaamassa jalkapalloa pihalla. Äkkiä pallo menee ison kiven koloon. Juoksen hiki jo valmiiksi päässä noutamaan sitä. Otan pallon ja huomaan sen alla olevan jotain. Se joku on todella mutainen. Lähdän pesemään sitä puutarhaletkulla ja mudan alta paljastuu savikarhu. Pyydän mummon katsomaan sitä ja hän selostaa sen olevan hänen vanha koulussa tekemä savikarhu, joka mainitaan kirjeessäkin. Se on vain tipahtanut kiven päältä joskus vuosia sitten. Olen ymmälläni tapahtuneesta ja katson vielä kirjekäärettä. Siinä se mainitaan.

Nyt savikarhu istuu tyytyväisesti kiven päällä ja koristaa maatilaa pihaa mainiosti. Vuokko ja mummo istuvat puutarhassa juomassa mansikkamehua ja ihas-televat auringon valaisemaa pihaa, jonka kauniimmaksi tekee vanha, puhdas savikarhu.

Haastateltavan tietojen pohjalta tarinaksi mukaellut:

Kristiina Tuomisalo, Kirkonmäen koulu, 6.lk

Haastateltavan tiedot:

Nimi: Voitto Ollonqvist

Somerolla asutut vuodet: 80 vuotta

Milloin haastateltu:

22.9.2015

Taunon tarinoita

Sataa. Kolea tuuli pölyttää värikkäitä lehtiä asfalttikadulla. Elävät olennot ovat harvassa. Vain muutama huppupäinen hahmo kiiruhtaa kodin lämpöön. Siellä heitä ovat vastassa riemukkaat koirat ja innostuneet ensiluokkalaiset, jotka äidin kotiinpaluusta ilahuttuneina alkavat kertoa päivästänsä. Ajattelen tätä ajatusta lämpimästä tuvasta hie-
man haikeana, mutta piristyn pian muistaessani, että Leilalla ja Taunolla on aina lämmintä. Hyppään pihalla olevan kastelukannun yli ja pysähdyn soittamaan ovikelloa. Tauno kertoo minulle tarinan.

Oli pimeä pakkasaamu. Joulun oli enää kaksi päivää. Tauno oli työkaverinsa Eevertin kanssa ajamassa tummanvihreällä työautollaan Somerniemelle töihin. Lunta ei ollut ja vaikutti siltä, että tulossa oli musta joulu.

Pian mäen takaa tuli esiin harmaita hirsirakennuksia melkein pienen kylän verran. Miehet pysäyttivät auton yhden kohdalle ja nousivat kotterostaan kävellen koptutamaan ovele. Muutaman koputuksen jälkeen sisästä kuului naisen äänellä huuto: "Sisään, ovi on auki!" Miehet astelivat sisään ja saivat osakseen harvinaisen lämpimän vastaanoton. Eteiseen kiiruhti kolme vanhahkoa sisarusta, kaksi naista ja yksi mies. "Tervetuloa, tervetuloa. Tuhannesti kiitoksia teille ja johtajallenne!", he puhuivat yhteen ääneen. Hymy karehti Taunon kasvoilla hänen ajatellessaan syytä sisarusten suureen kiitollisuuteen.

Nämä ihmiset olivat asu-

neet samassa vanhassa mökissään vuosikymmeniä. Jo viiden vuoden ajan he olivat toivoneet sähkövaloja ja säästäneet niitä varten. Täksi jouluksi heillä oli määrä olla tarpeeksi rahaa. Somerniemien perukoille valon saaminen oli todella vaikeaa. Kun alue oli kovin harvaan asuttua, sähkölinjan vetäminen oli yhtiölle kallista. Siksi yhtiö ei usein suostunut toimenpiteeseen. Nyt se oli kuitenkin vihdoinkin mahdollista, mutta sisarusten heikkous oli toisinaan ylenpalttinen hyväsydämyisyys.

Toinen naisista, Elvi nimeltään, oli nähnyt kadulla resuisen pikkupojan. Hänellä ei ollut edes kenkiä jalassa. Elvi oli kysynyt pojalta, miksi tällä ei ollut kenkiä. Poika oli vastannut murheellisenä: "Ei ole rahaa, ei joululahjoihinkaan. Tai mihinkään muuhunkaan." Pojan vastaus ja koko olemus oli ollut sydäntä särkevä. Niinpä sähkövalot, joiden asennus oli jo sovittu seuraavaksi päiväksi, alkoivat tuntua Elvistä täysin turhilta. "Tässä, minä annan sinulle 100 markkaa. Osta sillä joululahjoja, ruokaa juhlapöytään ja Herran tähden, kengät jalkoihisi!" Elvi sanoi pojalle. Pikkupojan piristävät kasvot ja kiitolliset, sekavat sanat sekä ennennäkemättömän kevyet askeleet tämän juostessa kotiinsa kertomaan iloudesta ilahduttivat Elvin vanhaa sydäntä suuresti. Hän ei kertaakaan katunut lahjoitustaan. Ainoa hankaluus oli kertoa hänen perheelleen, ettei sähkövaloja saataisi hänen lahjoitettua niin suuren summan kovaonnille pikkupojalle.

Kaino ja Helmi, hänen si-

saruksensa, pettyivätkin kovasti. Samalla he olivat kuitenkin iloisia, kun pikkupoika oli saanut kunnon joulun. Elvin tehtäväksi jäi soittaa Taunon pomolle, ettei työmiesten tarvitsisikaan tulla. Johtaja tiesi sisarusten halunneen valoja ja ihmetteli kovasti, kun tilaus peruttiin. Elvi päätti kertoa totuuden. Kun johtaja kuuli Elvin suuresta hyväsydämyydestä, hän teki jotakin ennenkuulumatonta. Taisi joulumieli vaikuttaa, kun hän sanoi: "Ei teidän tarvitse sitä 100 markkaa takaisin maksaa, minä vähennän sen koko summasta. Olkoon se pieni joululahja teille."

On vaikea kuvailla, kuinka onnelliseksi vanhat sisarukset tulivat saadessaan valonsa. Heistä tuntui aivan siltä, kuin he olisivat sekä syöneet että säästäneet kakun tehdessään toisen onnelliseksi ja tulleet myös itse iloiselle mielelle.

Tämän takia he olivat sähkömiehille niin kiitollisia. Tauno ja Eevert aloittivat työt saman tien ja koko sen asennuspäivän aikana heille tarjottiin neljät pullakahvit. Ilalla miehet saivat työnsä päätökseen ja kutsuivat sisarukset koolle syttämään valot ensimmäisen kerran. Kunnian valojen päälle napsautukseen he soivat Elville. Kun naksahdus kuului ja valot syttyivät, nämä vanhat ihmiset kiljuivat kuin lapset. Kyllä he kiittelivät Eeverttiä ja Taunoa! He olivat niin onnellisia ja tyytyväisiä, että miehistä tuntui kuin he olisivat saaneet ihanan joululahjan.

Kun sähköasentajat olivat lähdössä, tulivat Kaino, Helmi ja Elvi vielä hyvästelemään jättämiensä joululimppujen

kanssa. "Tässä pieni osoitus kiitollisuudestamme.", Kaino sanoi ojentaessaan limput miehille. He kiittelivät vuolaasti ja astuivat ulos. Siellä heitä odotti ihan näky: suuret, valkoiset hiutaleet leijailivat ilmassa valkaisten koko tienoon. "Lumi tulee kaksi päivää ennen joulua! Kuinka ihanaa!", Helmi huudahti. Niin tuli sinäkin vuonna valkea joulu. Kaksi sähköasentajaa sai ajella kotiinsa valkeiden hirsimökkien täyttämien maisemien läpi vanhojen sisarusten ihastellessa jouluksi saatua sähkövalojaan.

"Muistelen niitä sisarusia vieläkin joskus lämmöllä.", Tauno kertoo. "Olivat he kyllä varmasti hienoja ihmisiä.", sanon. "On ollut ihana kuunnella kertomustasi, kun en ole itse tuota vanhaa aikaa elänyt enkä siitä mitään tiedä. Kiitos siis paljon! Mutta nyt minun pitää mennä, sillä kaunokirjoitustestit ja laskennonlaksyt ovat vaihtuneet fysiikan työkirjan tehtäviin. Nähdään taas pian!" "Nähdään, kerro kotona terveisiä!", Tauno hyvästelee.

Avaan oven, hyppään saman kastelukannun yli kuin tullessani ja juoksen myrskyyn. Jotenkin se ei kuitenkaan enää tunnu niin kylmältä ja läpitunkevalta. Mieltäni piristää entisestään suunnattoman harmaan taivaan keskellä näkemäni sininen aukko, joka muistuttaa minua siitä kuinka onnekas oikeastaan olen. Saan askeltaa asfalttikatuja ja nauttia tästäkin syksyisestä vuodenajasta – tietäen, että kotona taatusti on sähkövalot.

Somerniemi-Seura 40 vuotta

Somerniemi seura syntyi. Tällainen otsikko oli paikallislehti Somerrossa 15.6.1975. Uutisessa kerrottiin, että toistakymmentä asiasta kiinnostunutta oli kokoontunut sunnuntaina Oinasjärven koululla pidettyyn seuran perustavaan kokoukseen. Kokouksen avaja, opettaja Ensio Soini totesi kotiseutuseuran perustamisen olevan juuri nyt ajankohtainen, sillä tuleva kuntaliitos lopettaa Somerniemen nykyisen aseman ja tällöin on alueen omaleimaisuuden säilyttäminen entistä tärkeämpää.

Tunnettiin todellista pelkoa siitä, että kuntaliitoksen myötä Somerniemi katoaa taivaan tuuliin muutamassa vuodessa niin puheista kuin ihmisten mielistä. Jo ensimmäisessä johtokunnan kokouksessa tehtiin ehdotus, että Härjänlahden kylän nimi muutettaisiin Somerniemeksi. Toivottiin, että Somerniemi säilyisi edes kylän nimessä. Esivalta ei nimenmuutokseen suostunut, mutta pelkokin osoitautui turhaksi.

Somero-lehden uutisessa kerrottiin seuran perustamisesta: ”Lisäksi tulevan seuran tavoitteena on Somerniemellä sijaitsevan Oskari Laineen museon tukeminen ja sen työn jatkami-

Oinasjärven koululle kokoontui 8.6.1975 kaksitoista henkilöä, jotka päättivät perustaa kotiseutuyhdistyksen nimeltä Somerniemi-Seura. Ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Oskari Laine ja sihteerinä Pauli Pillinen.

nen.” Oskari Laineella oli yksi harrastus ylitse muiden: vanhojen esineiden kerääminen. Hänen tavoitteenaan oli kerätä kaikki ne esineet ja työkalut, jotka kuuluivat somerniemeläiseen torppaan 1800-luvun lopulla. Yli tuhat esinettä Laine keräsi kotinsa vieressä olevaan Pöökin torppaan ja sen piharakennuksiin vuosikymmenien aikana.

Pöökin torpan pihamaasta tuli Somerniemi-Seuran toiminnan päänäyttämö kahdenkymmenen vuoden ajaksi aina 1990-luvun

puoliväliin saakka. Siellä pidettiin Somerniemi-päivän juhlia, jotka parhaimmillaan kokosivat yleisöä yli 500 henkeä. Ohjelma oli perinteikästä, juuri sellaista mitä kotiseutujuhliissa oli tapana esittää: pelimannimusiikkia, runonlausuntaa, kirkkokuoron laulua, juhlapuhe sekä näytelmä. Somerniemeläisen Pauli Pillisen kirjoittamia näytelmiä, kuten Ufo-Jussin lääke, Etupenkki ja Kun ämpärinsanka katkeaa esittivät oman paikkakunnan näyttelijät. Alkuvaiheessa seuran näytelmäpiiriin kuuluivat Pauli Pillinen, Oskari Laine, Arja Lindroos, Pentti Mäkinen, Mari Oksanen, Marjatta Sulka ja Maire Vilenius. Myöhemmin joukkoon liittyi myös muita. Vuonna 2000 seuran näytelmäpiiri

esitti Punaisen Lumpeen liiterissä näytelmän ”Presidentti Tarja Halonen saapuu Somerniemelle”. Presidentti Halonen saapuikin katsomaan näytelmän.

Seuran pelimanneihin kuuluivat ohjaajat Sulo Fagerström ja Marja Sulka. Pelimanneina soittivat Jukka Aaltonen, Oskari Laine, Ritva Lehtimäki, Erkki Lindroos, Reijo Norström, Mikko Pentti, Erkki ja Tuula Raevirta, Pentti Haikonen, Reino Hagelberg ja Marjatta Sulka. Myöhemmin pelimanneja ohjasi Saija Kärki. Tanhupiirissä oli parhaimmillaan mukana 60 aikuista ja lasta.

Somerniemi-Seuran ja kirjatalo Amanitan toimesta kotiseutuyhdistys on jul-

Tunnettiin todellista pelkoa siitä, että kuntaliitoksen myötä Somerniemi katoaa taivaan tuuliin muutamassa vuodessa.

Jatkuu sivulla 16

Somerniemi-päivät pidettiin Pöökien torpan pihamaalla vuosina 1974–1976. Kuvassa etualalla museutorpan isäntäväki Anna ja Oskari Laine.

kaissut kymmenkunta paikallishistoriaa käsittelevää kirjaa. Arkistoon on talletettu vanhoja valokuvia, äänitteitä ja videotallenteita. Kesällä 1992 pystytettiin seuran toimesta Kauramäen seurantaloon pihalle sotaan lähteneiden muistokivi. Paljastustilaisuudessa oli läsnä kolmetoista paikalta sotaan lähtenyt. Somerniemellä pidettiin 1999 Kai Linnilän ja Kaari Utrion ideoinnista syntynyt kansainvälinen maaseutukonferenssi Rustica Nova ja vuonna 2003 Helvi Hämäläisen-päivä. Somerniemi-Seura osallistui molempien tapahtumien järjestelyihin.

Kotiseutu- ja teatteriretkien lisäksi tutustuttiin 1995 Helsingin uuteen

oopperataloon. Monelle mukana olleelle Mozartin Don Giovanni oli elämän ensimmäinen ja viimeinen oopperaesitys.

Perustamiskokouksessa

Somerniemi-Seuran puheenjohtajana oli vuosina 1985–2010 Martti Turunen (oik.) ja sihteerinä 1982–2006 Ensio Soini. Turunen ja Soini saivat vuonna 2002 Suomen Kotiseutuliiton ansiomerkit.

seura otti tehtäväkseen Somerniemiä koskevien aloitteiden, ehdotusten ja julkilausumien esittämisen. Sellaisia on vuosikymmenien aikana esitetty kymmeniä. On ehdotettu vanhainkodin laajentamista, Linnanmäen suojelualueen perustamista ja kevyenliikenteen väylää Oinasjärvelle. On vastustettu postikonttorin, kirjaston, terveystalon ja pappilan myyntiä sekä seurakunnan lakkauttamista.

Lokakuussa 1986 seuran johtokunta sai pohdittavakseen ehdotuksen kesätorin perustamisesta paikkakunnalle. Hankkeen kehittämistä varten valittiin viisi-henkinen toimikunta. Kesätorin paikaksi vuokrattiin uuden ja vanhan Helsinki-tien väliin jäänyt maa-kaistale Härjänlahden kylästä Salkolantien risteyksestä. Somerniemi-Seuran johtokunnassa läheskään kaikki eivät olleet vakuuttuneita torihankkeen onnistumisesta ja näiden epäilyjen torjumiseksi toritoimikunta otti vastuulleen taloudelliset sitoumukset.

Kesätorin avajaiset olivat 13. kesäkuuta 1987. ”Kun ei kunnanjohtajaa saatu avajaispuheen pitäjäksi, niin

”Kun ei kunnanjohtajaa saatu avajaispuheen pitäjäksi, niin otettiin maaherra.”

otettiin maaherra.” Tällä huumoripitoisella lausahduksella torin puuhamiehet vastasivat ihmettelyihin siitä, että torin avajaisiin saapui Hämeen läänin maaherra Risto Tainio. Tainio ylisti avauksessaan toripaikkaa, jota ei ympäröinyt kivimuurit vaan mitä vehreimämläinen luonto. Kunnanhallituksen puheenjohtaja Jouko Helkiö lausui ilonsa syrjäkylän yritteliäisyydestä. Avajaispäiväksi torille ilmoittautui etukäteen 36 myyjää ja yleisömääräksi arveltiin runsas tuhat.

Ensimmäisenä kesänä torilla arvioitiin käyneen noin 10 000 henkilöä, vaikka kesä oli sateinen ja kolea. Somerniemi-Seuran johtokunnan kokouksessa lokakuussa 1987 todettiin kesätorista muodostuneen ”yllättävän onnistunut tapahtuma”. Torialue vuokrattiin kymmeneksi vuodeksi ja myöhemmin ostettiin omaksi. Altti Nurmelta vuokrattiin Esmeralda -niminen laiva, joka hinattiin keskelle toria. Laiva toimi torikahvilana ja kesätorin maamerkkinä kymmenen vuotta.

Kesätorin suosio jatkoi kasvuaan seuraavina kesinä. Tori- ja parkkialuetta oli laajennettava lähes vuosittain. Runsaan kahdenkymmenen vuoden aikana Somerniemi-Seura teki noin kymmenen kiinteistökauppaa. Merkittävin näistä oli Met-

Manu Kärki

Somerniemen kesätori aloitti toimintansa 13.6.1987. Toritoimikuntaan kuuluivat ensimmäisinä vuosina Martti Turunen, Into Virtanen, Pentti Harjula ja Kai Linnilä sekä kuvasta puuttuvat Marja-Liisa Harjula, Teemu Lindgren ja Teuvo Aaltonen.

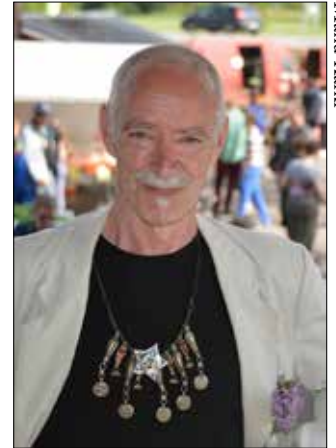
sola-nimisen entisen kyläkaupan osto torin laidalta. Kiinteistön takapihalle rakennettiin 2000-luvun alussa Somerniemen Musiikki-teatterin näyttämö ja katsomo.

Somerniemen kesätorista muodostui paitsi kaupapaikka niin myös seurustelu- ja kohtaamispaikka.

ka. Metsolan näyttämöllä ja torikatoksessa on pidetty Somerniemi-päiviä, huuto-kauppoja, käsityötapauksia ja jumalanpalveluksia. Torineuvoksen valinta, hatutpäivä ja torisoitto ovat kuuluneet ohjelmaan lähes alusta alkaen. Vilkkaimpina toripäivinä myyjien määrä on vaihdellut 200 -

300 välillä ja yleisömääräksi on arvioitu jopa 5 000 - 8 000 henkeä. Menestymisen myötä seuran jäsenten ja talkoolaisten voimavarat on jouduttu keskittämään entistä enemmän kesätoriin pyörittämiseen.

Oskari Laine oli seuran puheenjohtajana ensimmäiset neljä vuotta. Hänen

Manu Kärki

Torineuvos on valittu vuodesta 1991. Ensimmäinen oli Lauri Koli ja viimeisin, keväällä 2015 valittu Heikki Paakkanen.

jälkeensä puheenjohtajina olivat Ulla Hammaren ja Marja Alaspää. Martti Turunen tuli puheenjohtajaksi 1985, kun seura oli toiminut kymmen vuotta ja hänen puheenjohtajakautensa jatkui aina vuoteen 2010 eli 25 vuotta. Martti Turunen oli pieni suuri mies, joka uhraisi paljon aikaansa seuran hyväksi. Viimeiset viisi vuotta seuran puheenjohtajana on toiminut Anne Pentikäinen. Neljänkymmenen vuoden aikana seuralla on ollut vain neljä sihteerä. Ensimmäinen sihteeri oli Pauli Pillinen, toinen Kai Linnilä ja kolmas Ensio Soini, joka hoiti tehtävää 24 vuotta. Nykyinen sihteeri Anja Kaase on toiminut tehtävässä viimeiset kymmenen vuotta.

Somero-lehden uutisessa vuonna 1975 mainittiin: "Somerniemi-Seuran pyrkimyksenä on lisätä kotiseudun rakkautta ja tuntemusta." Tämä pyrkimys on vuosikymmenien aikana kohdistettu Somerniemellä asuviin, mutta myös paikkakunnalta pois muuttaneisiin.

Manu Kärki

Kesätorin suosio on jatkunut jo lähes 30 vuotta. Vilkkaimpina lauantaina torilla on yleisöä 5 000-8 000 ja myyjiä 200-300.

Yhteiskouluun

Kun me riemuylloppilaat viime keväänä näimme toisiamme Someron lukion lakkiaisissa, tuli mieleen monenlaisia kouluaikaan liittyviä muistoja. Pohdimme esimerkiksi sitä, miten tulimme yhteiskouluun pyrkineeksi ja miten sinne pääsimme. Edessä oli nimittäin kahden päivän pääsytutkinto.

Kävin itse Isoniityn pienen sotien jälkeen perustetun kansakoulun, josta ei yhteiskouluun meno ollut kovin kaan tavallista. Yhteiskouluun hakemistani on aivan ilmeisesti isän ja äidin mielestä pohjutanut se, että serkkuni Ritva oli jo käynyt yhteiskoulua ja päässyt samana keväänä ylioppilaaksi, kun minä sinne pyrin. Ritva oli minulle esikuva ja ihailun kohde. Ritva harrasti runojen lausuntaa ja näyttölemistä, ja oliertonut kaikesta hauska, mitä yhteiskoulussa tapahtui. Tosin meillä asunut tätini epäili yhteiskouluun pyrkimistä, kun ”siellä kuulemma opetetaan tanssimaankin”. Ritva oli varmasti kertonut vanhojen tansseista.

Lisäksi kansakoulun opettaja otti yhteyttä vanhempiiin. Yläluokkien opettaja Matti Leivo suositteli minua ja Pitkärannan Kostia pyrkimään yhteiskouluun. Hänellä oli joitakin esimerkkejä pääsykoetehtävistä. Ne olivat sanallisia laskutehtäviä ja äidinkielen tehtäviä. Leila Heikkilä ja Leena Lauren eivät sen sijaan muistaneet Pitkärjärven tai Kirkonmäen koulussa olleen mitään harjoitustehtäviä ennen pääsykokeita.

Pääsykokeisiin piti ilmoittautua etukäteen. Ilmoittautuessa tuli olla mukana

Somero-lehti 2.6.2015.

Oli mukava tavata. Kuvassa riemuylloppilaat Pertti Mattila, Matti Alboranta, Juha Jonkka, Tuula Kämi (Järveläinen), Matti Jokinen, Raili Merivirta (Lehtinen), Leila Heikkilä (Koivula), Raila Halme (Ilola), Leena Lauren, Paula Ahti, Seija Virtanen, Mauno Roos, Olavi Virtanen ja Matti Kotikoski. Kuvasta puuttuu myöhemmin tilaisuuteen tullut Kalle Mattila.

kansakoulun kevättodistus, opettajan antama lausunto kyvykkyydestä suhteessa muihin luokkatovereihin, papintodistus tai siviilirekisteriote ja 100 markkaa rahaa. Pääsykokeisiin piti ottaa mukaan kaksi arkkia isoruutuista paperia, pari lyijykynää sekä pyyhkekumi. Yleensä yhteiskouluun pyrittiin neljänneltä luokalta, harvemmin viideneltä tai kuudennelta luokalta. Yläikäraja oli kuitenkin 14 vuotta. Soili Torkkomäki muisteli, että Pajulan kansakoulun opettaja kertoi oman arvionsa oppilaan kyvykkyydestä oppilaalle itselleen.

Pääsykokeet olivat 2-päiväiset. Toisena päivänä oli äidinkieltä, toisena matemaatiikkaa. Ne pidettiin vanhassa yhteiskoulussa. – Uusi Ervin piirtämä koulu otettiin miltei kokonaisuudessaan käyttöön samana syksynä 1957.

”Kyllä siinä syrjäkylän poikaa jännitti aika tavalla”, kuvasi Matti Kotikoski. Tehtävät, varsinkin kirjoitustehtävät ja sanalliset laskutehtävät tuntuivat kuitenkin oikein mukavilta. Äidinkielen päivänä kirjoitettiin aine ja muistaakseni saatiin tehtäväksi korjata joitain sanoja tai lauseita. Toisena päivänä oli päässälaskutehtäviä ja sanallisia tehtäviä.

Jonkin ajan kuluttua tulivat tulokset vanhan yhteiskoulun oveen. Se vasta olikin jännittävä päivä. Muistan, että rehtori Joel Vilkki seisoi ovella ja ilmeisesti kertoi joitain aiheeseen liittyvää. Soili Torkkomäki muisteli, miten valtava jännitys iski siinä vaiheessa, kun lähdettiin isän kanssa katsomaan tuloksia.

Somero-lehti julkaisi pääsytutkintotulokset 13.6.1957:

”Kuten aikaisemmin

olemme kertoneet, hyväksyttiin Someron Yhteiskoulun sisäänpääsytutkinnossa 151 pyrkijästä kaikkiaan 105. Koska ensi lukuvuonna tulee toiminnassa olemaan kolme ensimmäistä luokkaa, voidaan kouluun ottaa kaikki ne pyrkijät, joiden tutkinnossa saama pistemäärä on 45 tai sitä korkeampi. Hyljätynsi tulleet ovat oikeutetut saapumaan syksyn pääsytutkintoon. Ilmoittautuminen uusien pyrkijöiden tavoin.”

Oppilaat jaettiin kolmeen luokkaan pääsykoepistemäärien mukaan. Toiselle luokalle tultaessa tuli uusjako, kun B- ja C-luokille tuli saksa pääkieleksi ja vain A-luokalle englanti. A-luokalle pääsivät pääasiassa vain sellaiset, joiden vanhemmat sisarukset lukivat englantia.

Syrjäkulmilta kouluun

Sinimustaviiruiset villasukat

tulijoilla oli kaiken muun lisäksi jännitysmomenttina vielä bussilla tehtävät pitkät koulumatkat. Bussi Isoniitylle kulki saman tien Lahden, Vaulammin, Vilukse-
lan ja Palojoen kylien kautta. Varttia yli 6 piti aamulla lähteä tienhaaraan bussia odottamaan. Koulu alkoi kahdeksalta.

Siksipä kortteerasin ensimmäisellä luokalla ollessani serkkuperheessä Aulis ja Annikki Järveläisen kotona. Tiistaisin kävin kotona, kun koulu loppui silloin kello 13 ja bussissa pääsi Pitkäjärvelle saakka. Isä haki usein loput kolme kilometriä polkupyörällä.

Soili muisteli myös pitkiä matkoja: ”Ekalla luokalla koulupäivät venyivät pitkiksi. Pajulasta linjurit kulkivat harvakseltaan. Aamulla piti tulla tunti etuajassa ja kotiin tuloa saattoi joutua odottelemaan kolmekin tuntia. Linja-autoasemalla ei odotushuoneeseen mahtunut istumaan mummojen sekaan. Sitten tuli onneksi kahdeksas luokka sinne nykyiseen Joensuun kouluun ja linjureita alkoi kulkea useammin syrjäkylillekin. Ei kyllä valitettu mistään.”

Tähän on hyvä lopettaa: kaikki oli uutta ja kiinnostavaa. Koulun kirjasto oli suuri, ja sieltä sai lainata kirjoja niin paljon kuin ehti lukea.

Muistelemassa mukana olivat joko puhelimesta tai sähköpostiviestein Paula Abti, Leila Heikkilä (Koivula), Matti Kotikoski, Leena Lauren, Marja-Leena Savander (Pirttilä) ja Soili Torkkomäki.

Mitä yhteistä on makkarapaketilla, ruskeilla pipareilla, villasukilla ja kahdella litralla glögiä? Vastaukseen tarvitaan kaksi hullua, toinen ehdottaa ja toinen on samaa mieltä. Myös kirves sekä tikkuaski sekoitetaan keitokseen. Sitten koko konkkaronkka pakataan raaterin pienemmän kehitysversion ja nokka käännetään kohti Iso-Valkeeta, niin soppa on sitä myöten valmis. Joulu 2004 oli näet salaperäisen mystilistä aikaa. Aattoillan jo hämärttyessä alkaa kahden tontun ”extriime” matka metsän siimekseen. Vajaan kilometrin patikointi laavulle, klapitristiin sekä rastiin ja tontun ”spesial”, yhdellä tikulla valkea nuotioon. Ei tarvita pohjoisen matkaa eikä hiljaisuuden retriittejä. Kaikki löytyy viidentoista kilometrin säteellä Someron keskustasta ja niin helposti, että nauru oikein tuppaa.

Tutun ja turvallisen, sekä perinteiden suloisen taakan ravistaminen harteilta keventää oloa ja saa mielen rauhoittumaan. Kuu valaisee lumenvalkoista järven pintaa sekä rantojen kuusikon lumipeitteisiä oksia. On tosiaan jouluaatto, ympäristö täysin äänetön. Vain puiden räiskintä nuotiossa rikko hetken luonnonrauhaa. Suuria sanoja ei tarvita, tulen liekkiin tuijottaessa kiire ja kaikki muu jää jonnekin taka-alalle. Glögikattila arinalle ja kamerat jalustalle. Nuotion loimotus valaisee kelon kylkeä, valotus kaksikymmentä sekuntia ja paikoillaan hetki hiljaa. Suljin laukeaa. Eletään digitaaliaikaa ja tulosta voi tarkastella jo paikanpäällä.

Illan pimentyessä tähdet alkavat erottua oksien lomasta ja pakkanen kiristyy. Kylmyys verottaa energiavarastoja, nostaa veden kielelle. On aika kulinaarisen nau-

tinnon. Makkarat tikkuihin, hiilloksen hehkuun ja kohta kyljestä alkaa ankara pihinä, kun rasva kiehuu suolen pätkässä. Pinta palaa tasaisen mustaksi, sinappia survotaan päälle ja vot, kuka parempaa voi pyytää.

Ajan rientoakin siinä mietiskellään, miten nopeasti vuosi on taas mennyt. Juurihan oli helmikuuta kun täällä oltiin, silloinkin täydenkuun aikana. Joulusta ei päästy eroon tällä reissulla kokonaan. Tuskin on tarkoitukseen, sillä kännykät pitävät siitä huolen. Yhden lahjankin otin mukaan. Siinä nuotiotulella varpaita lämmitellessä näet paljastuu miten kovankin körilään selviämiseen luonnonvoimista tarvitaan hyväsydäminen, Liisa-niminen joulumuori. Jaloissani on meinaa juur uudet sinimustaviiruiset villasukat.

Lassi Tuominen

VANHA KIVISAKASTI

Someron museohautausmaalla seisoo kivistä ja tiilestä tehty kaunis, teräväkattoinen rakennus. Piispa Otto Immanuel Colliander (1848–1924) esittää kirjoittamassaan Suomen kirkon paimenmuistossa, että rakennus olisi Someron ensimmäinen kirkko.

Someron seurakunta on perustettu luultavimmin 1300-luvun lopulla tai viimeistään 1400-luvun alussa. Ensimmäinen kirkkokin on varmasti rakennettu silloin. Someron kirkko on alusta alkaen ollut samoilla paikoilla kuin meidänkin päivinä, Harjun ja Lammin kylien välissä muinaisen Pyhäjärven eli nykyisen Kirkkojärven rannalla.

Ensimmäisen kirkon ahtaus oli varmaan syynä siihen, että 1400-luvulla ryhdyttiin rakentamaan uutta kirkkoa. Aikomuksena oli varmaankin rakentaa kirkko, joita jo naapuripitäjissäkin oli. Halikon kirkkokin oli esimerkiksi rakennettu vuosien 1460 ja 1480 välissä. Rakentaminen aloitettiin sakastista ja siihen innostus tai rahat tai molemmat loppuivat. Uusi kirkko tehtiin puusta kivisen sakastin viereen. Kivisakasti ei siis ole ensimmäinen kirkko.

Sakaristo, ulkomitoiltaan 5,7 x 5,5 metriä, on säilynyt varsin hyvin keskiaikaisessa asussaan. Kirkkomaan täytestä johtuva maanpinnan kohoaminen on aiheuttanut sen, että rakennus vaikuttaa nykyisin maahan vajonneelta, mitä se ei suinkaan ole. Rakennuksen alkuperäinen harjakorkeus oli noin yhdeksän metriä.

Kaikki seurakuntalaiset olivat mukana tässä raken-

Someron vanhin rakennus kivisakasti.

nushankkeessa. Koska sakastin kivet on tuotu eri puolilta pitäjää, niiden joukossa on eri kivilajeja. Tästä johtuu seinien kirjavuus.

Pohjoinen päätykolmio muodostaa lähes tasasivuisen kolmion, jossa huippukulma on noin 61 astetta.

Etelä- ja pohjoisseinä ovat metrin paksuisia, länsiseinä ohenee etelään metrillä pohjoisen 0,85 metriin, samoin itäseinä.

Rakennuksen oviaukko on eteläseinän itäosassa. Maanpinnan kohoamisen vuoksi oviaukon eteen on 1800-luvun lopulla rakennettu alas johtavat kiviportaat ja kynnyks on noin 0,8 metriä nykyistä maanpintaa syvempänä. Oviaukkoon on tehty muutoksia 1930-luvun restauroinnissa, mutta yleispiirteet ovat alkuperäiset, oviaukon korkeus on 1,75 metriä ja leveys 0,8 metriä, oviko-

Kivisakastin viinikellarin porrasaukko.

mero on 1,95 x 1,1 metriä. Nykyinen ovilevy lienee 1700-luvulta, mutta sen tilalla on ollut lähes samanlainen keskiajalla. Alkuperäinen on luultavasti ollut takorautakoristeinen ja maalattu koristeellisesti. Alkuperäisessä ei myöskään ollut rautapeltistä päällystystä. Sakariston ovesta vinosti ylöspäin länteen on jälki muurikomeroista, joka

muurattiin umpeen vuoden 1947 restauroinnissa, mutta sen muoto näkyy edelleen selvästi. Jos muurikomero on alkuperäinen, on se ainutlaatuinen Suomen keskiaikaisen sakaristojen joukossa.

Sakastin ainoa ikkuna on itäseinässä. Siinä on kalterit ja sisäpuolella puuluukku. Ulkopuolella on lähes pyöreäkaarinen koristepykälä.

Sakariston ristejä ja pohjoisseinän muurikomero.

Sisätilassa on länsi- ja pohjoisseinässä muurikomerot. Muurikomerot tehtiin rakennusvaiheessa ja puuseppä nikkaroi molempiin heti rakennuksen valmistuttua ovella varustetun lukittavan puukaapin, jossa säilytettiin seurakunnan kalleuksia. Molemmat alkuperäiset kaapit on jossain vaiheessa purettu. Länsikomeroissa on säilynyt renessanssityylinen kaappi, joka puulustoanalyysin avulla on ajoitettu 1720-luvulle tai vuoden 1730 tienoille. Pohjoiskaapist on jäljellä sarranatapit ja säppirauta, jotka

kiinnitettiin muuriin jo muurikomerota tehtäessä. Länsikaapissa pidettiin mahdollisesti kirkon Raamattua, mesukirjaa, käsikirjaa ja muita teoksia sekä kirkon tärkeitä papereita. Pohjoiskaapissa pidettiin ehtoolliskalkkeja ja ehtoollisleipälautasia. Kaappi oli siis erityisen pyhä. Lisäksi siellä säilytettiin luultavasti muita jalometallisia esineitä.

Sakariston luonnontieteelliset ajoitustutkimukset, rakennepiirteet, komerot ja ikkuna-aukko sekä oviaukon muoto ja epäsymmetrinen sijainti osoittavat rakennuk-

Länsiseinällä oleva renessanssikaappi on 1720-luvulta.

Sakastin ikkunaluukku. Kuva: Soili Suominen-Hurme.

sen olevan myöhäiskeskiajalta, 1490-luvun viime vuosilta. Sakaristosta ei ole löytynyt kalkkimaalauksia tai niiden jälkiä.

Vuonna 1840 sakaristoon muurattiin kellari. Koska seurakuntalaiset olivat niukeita luovuttamaan varoja, oli keksittävä muita keinoja. Niinpä kellarin muuraus päätettiin suorittaa kirkon varoilla. Seurakunta valitsi kellarin muurauksen tekijöiksi torppari Iisakki Pertinpojan Kärilästä ja renki Klaus Matinpojan Joensuusta. Molemmat oli tuomittu kirkonsakkoihin, mutta eivät köyhyyden takia olleet niitä maksaneet. Näin kirkko sai perityksi saatavansa. Sakastin lounaiskulmassa sisäpuolella on viinikellarin portaat, jotka johtavat alas holvattuun kellariin. Kellari täyttää koko lattianalustan koillisen neljänneksen ja osan luoteista.

Sakaristossa on kymme-

nen kirkkomaalta poistettua valurautaristiä ja pari joltain haudalta poistettua lyhyehköä aita. Kaikkien ristien tekstit ovat kohtuullisen hyvin luettavissa ja papinkirjoista löytyvät niissä mainitut vainajat yhtä lukuun ottamatta.

Someron kivasakasti on seutukaavaan merkitty suojelukohde.

Lähteet

Timo Alanen, Markus Hiekkänen, Jussi Härme, Manu Kärki, Osmo Turkki: Somero ja Somerniemi 1449-1999.

Esko Aaltonen, Someron historia I.

Markus Hiekkänen, Suomen keskiaikaiset kirkot 2007

Kustaa Hossi, Somero-lehti 23.7.1948.

Kaarin Lehtonen, Someron ja Somerniemen kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta.

Somerjoen perheen joulu

Rauli Badding Somerjoen (1947 – 1987) lapsuudenperheessä Someron Hirsjärvellä joulu oli odotettu ja hartaasti valmisteltu juhla. Nykyään Paimiossa asuva pikkusisko Mailis Niemelä muistelee joulun rakentamista haikeaniloisin mielin.

– Joulu oli vuoden kohokohta. Sekä lapset että aikuiset odottivat sitä. Äiti-Elina, joka oli taitava käsityöihminen, valmisti salaa vaatteita joululahjaksi. Siivottiin, ja äiti laittoi jouluruokia. Lipeäkala valmistettiin kapakalasta, ja lisäksi oli ”sallattia”, kuten rosollia Lounais-Suomessa kutsuttiin, sardiineja, silliä ja juustoa. Perunaloora eli imelletty perunalaatikko kuului jouluherkkuihin, samoin sen seitsemän sortin leivonnaiset: ässät, lusikka-leivät, piparkakut ja tortut, joiden taikina perinteisesti kaulittiin ja käännettiin, kertoo eloisa ja vuolassanainen Mailis Niemelä.

Yölläkin sai syödä. Varsinkin Gunnar-isä noudatti tätä vanhaa perinnettä. Isän joulumieli näkyi muutenkin. Adventtina radiosta kuultu Hoosianna oli isälle äärettömän tärkeä, samoin aattona esitetty Taatan eli F.E. Sillanpään joulupakina. Fortuna-peli saatiin kerran joululahjaksi, ja isä nousi pelaamaan sitä yölläkin.

– Sodan käyneenä miehenä Gunnar-isä tunsu viinan maun, mutta jouluna alkoholia ei meillä näkynyt koskaan. Joulu haluttiin pi-

Sari Merilä

paajana oli kyläilemään tullut Miina-täti, joka lauloi myös, tosin vähän nuotin vierestä.

– Koulun kuusijuhlissa kymmenvuotias Rauli lauloi Heinillä härkien kaukalon soolo-osuuden. Hänellä oli tuohon aikaan vielä r-vika: ”Ristillä rinnalla ryövärin...”. Hänen äänensä oli kaunis, heleä lapsen ääni, hermistyy Mailis Niemelä.

Raulin ehdoton suosikki oli englanninkielinen Silent Night, Holy Night (Jouluyö, juhlayö), jonka hän välttämättä halusi esittää myöhemmin myös bändiensä kanssa, riippumatta bändiläisten tai yleisön mielipiteistä.

– Rauli lauloi kerran kelanauhurille tämän lempikappaleensa, muttei minulle koskaan käynyt selväksi, miksi juuri se on hänen suosikkinsa, kertoo Mailis Niemelä.

Underground-aikoinaan Rauli levytti joulumyyttejä tomuttavia, jopa niitä piiskaavia lauluja. Raulin erikoisesta huumorintajusta kertoo joululahjatoive myöhemmiltä vuosilta:

– Vielä rippikouluiässä Rauli toivoi nallipyssyä joululahjaksi. Ruudin käry haisi pienessä kodissamme koko joulun. Lisäksi Rauli toimitti parisivuisen lukemiston Joulujärjettömyydet, jossa oli pilapiirroksia. Vihkonen sisälsi melko lailla sisäpiirivitsejä, nauhrauttaa Mailis Niemelä.

Lapsuuden kirkas tähti

Somerjoen perheessä tari-

tää lasten juhlanä, eikä sitä pilattu alkoholilla, sanoo Mailis Niemelä.

Kuusi haettiin aattona, ja siinä paloivat elävät kynttilät. Joulusauna kuului perinteisesti kuvaan. Joulussa ei kuitenkaan ollut uskonnollista sisältöä: jouluevankeliumia ei luetu, eikä joulukirkkoon ollut kyytiä.

– Vuosi toisensa jälkeen meillä oli käytössä samat tutut ja turvalliset joulukoristeet, joita säilytet-

tiin vintillä. Niissä oli oma tuoksunsa, ja ne tuovat vieläkin muistot mieleen. Joulupukki kävi. Hän oli sukulais-Matti, ja meillä lapsilla riitti pohdittavaa. ”Kyllä se on Matti, mutta kuitenkin joulupukki. Miten se syö, kun tuossa naamarissa ei ole suuaukkoa?”

Ristillä rinnalla ryövärin

Somerjoen perheessä laulettiin paljon, mutta Elina-äiti halusi laulaa joululauluja yksin. Joskus komp-

Kaksi samanlaista

noitiin innokkaasti. Vaikka aineellisesti oli niukkaa, mielikuvitusmaailma oli rikas. Äiti-Elina kertoi lapsuudenjouluistaan Pohjois-Karjalassa. Mailis Niemelä muistelee, että joulupukkiin uskomisen loppui vähitellen. Siihen ei liittynyt suurta dramatiikkaa.

– Kotitonttuihin meillä uskottiin. Vajassa oli peltipurkki, johon osui valo. Kuvittelin, että tonttu siellä polttaa lyhtyä. Tähtitaivas jäi mieleen, samoin suuret puut joulukuisena iltana.

– Jouluun kuului kihelmöivä odotus ja huolellinen valmistelu. Kaikilla oli hauskaa. Osuuskauppa oli lähellä, ja sieltäkin vastaan tulvahtivat joulun tuoksut. Joulukortteja lähetettiin paljon, ja niitä myös saatiin paljon. Me lapset leikimme niillä. Lapsuudesani adventtikalenteri oli vielä harvinaisuus. Tähtisadetikut ja tapaninajelut ovat jääneet mieleen. Joululomat olivat pitkiä, mutta todistuksen näyttäminen kotona oli joskus hauskaa, joskus ei; äiti-Elina nimittäin luki todistuksetkin ääneen.

Mailis Niemelälle lapsuuden joulut ovat elämän kannatinpuita:

– Hyvä, että lapsuudesta jää muistoksi ikään kuin kirkas tähti, ja minulle se on joulu, sanoo Mailis Niemelä.

”Tämä sinun täytyy ostaa. Tällaista sinulla ei vielä ole.” Näin huuteli minulle torikauppias. Olin tullut kaupunkiin muusta syystä ja pitiähän siellä toriinkin tutustua. ”No mikäs vehje se sitten on?” ”En minä vaan tiedä. Eikös se ole jännempää, jos sinä saat sen itse selville.” Tuollaista selvittelyä olen harrastanut jo vuosikymmenen. Tunteekohan tuo kauppias minut, kun juuri minulle tyrkyttää? Vakeä alkoi kerääntyä ympärille. Siinä on jotain tekstiä päällä. Kolme kirjainta.

BMV. Joku otti esiin kätensä. ”Se on saksalainen auton osa. Mene autoliikkeeseen. Siellä ne tietävät.” Toisen mies otti esineen kätensä. ”Joo, tämä on kalansuomustusrauta. Voi se samalla olla BMV:n mainos tai liikelahja.” Nyt minäkin sain esineen kätteeni. Käänsin sen nurin. Alapuolella oli pieniä vinoneliöitä. Silitin niitä sormellani. Ei teräviä. Ei tämä irrota yhtään suomua kalasta, mutta kirjaimet tuntuivat tutuilta. Lopulta muistin. Minulla on kotona isoäidin 100 vuotta vanha paistinpannu, jonka kahvassa on samat kirjaimet. Siis valmistaja on Björneborg Mechanisk Verkstad. Myöhemmin sain tuttavaltani kopion Porin Valun tuoteluettelosta, jossa on esineen kuva ja nimi ”pihvikurikka”. Sillä siis nuijittiin pihvi mureaksi ennen paistamista. Yleisöä kerääntyi lisää ja kauppias innostui. Monta ostajaehdotusta. ”Minulla on vielä toinenkin samanlainen. Tämä isompi on tehty puusta, kun taas tuo pienempi on rautaa.” Pari naista oli myös tullut katsomaan. ”Ei tuollaisilla mitään tee. Romunkeräykseen vaan ja puu saunan pesään.

Voi tuolla isommalla isäntää komentaa, jos ei se tiedä virkaansa.”

Esine oli minulle ennestään tuttu ”pyykkikarttu”. Vanhaan aikaan pyykkä pestiin rannalla keittämällä lipeässä ja huuhtomalla järvessä. Väliä vaatepinkkaa hakattiin pyykkikartulla laakean rantakiven päällä. Pyykki voitiin myös kiertää kuivaksi, mutta se vaati enemmän voimaa kuin iloinen kartun läiskytys.

Rauhallista Joulua ja
Onnea vuodelle 2016!

ISÄNNÖINTI- KIINTEISTÖNVÄLITYS

opkk.fi

OP-Kiinteistökeskus

Joensuuntie 13, 31400 Somero

Puh. 010-256 1314

www.loppkk.fi

Hyvää kotiruokaa arkisin. Grilliherkut aamusta yömyöhään.

Tapion Grilli

p. 0440 539 335, Somero

VÄHÄTALO YHTIÖT

HUOM!

Sälekärin korjattava!

Vähätaloyhtiöt Uusi osoite: Karjaskyläntie 125, 24100 Salo

ÄMYRI

KESÄLLÄ ALUEENSA YKKÖNEN

**SUOMEN KAUNEIN
KESÄLAVA 2015**

Salkolantie 77, Somerniemi • 02 7482 937 •
Järj. Somerniemen VPK • www.amyri.fi

Hyvää Joulua
Turvallista
Uutta Vuotta 2016

Tykkää meistä

www.toritupa.fi

Hyvää Joulua
ja Onnellista Uutta Vuotta 2016

Autoilija

KAI AALTONEN

☎ 0400 721 427

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Autokorjaamo- ja maalaamo

Ilpo Lemberg Ky

Kulmatie 5, (02) 748 5395

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Shell Somero

Autopalvelu Lemberg Oy

Joensuuntie 3, (02) 748 5821

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Café Rose

P. 748 6688, Somero

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

**Hautakivihuolto
HELLSTEN ay**

Pappilantie 30, Puh. 040 022 4339

Menneitä muistellen

Torstaisaunassa reilut parikymmentä vuotta sitten:

On kylmä, talvinen torsi, kun veteraanit kokoon-tuvat jälleen joukolla Some-ron uimahalliin saunomaan ja vesijumppaamaan. Olem-me saaneet kaupungin myö-tämielisyydellä käydä kerran viikossa virkistäytymässä ja kuntoa kohentamassa.

Uimalaan mennään jo hyvissä ajoin. Ennen riisumista tarinoidaan päivän pakkaslukemat ja monet muut ajankohtaiset tapahtumat. Maaseutukylistä saapuneet kertovat omien kyliensä kuulumiset. Näin tehdään tuttavuutta veteraaniveljien kesken. Sotien veteraanit ovat melkein kaikki jo eläkeläisiä. Kiireet ovat poissa, joten on aikaa lähteä vetreyttämään kängistuneitä jäseniä.

Kello 15 saunan parvela istuu kolmisenkymmentä veteraania. Iloinen rupattelu jatkuu. Yhteishenki on parhaimmillaan. Lölyäkin riittää. Saunassa ei puhuta sotakokemuksista eikä uroteoista.

Aiheet löytyvät kotipuolen jokapäiväisistä asioista. Harvoin kuulee puhuttavan politiikkaa. Luulen, ettei ikääntynyt veteraani ole erityisen kiinnostunut politiikasta.

Useilla veteraaneilla näkyy raajoissa ja kehossa erilaisia sirpaleitten tai luotien jättämiä leikkuuarpia. Joku on menettänyt sodan taitoissa raajansa kokonaan, ja puujalka odottaa pukuhuoneessa. Nämä veteraanit kantavat sodan muistomerkkejä kehossaan koko ikänsä. Harvoin he kuitenkaan puhuvat vammoistaan, yrittävät vain hiljalleen hierontaa kipeitä jäseniään saunan lämmössä.

Saunasta mennään vesijumppaan ja uimaan. Osa menee suoraan suihkuun, koska lääkäri on kieltänyt uimisen. Altaasta palataan vähitellen lölyyn ja pukuhuoneeseen. Iloinen keskustelu jatkuu ja todetaan, että torstaisauna katkaisi kylmän viikon mukavasti.

Tätä kokemusta ja paljon muitakin muistoja sotaveteraanien mukavista virkistys-

Somero-lehti / Johanna Haaga

Lari Salama vetää uintikimaran vesijumppaa Someron vanhassa uimahallissa 2009.

matkoista tai tilaisuuksista ajattelen nyt 25 vuoden jälkeen. Vanha uimahalli on kadonnut, tilalle on noussut uusi, komea uimala, jossa onneksi edelleen käy muu-

tama 90-vuotias sotaveteraani virkistäytymässä.

Somero-lehti / Saija Käkönen

Vanha uimahalli kesäkuussa 2009.

Humalanviera.

Joulunketin tuoksu

Todellinen aarre kädessäni

Oli kuulas elokuinen aamu mökillä Toivakan Paloskylässä. Levittelin rantapöydälle kasveja toisensa perään. Ihailin kuinka liimapaperikiinnitys kulki kasvien takana näkyen edessä vain varren kohdalla. Kaikki oli rakkaudella ja taidolla tehty. Kauniilla käsialalla välilehtiin ja nimilappuihin oli kirjoitettu kasvien tiedot latinaksi ja suomeksi. Pelästyin, kun tuulenvire tarttui hauraaksi käyneisiin papereihin. Tunsin kuinka kasvio alkoi elää! Tajusin, että pitelin kädessäni todellista aarretta. Käärin kasvion kokoon ja juoksin mökkiin, kauas kallion reunalla kiven kupeessa palavasta nuotiosta.

Isäni Kalle Lukumiehen kasvio, eli herbaario, oli vaeltanut Somerolta Mäkitalon vintiltä Toivakkaan Heiskan koululle, sieltä pappilaan ja sitten Viisari-mäkeen. Lopulta se päättyi Jyväskylän Rajakadulle kerrostalon kellariin.

Eväätkin piti myydä

Kalle Lukumiehen tie Toivakkaan rovastiksi alkoi Someron Kultelan Yli-Lukumieheltä 11.12.1901. Kalle kertoi halunsa käydä koulua olleen hänen 1916 kuol-

leen äitinsä ansiota. Somerolla ei ollut tuohon aikaan oppikoulua. Niinpä Kalle lähti hiihtäen etsimään koulua Torron suota pitkin Forssaan päin, mutta ei sitä silloin löytänyt. Koulun etsinnästä hän ei kertonut kenellekään, mutta pian se tuli yleiseen tietoon.

Kalle suoritti kesän aikana omin päin kaksi luokka-astetta ja pyrki syksyllä suoraan kolmannelle luokalle. Ruotsin kielen hän oppi Someron pappilassa työskennellessään. Hän järjesteli arkistoa. Elettiin vuotta 1919. Kalle kulki kahdenkymmenenviiden kilometrin koulumatkan suksilla ja jalan. Luonto oli häntä lähellä. Opintonsa Kalle rahoitti tekemiään luutia myyden. Joskus hän joutui kauppaamaan eväänsäkin.

Yksi sinulta puuttuu

Opiskeluaikana Kalle kulki paljon luontopoluilla kaikkina vuodenaikoina. Hän oli innokas luonnonkasvien tutkija ja kerääjä. Kun kouluun oli määrä tuoda 200 kasvia, oli hänellä niitä puolta enemmän. "Mutta", sanoi opettaja, "yksi sinulta vielä puuttuu, humalanviera."

Kalle suoritti luokka-as-

Opintonsa Kalle rahoitti teke- miään luutia myyden. Joskus hän joutui kauppaamaan eväänsäkin.

teen per vuosi. Tapan-
sa mukaan hän tuli jalkai-
sin Forssasta Mäkitaloon,
jossa Manda-sisar valmis-
ti ylioppilaskahvit vuonna
1925. Silloin isäkin löi kir-
veen pölkkyyn. Kalle, Kaar-
lo, kirjoittautui Helsingin
Yliopistoon ja hänet vihitiin
papiksi Tampereella
3.3.1930.

Puolison Selma Mäyrä-
län Kalle Lukumies löysi
Toivakan Heiskan koululta.
Heidät vihittiin 10.6.1934.
Morsiamen hääkimpussa
oli suopursua, joka Kallel-
le oli tullut tutuksi Torron
suolla. Perheeseen syntyi-
vät lapset Pellervo, Mar-
jatta, Päiviö, Matleena ja
Perttuli. Kalle Lukumies
toimi Toivakan kirkko-
herran rovasti Simo Kor-
pelan apulaisena ja vt.
kirkkoherrana kunnes
hänet nimitettiin kirk-
koherraksi vuonna
1938.

Meidän tulee juurtua Kristukseen

Kallen sisar Hul-
da Somerolla Paltan
kylässä ihmetteli
kuivuneita nokko-
sia ja vattuja. Nii-
den ympärille oli
sangen tiukas-
ti kietoutunut
kuin puner-
tavaa lankaa,
suuria kukka-
ryhmiä. Kas-
vissa ei ollut
ainoatakaan
lehteä eikä
juurta. Näin
Kalle löysi

humalavieraan 58 vuoden
etsimisen jälkeen.

*"Siinä oli nyt kauan et-
simäni humalavieras. Ajat-
telin pitkään, miksi Jumala
on luonut tuollaisen avut-
toman kasvin? Humalavie-
raalta puuttuvat lehdet, leb-
tivihreä ja juuret. Se ei voi
omin avuin valmistaa itsel-
leen ruokaa, vaan ottaa sitä
isäntäkasvista."*

Kalle Lukumies käyt-
ti paljon luontoa puhei-
densa aiheena. "Sa-

Joulupostia Toivakasta. Marjatta Taipale vasemmalla,
Matleena Kuivinen ja Kalle Lukumiehen herbaario.

*moin kuin humalavie-
ras, meidän tulee juurtua*

*Kristukseen, rakentuen hä-
nessä ja uskossa vahvistuen."*

Neitsyt Marian sänkyruoho

Nyt Lukumiesten elä-
keasunto on myyty. Ajan
patinoima herbaario on
Toivakan Pitäjätseuran jäse-
nen Marjatta Taipaleen toi-
mittamana toivakkalaisella
filosofian tohtorilla Esteri
Ohenojalla. Kasvio on mat-
kalla Kasvitieteelliseen mu-
seoon. Siinä menee myös
harvinaisen hyvälle tuok-
suva valkolehdokki. Muis-
tan, kuinka isäni vei minut
juhannuksen seuduilla Pa-
loskylässä tien poskeen
kosteikkoon ja kaivoi
valkeakukkaisen kasvin
ylös. Sen varren tyvessä
oli juurimukulat. Tämä
kukka on kansanomai-
selta nimeltään Marian
kämmeekkä. Kukan
huumaava tuoksu on
kuin neilikan tai hy-
asintin. *"Se on enkelin
tuoksu, jouluelkelin."*

HYDRO-OSA
Finland Oy

*Toivottaa
Rauhallista Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle*

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Hyvää Joulua
ja Onnellista Uutta
Vuotta!

Annen Kukka ja Koti
Joensuu 14, Somero
040 779 7749
www.annenkukajakoti.fi

Avoimena:
Ma-To 9-17.30
Pe 9-18
La 8-15
Su suljettu

kalustetalo
VIRTANEN

www.arvovirtanen.fi

SOMERO
02-722 1277, Takalankuja 5

FORSSA
03-435 6570, Aleksinkatu 1

 LÄHITAPIOLA

SOMERON UIMAHALLI
LOISKE

www.someronuimahalli.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Metsänomistajat
SALOMETSÄ

Kolatun Juustola

Jouluiloa & onnea
vuodelle 2016

kolattu.fi

*Hyvää Joulua
ja rauhallista
Uutta Vuotta!*

OP Lounaismaa

Paikallisherkkku perunamakkara

Tammelan makkaramarkkinat ovat vuosien mittaan vakiintuneet makkarakansan kesäkuiseksi kohtaamis- ja inventaariotapahtumaksi, jossa on pyritty esittelemään ja palkitsemaan alan uutuuksia. Makkarat jaotellaan kaupallisesti A-luokan, kesto-, keitto-, leikkele- ja ruokamakkaroihin. Tammela on nimenomaan ruokamakkaroiden katselmus. Ruokamakkarat jaotellaan yleensä lenkki-, nakki-, grilli-, veri- ja rrynimakkaroihin sekä braatwurstiin.

Tammela on hyvin luontainen makkarakansan kohtaamispaikka. Forssa on ollut vuosikymmeniä lihanjalostuksen keskuksia, ja Makuliha Tammelan Myllykyläntien ja Valtatie 10:n risteyksessä on pitänyt yllä korkeatasoista tuotantoa 1990-luvun alusta lähtien. Makulihan ensimmäiset makkarat valmisti kuitenkin – ennen omaa tuotantoa – Someron Libasavustamo eli Someron Palvituote Oy.

Talonpoikaisen Lounais-Hämeen ruokaympyrä jakautui vuosisatojen ajan kolmeen lohkokoon: viljaan, maitoon ja läskiin. Puolitoista vuosisataa sitten paikan ympyrästä otti peruna. Talonpoikaisessa makkara – jota on täällä on valmistettu ikiajat – yhdistyvät hämäläisen perusravinnon alkuelementit.

Perunamakkara on kuulunut somerniemeläiseen ruokakulttuurin puolentoista vuosisadan ajan yhtä kiinteästi kuin ikimuistoinen talkkuna eli piapo.

Helsingin yliopiston Hämäläinen osakunta teki kotiseuduntutkimusmatkan Somerniemelle 1930-luvun alussa. Ylioppilas Valma Hankala keräsi silloin kaiken mahdollisen tiedon paikallisesta ruokakulttuurista. Hänen raporttinsa, jossa kerrottiin paikallisista oloista 1870–80-luvulla, julkaistiin Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja museoyhdistyksen vuosikirjassa. Hankala kirjoitti:

"Erikoista Somerniemien herkkua oli perunamakkara, joksi pienet suolet tehtiin. Raa'at perunat hakattiin pieneksi, perunajauhot valutettiin tavallisesti pois, ja joukkoon pantiin keitettyä ja pieneksi hakattua lihaa ja pylsyä, rasvaa, sipulia ja pippuria, joskus pantiin joukkoon hiukan haudotuita ohranryynejäkin. Makkaralihoiksi oli hakattu keitettyjä "ankkulihoi ja semmosii

sisuslihoi". Sarven avulla tämä "ruoka" ajettiin suoleen ja neulottiin tikulla suolen pää kiinni tai sidottiin ohuet suolet langalla. Sitten makkaralengit pantiin laukkaan, suolaveteen, niitä kutsuttiinkin tästä syystä myös laukkamakkaroiksi. Ennen syömistä laukkamakkara keitettiin vedessä ja sitten ruskeutettiin paistinpannussa. Tavallisesti sitä saatiin pyhisin ja milloin oli jotain juhlaa. Lihojen palvaamisen aikaan laukkamakkarat vietiin myöskin sauhuun palvaantumaan, ja niistä tuli sauhumakkarii eli palvimakkarii; palvattuina ne säilyivät hyvin. Perunamakkaroita vietiin myös Helsinkiin myytäväksi."

Valma Hankalan kartoituksesta käy ilmi, että vanhaan aikaan, eli 1800-luvun lopulla Somerniemellä valmistettiin myös hieman maksa-, veri- sekä kryynimakkaraa. Maksamakkara valmistettiin joko puhtaasta maksasta tai ohraryynin ja maksan sekoituksesta. Kryynimakkaran aineksina olivat ohra ja pylsy. Pylsyksi luettiin kaltattu mahalaukku ja satakerta.

Pitkä perinne

Makkaralla on länsimaissa parin tuhannen vuoden perinne. Vanhin roomalaisesta ruuasta kertova, ns. Apiciuksen keittokirja ajoittuu noin vuodelle 300 ja sisältää useita makkaranteko-ohjeita.

Makkara-sana johdetaan mahalaukku merkitsevistä mako-sanasta.

Siansuoleen tehty veri- ja lihamakkara tunnetaan vanhastaan Hämeessä, Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Uudellamaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Verimakkaran alue – niin, että kuorena käytetään naudan ja pohjoisessa poron suolta – ulottuu länsirajalla aina Käsivarteen ja Kainuun kohdalla itärajalle Kuhmoon saakka. Savossa ja Pohjois-Karjalassa lampansuolen täytteeksi käytettiin ainoastaan jauhoja. Etelä-Karjala ja Karjalan kannas ovat rannikkoa lukuun ottamatta perinteellisesti täysin makkarattomia alueita.

Nykyisin ymmärrämme rrynimakkaran lihan ja ohraryynien seokseksi, mut-

ta kansanperinteessä se tarkoitti lihatonta jauhomakkaraa, joka oli maustettu sipulilla, suolalla ja pippurilla.

Hämeen maatalouskeskus julkaisi vuonna 1989 hämäläistä ruokaperinnettä esittelevän kirjasen. Siinä rrynimakkaran aineksia olivat ohraryyneistä maitoon keitetty puuro ja sipuli. Satakuntalaiset keittivät puuron veteen ja jossakin Sastamalan ja Huittisten seudulla lisäsivät taikinaan jopa soke-ria ja rusinoita.

Tuntemaamme rrynimakkaraa satakuntalaiset nimittivät ränttymakkaroiksi. Ränttyhän tarkoittaa sisälmyksiä, keuhkoja, sydäntä, maksaa, munuaisia, siankoria ja kieltä. Pieniksi hakatut räntyt sekoitettiin ohraryynipuuroon, ja taikina valettiin sian-, naudan tai lampaan suoliin. Hämeen Maatalouskeskuksen ohjekirjasessa tunnetaan toki lihainenkin "pieni rrynimakkara", jonka aineksina ovat ohrapuuro sekä keitetty ja hienoksi hakattu vasi-

Jatkuu sivulla 30

Nyky aika on syrjäyttänyt perinteisen makkarasarven. Lihamylllyyn on mahdollista kiinnittää suppilo, jonka päälle pujotetaan täytettävä suoli. Lihamylllyn kierukka täyttää suolen vaivattomasti ja siistiksi. Nora Paakkanen ja Kai Linnilä valmistautuvat jouluun kotimakkaroin.

kanliha, sydän, munuaiset ja maksa maustettuina suolalla ja maustepippurilla. Makkarat kypsennetään joko pais-tinpannalla tai uunissa. Samanlainen ryynimakkarava voidaan myös palvata saunassa.

Ehkä on ennen varsinaiseen teemaan siirtymistä sanottava muutama sana varsinaissuomalaisesta laukkamakkaraa. Nimitystä käytettiin yleisesti myös Somerolla vielä muutama vuosikymmen sitten. Laukka tarkoittaa muutamissa murteissa sipulia ja hevosen juoksua, mutta turkulaisten laukkamakkara ei ole sipuli- eikä hevosemakkara, vaan suolavedessä säilytettävä lihanjaloste. Laukka tulee sanasta lake, mikä on ruotsia ja tarkoittaa suolavettä. Turku-

lainen pistää lihat ja makkarat laukkaan; se on ikivanha säilöntätapa ennen pakastimien aikakautta.

Ollonqvistien ohjeet

Pitkän kokemuksen ja runsaan aineiston pohjalta valitsen neljä erilaista somerolaisen perunamakkaran valmistustapaa eri puolilta pitäjää.

Ihamäkeläiset Orvokki ja Voitto Ollonqvist ovat makkarantekijöitä ties kuinka monessa polvessa. Orvokin perinne tulee Sylvänän kylästä, joka kuuluu vanhoihin hämäläiskyläin. Voitto on ihamäkeläinen, myös hämäläinen. Ollonqvistien ohjeet ovat sekoitus perinnettä ja nykyaikaista tekniikkaa. Orvokin ja Voiton kodeissa käytettiin lihana-

sianpäättä, jossa yhdistyvät sopivasti lihaisuus ja rasvaisuus. Nykyisin liha on aikaisempaa monipuolisempaa: päätä, rasvaista niskaa, etuselkää tai kylkeä sekä sika-nauta-jauhelihaa. Ennen pää keitettiin kokonaisuena ja hakattiin kaukalossa pieneksi. Nykyisin lihapa-lat kiehausetaan pehmeäksi ja jauhetaan jäähtyneenä lihamyllyssä. Jauheliha käytetään kypsentämättömänä. Kiinteä peruna raastetaan karkeaksi, ennen se hakattiin pieneksi kaukalossa. Orvokki ei hyödynnä lihankeitto-lientä, vaan käyttää taikinan notkistamiseen maustettua ja täyteläistä lihalientä.

Ennen siansuolet täytettiin ainoastaan makkarasarven avulla. Ruuhka-aikoina

makkarasarvea käyttää vain Voitto, ja Orvokki täyttää suolet yleiskoneen makkarasuppilolla. Sehän on tuutti, joka asennetaan yleiskoneen lihamyllyn päähän. Myllystä poistetaan leikkuri ja tiheä seula.

Ollonqvistien syömässä perunan ja lihan suhde on 5:3. Sipulin määrä on taikinnassa perunaan nähden 5:1. Orvokki kuullottaa sipulin, jottei – niin kuin äiti aikoinaan neuvoi – makkarat halkeaisi keitetessä. Maustepippurina käytetään karkeaksi murskattua jauhetta.

Valmiit makkarakiekot keitetään poreilevassa lihalielessä kymmenisen minuuttia. Ollonqvistit eivät solmi makkaraita, vaan jättävät suolen pään avoimeksi. Se suljetaan ennen keittäm-

Herääkin kysymys, onko perunamakkara ryynimakkaran perillinen vai itsenäinen uusi innovaatio?

mistä kastamalla kiehuvaan veteen, jolloin suoli menee kiinni. Ollonqvistit pistelevät makkarat piikillä ennen keittämistä, jotteivät kuoret repeilisi. Nykyisin pääosa valmiista saaliista pakastetaan, ennen se pantiin suolalaukkaan.

Pusula-Somerniemi

Pitokokki Hilikka Mäkinen Jakkulan kylästä uskootelevänsä aitoa hämäläistä perunamakkaraa, jonka ohjeet ovat samanlaisia kuin Somerniemien Jakkulan ja Keltiäisen kylässä kuin Pusulan pitäjän läntisissä kylissä. Hilikka on kotoisin Pusulasta, mutta hänen kotoaan tuomansa resepti on prikulleen sama kuin jakkulalaisen anopin.

Hilikka käyttää makkaransa taikinaan kiintää perunaa, jonka hän paloittelee raakana koneellisesti karkearakeiseksi. Makean sipulin hän pienentää käsin. Sianlihan, joka on rasvasta kylkeä tai etuselkää, hän keittää suolavedessä. Hilikka paloittelee jäähtyneen lihan pieniksi paloiksi. Paloittelun perunan ja lihan suhde on 15:8. Hilikka kokoaa syömän eli taikinan laakeassa astiasa asettelemalla perunan, lihan, suolan, karkeaksi jauhetun ja sipulin kerroksittain laakeaan astiaan. Tästä kaukalosta hän lataa syömän yleiskoneeseen tai makkarapurastimeen. Makkaran kuorena hän käyttää sian suolta.

Löysähkösti täytetyt suolet Hilikka sitoo noin 60 sen-

tin välein. Valmiit makkarat kypsyvät uunissa miedohkolla lämmöllä. Jäädetyt makkarat siirtyvät joko heti kulutukseen tai pakastimeen. Lopullinen valmistus syöntiä varten tapahtuu joko uunissa tai paistinpannalla.

Kaskiston perintö

Kaskiston kylästä, pitäjän kaakkoiskulmasta, kotoisin oleva Arja Lindroos, o.s. Snellman, on valmistanut perunamakkaraa vuosikymmenet äitinsä ohjeiden mukaan. Hänen taikinassaan on keitettyjä ohraryynejä nelisen prosenttia hakatun perunan määrästä eli 3 desiä keitettyä ohrasuurimolta 8 perunalitraa kohden. Lihaksi kelpaa rasvainen sika: kylki, selkä tai lapa. Perunat hakataan raakana pienenköksi murskaksi, liha keitetään kypsäksi suolavedessä. Taikina maustetaan hienonnetulla makealla sipulilla, murskatulla maustepippurilla ja suolalla. Arja on käyttänyt ohraa ”jotta taikina olisi liukkaampaa”.

Arja keittää löysästi täytetyt makkarat poreilevassa nesteessä kymmenisen minuuttia. Tämä vaihe on tärkeä, peruna-aineksen takia. Raakana säilötty peruna mustuu, ja makkaroiden ulkonäkö kärsii siitä. Keitinliemenä hän käyttää yleensä lihankeitosta jäänyttä nestettä. Lihojen keittämisen jälkeen liemen päälle nousseen rasvan hän sekoitti taikinaan jo aikaisemmin. Makkarat säilyvät sellaisenaan viileässä muutaman päivän, mutta

suurin osa valmistuneesta sadosta pannaan pakastimeen. Makkarat paistetaan ennen käyttöä joko uunissa tai paistinpannassa.

Pajulan tuore liha

Kultelalainen pitokokki Eeva Syrjälä on perinyt makkarantekotaitonsa lapsuuden kodistaan. Hän arvelee perunamakkaraohjeen tulevan isoäidiltä, joka oli kotoisin Pajulasta. Se kuuluu umpihämäläisiin somerolaiskyläin.

Eevan tapa valaa perunamakkaroita poikkeaa eniten yleissomerolaisesta ja somerniemeläisestä perinteestä. Ensinnäkin: hän ryöppää paloitellut perunat puolikypsiksi, jotta peruna ei mustuisi valmistuksen ja säilytyksen aikana. Toiseksi: hän käyttää taikinaan tuoretta rasvaista sianlihaa. Lihaa ei siis keitetä tai paisteta etukäteen.

Eevan makkarassa suuni on tietävinään, että kypsyessä peruna imee itseensä lihamehun ja makkaran maku on täyteläisempi kuin muiden makkaroissa.

Ohra ja peruna

Ohran osuus, joka mainitaan Valma Hankalan kuvauksessa somerniemeläisestä perunamakkarasta ja Arja Lindroosin ohjeessa, on mielenkiintoinen. Ohra kuuluu yleensä varsinaissuomalaisiin ohjeisiin. Uskon, että keitetty ohra helpottaa suolen täyttöä, koska perunan tärkkelys on tahmeaa.

Enemmän uskon kuitenkin teoriaani, että kysymys on jäänteestä. Ohra on ryynimakkaran muisto ajalta, jolloin perunaa ei ollut. Peruna on vaivihkaa syrjäyttänyt ryynin.

Pitkässä makkaraperinteessä perunamakkara on suhteellisen nuori tulokas juuri perunanviljelyn lyhyen historian takia.

Perunahan kotiutui Suomeen vaihtelevalla menestyksellä ja hyvin eri aikoina. Olemme kuulleet jo koulun penkillä, että sotilaat toivat ensimmäiset siemenperunat niinkin varhain kuin Pommerin sodan jälkeen 1760-luvulla. Näin mukula levisi sotilastorpista Uudellemaalle, Varsinais-Suomeen ja Hämeeseen. 1790-luvulla Suomen Talousseura teki valistustyötä uuden ravintokasvin viljelyn puolesta. Arvellaan, että tieto olisi levinnyt papiston kautta koko maahan jo 1800-luvun alussa. Kansa oli kuitenkin enakkoluuloista. Varsinaiseksi viljelykasviksi se kotiutuikin vasta 1800-luvun puolivälin jälkeen. Peruna syrjäytti nauriin, jolla oli siihen saakka johtava asema pelloilla.

Herääkin kysymys, onko perunamakkara ryynimakkaran perillinen vai itsenäinen uusi innovaatio?

Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen perunamakkaran toisinto löytyy Värmlannista. Onko ohje ajautunut Ruotsista Suomeen vai onko kysymys kahdesta toisiinsa kytkeytymättömästä ilmiöstä?

Puhdasoppisimman perunamakkaran, jonka nimi on vedarai, löysin Liettuasta. Pelkistetyimmillään se on täysin lihaton, aineksina ovat peruna, sipuli, voi, muna ja mausteina suola, maustepippuri ja meirami.

Oli miten oli: perunamakkara on todiste uudistumiskelpoisesta traditiosta. Jokainen sukupolvi tuo jotakin uutta vanhaan perinteeseen.

Juhlavia hetkiä vuodelle 2016
toivottaa Hovilan kartano
www.hovilankartano.fi

**DECO
TIKKI OY**

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Harjun hallitie 4, 31400 Somero
Puh 0400 920 818 info@decotikki.fi
www.decotikki.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Kaihdin-Lehtonen Oy
puh. 748 5814

**Rakennuspeltityöt
Sadevesijärjestelmät
Kattoremontit**

Kahimet Ky

Ryysitie 4, 31400 Somero
p. 040 514 4239

*Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta 2016*

KMS Palvelu Oy
0400-533 416

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*

Jätekuljetus Järvinen Ky

Juha 040-505 3915

Jari 0400-536 721

Puh. 02-748 8279

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2016!*

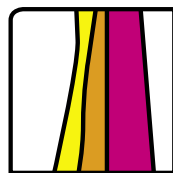
KONEURAKOINTI MIKKOLA
0500 970 610

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

kaikille somerolaisille
toivottaa

**Jussin
Baari**

puh. 748 5443 Joensuuntie 33

Jaatimet

- ThermoFin®-tuotteet
- teräsovet ja -ikkunat
- lasiseinät
- palo-ovet E30-EI120

www.jaatimet.fi

Jaatilantie 77, 31400 Somero • puh. 020 7401 111

Jouluihminen? Mistä tietää olevansa jouluihminen? Kuka sellainen on?

Syyskuussa Radio Novassa haastateltiin Sofi Oksasta. Osana näistä haastatteluista kuuluu haastateltavan valitseman musiikin soittaminen. Sofi oli valinnut ”Varpunen jouluaamuna” Raskaampaa Joulua -levytlä. Tästä lähti keskustelu etenemään siihen, miksi Sofi on jouluihminen, vaikka kovin moni ei häntä sellaiseksi miellä.

Välillä keskellä kesää löydän itseni hyräilemästä joululauluja – KESKELLÄ kesää. Joskus tilanteissa on jotain samankaltaista, mutta välillä tilanne yllättää. Vasta parina viimeisenä vuotena olen uskaltanut puhua ääneen tavastani. Yllätyksekseni en ole kuitenkaan asian kanssa yksin ja olenpa pari kertaa kuullut toisenkin ih-

misen hyräilevän jotain joululaulua ikään kuin salaa. Tekeekö näiden laulujen hyräily minusta tai toisista jouluihmisen? Joidenkin mielestä tekee varmasti.

Vielä nelisen vuotta sitten, jos joku olisi kysynyt, olenko jouluihminen, olisin vastannut ehdottomasti, että en ole. Nykyään en olisi asiasta ihan niin varma. No miksi? No koska **J-O-U-L-U**.

Joulun varjopuoli on ne monen monet yksinäiset ihmiset, jotka viettävät joulun toisensa jälkeen yksin ilman perhettä, ystäviä tai sukua. Joulun valoisia puolia on ihmisten muistaminen ja ilo suureen juhlaan valmistumiseen. Omasta mielestäni ihan ehdottomasti joulun valoinen puoli on joululaulut.

Monissa suosituissa joulu-

lauluissa, kuten Sylvian joululaulussa ja etenkin Varpunen jouluaamuna -laulussa on synkät kaipuuseen ja haitteuteen johtavat sanat. Samaan aikaan niissä on kovin paljon toivoa ja näkymää jostain herkästä, kauniista ja jälleennäkemisestä. Uusimmissa suosituissa joululauluissa on taas paljon miettimistä ja ihmetystä siitä, mitä joulu on.

Ihmiset haluavat, että eri joulunalustilaisuuksissa joulusta puhutaan. Näin on tullut ilmi keskusteluissa. Jos pappi tulee paikalle eikä puhu mitään Jeesus-lapsesta, joka syntyessään asetettiin seimelle nukkumaan, ei mitään perheestä, jolle ei löytynyt sijaa majataloista tai enkelkuorosta taivaalla, niin jotakin oleellista joulusta jää puuttumaan.

Kaiken kaupallisuuden,

kaiken valmisteluiden ja kiireen keskellä joulusta tekee joulun se suurin ja käsittämättömin ihme ikinä, Jumala joka tuli ihmiseksi. Pieneksi, viattomaksi ja tarvitseväksi ihmiseksi.

Nimenomaan tämä suuri ihme – pieni lapsi – ääretön Jumala tekee meistä jokaisesta jouluihmisen, riippumatta omasta sisäisestä suhtautumisesta jouluun. Jumala tuli ihmiseksi antaakseen meille jokaiselle uuden kaltaisen elämän ja uuden toivon. Sitähän joulun sanoma on, jokaisella meillä on oikeus tulla Jeesuksen eteen ihmettelemään niin kuin Maria ihmetteli tai niin kuin paimenet ja viisaat miehet ihmettelivät.

Leena Sorvari

Lapsuuteni muistoja Vuoksenrannasta ja sodanaikaisista evakkoreissuista

Kotini sijaitsi noin kolme kilometriä Vuoksenrannan kirkonkylästä Antreaan menevän maantien vierellä Korpilahden kylässä, Merosen mäellä, Laurilan talossa. Kotitilamme pinta-ala oli 72 ha, josta viljeltyä maata oli 17 ha, loppu oli metsää. Aloittaessani kansakoulun, talossamme oli väkeä äiti, isä sekä isän äiti eli mummo. Meitä lapsia oli kaksi poikaa ja kolme tyttöä. Minä olin lapsista vanhin ja kuulemma aluksi mummon silmäterä. Koulua kävin Korpilahdella ja koulukaverina minulla oli naapurin kasvattipoika Onni Varis. Minua jäi vaivamaan koko elämäni ajaksi, kun mummo sairasti ja pyysi poimimaan hänelle mansikoita. Olin Onnin kanssa sopinut samaan aikaan pienen leppäkeihäiden teosta, enkä mennyt mansikoita poimimaan. Mummo sanoi vain, että se vielä sinua harmittaa. Kun tulin seuraavana päivänä koulusta, kuulin, että mummo oli kuollut. Menin yksinäni aitan taakse istumaan ja itkin katkerasti, että jätin mansikat poimimatta ja se harmittaa vieläkin.

Kotonani oli lehmii, lampaista, kanoja ja hevosia, joten kyllä töitä riitti. Kotitöiden lisäksi isälläni oli monenlaisia luottamustehtäviä, joten tekemisestä ei ollut puutetta. Kun opin ajamaan polkupyörällä, niin kylän tuntemus lisääntyi ja

lisäksi tein sukulaispoikien kanssa kalareissuja pienelle Vuokselle. Äitini entisessä kotitalossa oli valkoiseksi maalattu komea vene nimeltään Kajas. Kalareissulla vaari istui veneen perällä ja ohjasi venettä. Siinä oli peräkkäin kahdet aivot ja meitä oli neljä poikaa rinnakkain soutamassa ja kalaakin saatiin.

Sitten tuli vuosi 1939 ja se mullisti elämämme. Stalinin Venäjä hyökkäsi Suomeen ja alkoi talvisota. Rajalta päin alkoi tulla evakointia. Me saimme olla rauhassa kotona vielä hetken aikaa. Meillekin tuli evakoita suuren Vuoksen toiselta puolelta. He lähtivät eteenpäin Suomeen ja meillekin kävi myöhemmin samoin.

Olin silloin 12-vuotias miehenalku, kun jouduimme lähtemään pois kodistamme evakkomatkalta. Äiti lähti meidän lasten kanssa ja isä jäi kotiin yksin hoitamaan taloutta ja karjaamme. Venäläiset eivät valloittaneet kotipaikkaam-

me talvi- eikä jatkosodassa, joten sitä ei sota tuhonnut. Kuorma-auton lavalla meidät vietiin Koljolan asemalle. Siellä nousimme junan kyytiin, minäkin ensimmäisen kerran elämässäni, täyteen lastattuun härkävaunuun. Matka kesti muistaakseni kolme vuorokautta ja päättyi Kurikan asemalle. Meidät vietiin Luovan kylässä olevaan Oppaan kansakoululle myöhään illalla. Siellä olimme ensimmäisen yön. Koulunkäynti oli sodan takia lopetettu. Koulun opettajina olivat sisarukset Saima ja Aino Saarinen, ystävällisiä ja mukavia ihmisiä. Molemmilla oli oma asunto. Aino tarjosi meille omansa ja muutti asumaan sisarensa Saiman luo. Me saimme yllättävän hyvän asunnon ja meistä tuli ikuisia ystäviä. Kun tulimme Somerolle asumaan, he kävivät luonamme kyläilemässä Kaurakedossa.

Minä aloin tutustua Oppaanmäen uusiin naapureihin. Sain monta poikaystävää ja sain heiltä uuden nimenkin. Minusta tuli koulun Lasse. Oppaanmäen halkaisi Jalasjärveltä tuleva Jalasjoki. Joessa käytiin porukalla uimassa. Kerran oli mukana Taalikan Inkeri nuoren Maiju-siskonsa kanssa. Maiju puto-

si jokeen. Inkeri huusi, että Maiju hukkuu ja hyppäsi veteen. Hän sai Maijun tukasta kiinni, mutta kumpikaan ei osannut uida. Virta lähti viemään tyttöjä. Minä hyppäsin veteen ja uin heidän luokseen. Inkeri puristi toisella kädellä kaulastani ja toisella Maijua tukasta. Sain häthätää tytöt maihin. Maiju oli tajuton. Minä aloin vatkata maassa Maijua ja sain hänet tajuihinsa. Illalla tyttöjen isä kävi minua kiittämässä. Ilman minua olisivat molemmat hukkuneet.

Koulun takana kasvoi pitkävärtinen nuori männikkö. Me pojat leikimme siellä Tarzania. Nousimme lähelle männyn latvaa, heilutelimme puuta ja samalla siirryimme toiseen mäntyyn. Kerran katkesi männystäni latva ja putoisin puusta. Loukkaannuin jonkin verran. En ole sen jälkeen Tarzania jäljitellyt. Lähellä koulua oli kauppa, jossa äitini teki ruokaostokset ja lähellä olevasta talosta haettiin tarvittava päivittäinen maitomäärä. Maitohinkin osto taisi olla ensimmäisiä hankintojamme. Me puhuimme tietysti karjalan murretta ja kuirikkalaiset naapurit omaansa. Kun muistelen evakossa olon alkuaikoja, niin meillä ei ollut mitään suurempia

*”En ole sen jälkeen
Tarzania jäljitellyt.”*

*”Kun täytin 15 vuotta, tuotiin minulle aseeksi
kivääri ja siihen 30 panosta.”*

vaikeuksia. Meihin suhtauduttiin yllättävän ystävällisesti ja mukavasti. Paikallisiin lapsiin tutustuin ilman mitään kohinoita ja syntyi hyviä toverisuhteita.

Sitten tuli rauha ja me olimme kodittomia. Isä tuli luoksemme ja toi suuret elukat mukanaan. Ne saatiin sijoitettua naapurin talojen rakennuksiin ja niin elämämme jatkui kansakoululla hyvässä asunnossa. Isä kyllästyi joutilaana asumiseen ja alkoi katsella meille maatilaa. Sellainen löytyikin Kuopion lähellä olevasta Karttulan pitäjästä. Maatilalla ei ollut asuinrakennuksia vaan peltoa, metsää ja Rytkyjärven rantaa. Saimme lähellä olevasta Vakakuusen hovista vuokratua muonamiehen asunnon ja teimme tilallamme sadonkorjuutyöt. Samaan aikaan syttyi jatkosota ja Suomi valtasi Karjalan takaisin.

Entinen kotimme oli säilynyt ehjänä ja isä sai myytyä ostamansa maatilan sen entiselle omistajalle eli Saastamoinen osakeyhtiölle edullisesti. Tilan sato viljoineen ja heinineen jäi käyttöömmä ja toimme ne tullessamme takaisin Laurilaan. Kotiinpaluumme oli meille kaikille juhlatapaus. Tilallamme oli asunut kaksi venäläistä perhettä ja talo oli siivottomassa kunnossa, mutta muuten ehjänä.

Taistelu jatkui. Sen ääniin tottui kun lähimmäl-

Saima ja Armas Talikan koti. Vuoksenranta v. 1938. Laurilan talo Merosen mäellä. Henna ja Lauri Talikka.

le rintamalle oli matkaa noin sata kilometriä. Kotitöitä tehdessä aika kului ja kun täytin 15 vuotta, tuotiin minulle aseeksi kivääri ja siihen 30 panosta. Minun ilmoitettiin kuuluvan hälytyksellä koottavaan komppaniaan. Olin muutama kerran desanttijahdissa mutta turhaan, ei löydetty yhtään desanttia. Kuusitoista vuotta täytettyäni jouduin Vuoksenrannan 1734 is-komppaniaan. Sain pääläni sotamiehen kamppet ja minut lähetettiin Johanneksen pitäjässä toimivaan alokaskoulutuskeskukseen, jossa olin kaksi kuukautta alokkaana. Takaisin palatuani komppanian päällikkö sanoi minun olevan täy-

sin koulutettu sotilas ja sain aseekseni Emman eli pikakiväärin.

Vuosi 1944 ajoi siviiliväestön pois Vuoksenrannasta ja keväällä lähdimme uudelle evakkoreissulle Toysään. Matkaan lähtö ei enää koskenut minua, täytin heinäkuussa 17 vuotta ja kesä kului sotilashommissa Vuosalmen Sillanpään maisemissa. Siellä koin minkälaista on elämä kranaattikeskityksessä ja venäläisten maataistelukoneiden lentäessä puiden latvojen yläpuolella ampuen ja pommeja pudotellen.

Rauhan tultua me sotilaat poistuimme rintamalta kaksi tuntia ennen venäläisten tuloa. Tulimme eri-

näisten vaiheiden kautta Seinäjoelle ja sieltä jokainen omaistensa luo. Minä tulin Toysän Tohminkylän Kukkolaan, ja sotamiehen vaatteet jäivät minulle. Sieltä tulin perheeni kanssa aikoinaan Someron Kauraketoon, missä olen pääosan elämästäni viettänyt. Meidän hämäläisen tytön kanssa naimisiin. Saimme perheenjäseniksi kaksi poikaa ja tytön ja pitkäaikainen avioliittomme päättyi vaimoni yllättävään kuolemaan muutama vuosi sitten.

KIMALAN KYLÄHAMMASLÄÄKÄRI OY

Joensuuntie 31, Somero. Palvelemme ma-pe 9-17, la 9-13.
Tiedustelut ja ajanvaraus 02-748 3727.
AIKOJA JO SAMALLE PÄIVÄLLE!

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

VEKISA KY

Kyrönsuontie 358, 31520 Pitkämäki Puh. 0400 531380, 040 508 5812
www.vekisa.fi, info@vekisa.fi

Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!
**Kosmetologinen Hoitola
Ritva Heino Ky**

Joensuuntie 28, 31400 Somero
(02) 748 6588, 050 355 5182

Rauhallista Joulunaikaa

T. Homeopaatti Piiti Järvenpää

Asyra-mittaukset ja solumineraalihoidot

P. 040 5385442
www.luomutilajarvenpaa.net

Rauhallista Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta 2016!

Kotinisu T. Vikman

www.kotinisu.fi p. 040-5248 556

Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta

KUISMA

Hyvää Joulua ja
Menestyksekkästä Uutta Vuotta

**KULTELAN
KOUKKU**

Jari Grönholm
Hämeen Härkätie 212
31400 Somero
+358 (0)50 43 44 555
gronholm@hotmail.com

Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2016!

Koivun yrtit

PUH. 040 503 5176

Hyvää
Joulua!

T: Erja ja Heikki

I-Metalli Oy

Koulumuistoja yli 60 vuoden takaa

Ulla, Irma ja Raija muistelevat

Raija:

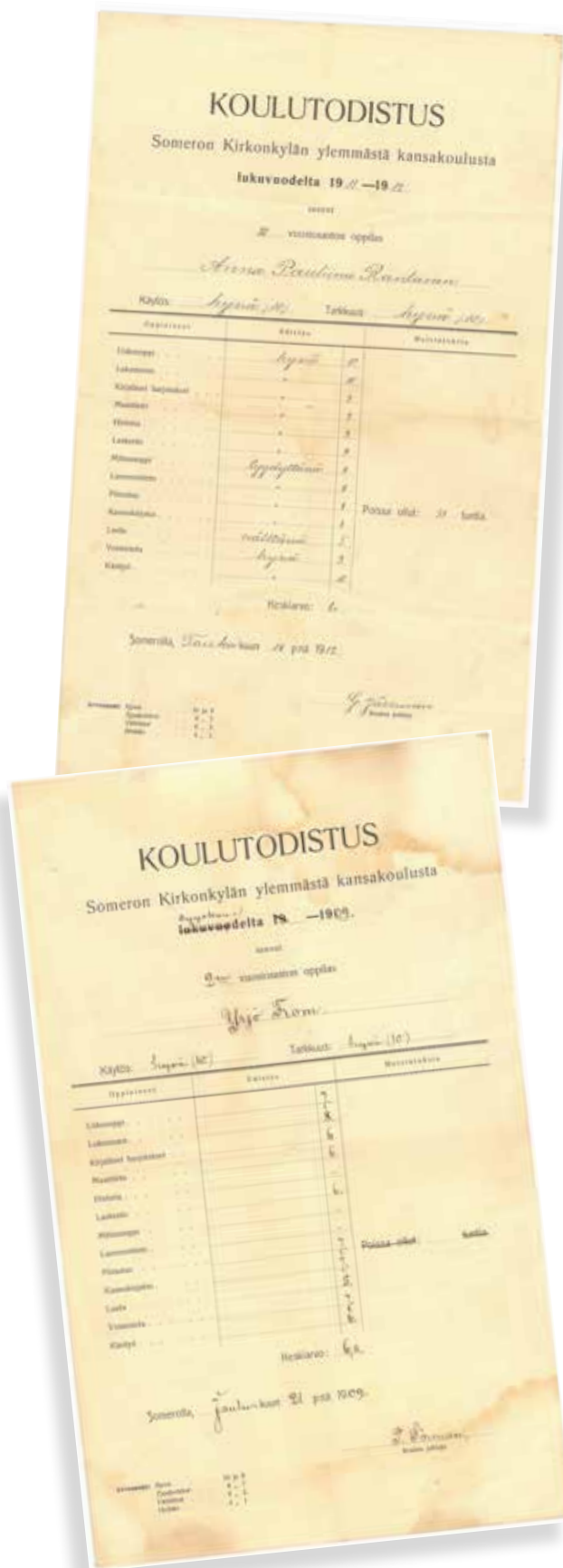
Näin muutama vuosi sitten valokuvan Someron Kirkonpiirin kansakoulusta vuonna 1889. Hämmästyin! Oliko ensimmäinen kouluni todella noin vanha. Harmaa pärekattoinen hirsirakennus näytti tutulta. Näin myös toisen valokuvan, jossa ovat kaikki koulun opettajat ja oppilaat keväällä 1950, me ensiluokkalaiset istumassa eturivissä. Me lapsuudenystävät ja koulutoverit, Ulla, Irma ja minä olemme usein muistelleet kouluaikoja. Nyt Ulla ja minä kirjoitimme muistoista ja Irman kanssa keskustelimme. Lisäksi Ullalla, kantasomerolaisella, oli tallessa vanhempiensa koulutodistukset Kirkonpiirin koulusta ja myös Ullan lapset ja lapsenlapset ovat käyneet samaa koulua. Minun perheeni dokumentit jäivät Karjalaan.

Aloitimme koulun syksyllä 1949. Ulla oli jo kesällä täyttänyt seitsemän, Irma ja minä täytimme syksymällä. Ullan koulumatka oli pisin, runsas kolme ja puoli kilometriä. Ulla lähti kotoaan Kolhosta, haki Irman ja minä liityin viimeisenä mukaan ja meiltä oli vielä vajaa pari kilometriä koululle. Pälikönkulman kylätie kulki, niin kuin yhä avara peltomaisema oli toisella puolella ja edessä näkyi kirkko ja kirkonmäki. Mutta tien vierellä ei ollut asutusta, ei näkynyt valoja. Me pienet koululaiset kävelimme pimeässä, välillä takaperinkin. Rauhalan talon kohdalla käännyimme vasem-

malle kohti kirkonmäkeä. Ulla muistaa, että Heirolan keittiön ikkunasta katsoimme kelloa ja pian olimme jo koulun pihalla. Ensimmäinen opettajamme oli Anni Virvelä ja sitten Helmi Tukia. Opettaja Virvelä oli hyvin äidillinen, ja opettaja Tukialla oli selkeä ääni ja hän opetti hyvin.

Ulla muistelee:

Jos myöhästyimme koulusta, piti odottaa eteisessä niin kauan, että opettajan pitämä aamuhartaus loppui. Siihen kuului lyhyt kertomus raamatusta ja virrensäkeistö. Sitten koputimme arasti ovelle, niiasimme ja pyysimme anteeksi, että myöhästyimme. Koulupäivä aloitettiin yleensä uskontotunnilla ja sen jälkeen oli lukemista ja laskentaa. Kun tuli ruokatunti, piti olla oma maitopullo ja eväileivät mukana, mutta lämmin ruoka saatiin koulusta. Muistan, kun kerran aamulla menin hakemaan Irmaa, niin Irman maitopullostani oli korkki hävinnyt. Irman äiti, "Laineska", sanoi, että en minä nyt voi korjiksi ruveta. Ja minä ihmetelin mielessäni, että kuinka se tati nyt voisi korjiksi muuttua. Pulpetin laatikon reunassa oli sellainen "linkku", joka nostettiin pystyyn, että pulpetin kansi saatiin suoraan, ja sitten siihen levitettiin pieni kotoa tuotu ruokaliina. Sitten luettiin ruokarukous "Siunaa herroja ruokamme" ja syömisen jälkeen "Kiitos herro ruo-

Jatkuu sivulla 38

asta. Aamen”. Sen jälkeen mentiin riviin ja otettiin lautaset. Maanantaisin oli puuroa tai velliä. Opettaja jakoi kauhallisen puuroa tai keittoa jokaiselle. Kerran viikossa oli kuoriperunoita ja ne olivat minusta parhaita. Kastike oli ruskeaa kastiketta, jossa oli lihanpaloja.

Kerran oli hernekeittoa, minkä seassa ne kuuluisat läskinpalat kelluivat ja Matti ei suostunut syömään niitä. Silloin opettaja suuttui ja otti poikaa hiuksista kiinni ja ravisti niin, että koko poika heilui. Sitten Matti komennettiin eteiseen, ja muistan opettajan pelästyneen ilmeen, kun hän aukaisi kouransa ja se oli täynnä Matin mustia hiuksia.

Käsityötunnit olivat minusta hankalia. Opettelimme virkkaamaan patalappua ja minä en osannut tehdä käänkönsilmukoita reunassa. Vieressäni istui Seppo ja hän teki sitten sen käänkönsen. Mutta kun opettaja huomasi, että Seppo auttoi, niin minut siirrettiin yksinäiseen pulpettiin toiselle puolelle luokkaa. Vanhoista postikorteista tehtiin myös käsityötunneilla pieniä koruja. Ensimmäisellä parsinneulalla tehtiin reiät kortin reunaan ja sitten ommeltiin yhteen. Se oli minusta mukavaa.

Välitunneista muistan, että

”Opettaja, Raija haisee lehmälle.”

leikimme rosvoa ja poliisia. Minulla oli sellainen vihreä takki, ihan uusi, minkä Temosen mummo oli tehnyt äidin vanhasta villakankaisesta hameesta. Se oli pehmeä ja lämmin ja siihen oli ommeltu selän puolelle koristeeksi lyhyt ”tamppi”, niin kuin lyhyt vyö. No, siitähän sai hyvin kiinni otettua, kun yritti juosta karuun poliisia. Ja joku poika siitä otti ja koko takin selkämys repesi ja minulta pääsi itku ja äiti oli kotona vihainen. Onneksi kotona löytyi vielä joitain tilkkuja, niin että takki saatiin kokoon, ja sillä paikatulla takilla kävin koulua niin

kauan kuin se ylle mahtui. Pojat leikkivät sellaista ”kukkotappelua”. Siinä kuusi aidan vieressä oli niin kuin kapea penkki, yhdestä lankusta tehty, jonka päälle mentiin ja yhdellä jalalla hypeltiin ja yritettiin pudottaa toista alas. Ja koko ajan piti kädet olla tiukasti ristissä rinnan päällä.

Talvisista välitunneista muistan valokuvaajaleikin. Yksi oli valokuvaaja ja muut olivat rivissä kuvattavina. Kuvaaja otti kuvattavaa kädestä kiinni, pyöritti ympäri vähän aikaa ja hellitti yhtäkkiä. Kuvattava lensi hankkeen nurin ja se, joka jäi hullunkurisimpaan asentoon, voitti kilpailun.

Hautausmaan puoleisen kuusi aidan reunassa oli pieni kallionreuna näkyvässä. Talvella siihen kasattiin lunta lisää ja siitä tehtiin pieni liukumäki. Kerran oli ollut suojaäättä ja vesisadetta. Sitten tuli pakkasen ja se pieni mäki oli aivan jäinen. Pojat laskivat seisaaltaan, kunnes yksi poika kaatui suoraan selälleen ja löi päänsä ja muistaakseni menetti tajuntansa

hetkeksi. Sen muistan, että verta tuli korvasta paljon. Sitten tuli musta taksi-auto ja terveyssisar ja poika vietiin sairaalaan. Sen jälkeen meidän hyvä liukumäki peitettiin hiekalla ja kiellettiin ankarasti laskeminen.

Muistan, että keväällä jotkut lähellä asuvat tulivat kouluun paljain jaloin ja yrittivät ottaa voikukkia varpaiden väliin. Joku sai kaksi kukkaa samaan väliin ja se oli hienoa.

Yhden joulujuhlan muistan. Minulla oli esitettävänä tonttuaiheinen runo. Se oli tarina pienestä tontusta, joka ei päässyt lahjoja jakamaan, kun oli liian pieni ja nenäkin oli liian pieni. Se tonttu yritti venyttää sitä pientä nykerönenään pidemmäksi ja niin minäkin, ja minun nenäparkani punoitti vielä monta päivää jälkeenpäinkin. Joulupukin tulo juhlaan jännitti aina yhtä paljon, vaikka sen lahjapussin sisällön tiesi. Se oli aina iso omena ja kaksi ruskeaa piparia.

Raija muistelee:

Minulla on jäänyt koulusta mieleen pieniä tapahtu-

mia ja tuntitilanteita. Kerran opettaja Tukian tunnilla opettelimme laulua Inarinjärvestä. Opettaja säesti ja me lauloimme seisten laulun kaksi kertaa läpi, reippaasti ja kovalla äänellä. Kolmannella kerralla kohdassa "kuin syvä olla mahto- tuo järvi Inarin" edessäni seisova Jorma alkoi kallistua ja pyörtyi, mutta onneksi sain hänestä kiinni ja pidin pystyssä. Jormalla oli sokeritauti ja hän sai usein heikotuskohtauksia, mutta muuten hän oli reipas ja nauravainen poika.

Muistan, kun koko luokka rokotettiin pari kertaa. Vaatteet piti riisua, ja odotimme palellen vuoroamme. Terveysissar yritti pistää piikin yläselkääni ja haiki paikkaa, puristi nahkaani sormiensä väliin ja sanoi opettajalle, että "nämä lapset on niin laihoja", ja lopulta tökkäsi piikin. Tuhkarokkoa vastaan ei vielä tuolloin rokotettu, ja muistan, miten kipeä ja kovassa kuumeessa olin, kun sairastin tuhkarokkoa. Lopulta aloin toipua. Elina-täti toi minulle käteen varsipeilin ja pelästyin, kun näin, että kasvoni olivat täynnä rokkoläiskä, jotka lopulta alkoivat hil-

seillä ja hävisivät.

Opettaja oli käynyt katso- massa minua, kun sairastin, mutta sitä en itse muista. Sen sijaan muistan tapahtuman, jolloin opettaja todella kantoi huolta minusta. Kävi niin, että minulla oli jalassa uudet, täyspitkät, äidin villalangasta neulomat sukat, ja ne alkoivat pistellä ja karheltaa kamalasti. Kesken koulumatkan talvipakkasella riisuin ne, vaikka Irma ja Ulla kieltelivät. Juoksin paljain sääriin loppumatkan kouluun. Kyllä opettaja kauhistui! Minut istutettiin uunin viereen ja sääriäni hierottiin. Sitten opettaja kävi hakemassa omat puuvillaiset pitkät sukkansa alussukiksi minulle. Lisäksi hän koulupäivän jälkeen toi minut pyörällä kotiin, kertoi tapahtuneesta vanhemmilleni ja lahjoitti ne alussukat.

Kerran vierustoverini Lasse viittasi ja sanoi: "Opettaja, Raija haisee lehmälle." Olin oppinut juuri ennen koulun alkua lypsämään ja halusin tulla iltalypsylle äidin kanssa. Navetan haju tietysti tarttui. Kun kerroin kotona, mitä Lasse oli sanonut, äiti ompeli minulle oman työtakin ja navettahuivin. Ulla ja Irma muis-

Kaunokirjoitustunnilla luokkatoverini Jarmo tökkäsi toisen lettini mustepulloon!

tavat, että minä kerran tulin kouluun kynnet lakattuina ja opettaja laittoi minut käyttävään pesemään vedellä kynnet puhtaiksi, mutta eiväthän ne lähteneet. Tapaus on niin nolo, että olen sen itse armeliaasti unohtanut. Kynsilakka oli varmaan Aili-sisareni, joka oli tullut Helsingistä käymään.

Kaunokirjoitustunnilla luokkatoverini Jarmo tökkäsi toisen lettini mustepulloon! Oli pakko leikata molemmat letit lyhyemmiksi. Kotona Elina-täti lohdutti minua: "Raija, ne on vaa niitä rakkauuvven roiskeita." Samalla tavalla hän olisi varmaan myös sanonut Irmalle, joka muistaa, että usein välitunnilla häntä ajoi takaa poika, joka huuteli: "Senkin Laineen kirppu."

Ulla muisteli kouluruokailua ja mainitsi "kuuluisat läskinpalat". Niitä oli sekä liha- että hernekeitossa. Minä ompelin moninkertaisesta kankaasta – muovia ei vielä ollut – pienen

pussin esiliinani taskuun, sujautin salaa läskit sinne ja annoin kotona kissalle. Annosteltua ruokaa ei saanut jättää syömättä. Kerran eräs poika oksensi makaronivellin ja joutui siivoamaan jälkensä. Aikanaan aloimme syödä koulun ruokalassa, joka valmistui opettajien asuntolan alakertaan. Oli mukavaa, kun vuorollamme pääsimme auttamaan koulukeittolan emäntää, kuori- maan perunoita ja kuivamaan lautasia.

Ja lopuksi vielä yksi muisto. Oltiin kotimatalla koulusta, me tytöt ja naapurin pojat, jotka kulkivat omana ryhmänään. Oli suojasää ja hyvä tehdä lumipalloja. Pojat alkoivat heitellä meitä lumipalloilla, joiden sisään he laittoivat hevosenkakaroita. Sattui kamalasti ja huulet turposivat, kun pallo osui suupieleen. Onneksi minun isäni tuli hevosella Joensuusta asioilta ja päästiin kyytiin. Lempeä isäni kovisteli poikia: "Ai hitti pojat ko ootta järettömmii." Joskus päästiin Ullankin isän kyytiin. Hilpeä Kolhon isäntä lauleli ajaessaan joulunaikaan "kulkuset, kulkuset, ne riemuin helkkäilee". Kävimme kansakoulua neljä vuotta ja sitten pyrimme oppikouluun. Syksyllä 1953 me kaikki, Ulla, Irma ja minä, aloitimme Someron Yhteiskoulun.

Raija Rajala (Romu)

Ulla Murto (Eloranta, Kolhon Ulla)

Irma Järvi (Laine)

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Toivottaa

KÖKKÖN VÄKI

PITKÄJÄRVI, SOMERO puh. (02) 7481 163

LUOMULANDIA

044-2827874

*Hyvää Joulua ja
Onnea alkavalle vuodelle!*

**Konehuolto
Jarkko Palén**

Puh. 0400 532 384

Rukkakauppa ja hautaustoimisto

R. Mikkola

Joensuuntie 23, 31400 Somero – Puh. 7485 092

Hyvää Joulua!
**Munatukku
Nikula Oy**

0500-534 462

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

**Tervetuloa palvelevaan
Rautia K-maatalouteen Somerolla**

Meiltä kaikille pukinkonttiin jotakin!

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

www.rautia.fi/SOMERO

www.k-maatalous.fi/SOMERO

Somero – p. (02) 779 300
AVOINNA ma-to 8–17, pe 8–18 la 9–14

**"POIKANI, JONAIN PÄIVÄNÄ
TÄMÄ KAIKKI ON SINUN."**

Omistajan käyntikortti

www.s-kanava.fi

Ilon aihe jouluna?

Pysyvätkö isovanhemmat uuden polven ilojen perässä? Niin paljon ajassa tavat muuttuvat, meidän mummojen näkökulmasta, kun lapsen aikaisia asioita ajatellaan. Päällimmäisenä muistan, kuinka kouluissakin laulettiin jotain sellaista kuin ”lasten silmät kirkkaina loisti” pukkia odotellessa. Tarkka sanajärjestys on kyllä iän myötä seonnut. Tällaiset harmaapäät eivät kaikki ehkä tämän ajan hyökkäysvaunuista iloa löydä. Siitä ilon aiheesta tällaisella ikääntyneellä on paljon puntaroimista. Varsinkin, kun sen yhdistää niihin lauseisiin, joissa mainitaan joulurauha tahi joululilo.

Taannoin lapset aavistivat saavansa pukilta nukken tahi leikkihevosen kärryineen. Kyllä se lasten riemuaihe on ajassa muuttunut niin paljon, että ymmärrys ei riitä. Ainoa miellyttävä asia on, etteivät

pienokaiset ymmärrä muutosten ja ajan todellista merkitystä. Vertaukseksi voin ottaa kantaa siihen, mitä eri henkilöt pitävät ilona, ja mitä ei? Siinä ei kai riitä meikäläisen ymmärrys, kun olen satumoisin tietoinen, että suosittu lelut vuonna 2015 ovat taisteluvälineitä. Vanhat kauliit lasten laulut ovat entisellään, eivät ne sovi joulupaketin sisältöön.

Valitettavasti omasta lapsuudesta en muista, että koskaan jouluna olisin edes pukkia nähnyt. Kun asuin Somerolla varhaislapsuudessa, ei itselläni ole mitään muistikuvaa mistään joulupaketeista. Tuskin niissä köyhissä olosuhteissa mitään lahjoja pystyi isoäitini järjestämään. Ainoa jouluiinen saanti minkä muistan, oli lastensuojeluhenkilön Helmi Lahosen taholta saadut sukset. Kultelan Teräselä saimme myös jouluksi sekalaista joulun tarviketta.

Kun olin jo lähes kymmenen vanha, isoäitini sisar Elli Toivonen, joka oli kätevä käsistään, oli tehnyt minulle omatekoisen nukken. Nukella oli pää ostettu kaupasta, muuten itse tehty. Niin se joululilo muuttaa malliaan, aina erityisen henkilön mukaan. TV:n parissa kehittynyt pienokainen saattaa tietämättömyyttään olla iloinen saadessaan taisteluvälineitä. Mutta ikääntyvillä joulurauhaa ajattelevilla asia menee aivan päinvastoin, sota kun on ollut niin lähellä meitä.

Itse koin vuonna 1940, kuinka lapsen ymmärtämättömyys vaikuttaa vakavissa tilanteissa. Olin päälle kymmenen ikäinen ja meillä nuorilla oli oma huvi vieraasta pariskunnasta. He olivat toisissaan tulleet meille kysymään turvapaikkaa pommitusten ajaksi. Asuimme Lohjan ja Helsingin välissä metsäisellä seudulla. Naisel-

la oli selvästi kuoleman pelko sydämellä. Tajutessaan, ettemme voineet heitä majoittaa, nainen heitteli puse-roitaan yltään lähellä olevalle pöydälle – henkisestä paineestaan murtuneena. Meillä nuorilla oli pilkkanauru löyssässä ja nauraa hörötimme pariskunnan poistuttua. Nainen sai meiltä ”hikkoova nainen” –pilkkanimen. Näin ne asiat puidaan, eri-ikäiset aivan omalla laillaan.

Joulunaika on myös monenlaisen paineen aikaa toisille. Joskus toiset tarvitsevat kassin täydeltä ilojuomaa. Koko joulu on silloin pilalla, jos kotiin tarvitaan virka-apua. Ne, jotka kuvittelevat saavansa ylettömästä rälästämisestä itselleen huvia, erehtyvät kyllä kaksinkerroin. Kaikkien tulisi saada nauttia joululilosta – ja rauhasta.

Ajatuksia

*Kirjoitus on kuin oma lapsi.
Kun sen päästää maailmalle,
toivoo sille vain kaikkea hyvää.*

*Kirjoittaminen on vain sanoja peräkkäin.
Mutta, minkälaisia sanoja ja missä järjestyksessä.*

Totuus on kertojansa näköinen.

Totuuden ruoskaa on vaikea sietää.

Luonto on ihmistä voimakkaampi.

Sanna Eloranta

SOTAORVON JOULUMUISTOJA

Ensimmäisestä sotajoulusta vuonna 1939 muistoni ovat varsin vähäiset. Seitsemänvuotiaana ekaluokkalaisena olin marraskuun puolivälistä lukien tulirokon vuoksi kuuden viikon karanteenissa Härkälän vanhainkodin yhteydessä olevassa kulkutautisairaalassa. Isä oli tuonut minut sinne hevosella luvaten hakea tammikuun alussa takaisin kotiin. Samaa karanteenia oli kärsimässä neljä muuta potilasta. Seuranani olivat opettajani Tuovi Helkiö kolmen lapsensa kanssa. Itse joulusta muistan varsin vähän. Joulupukki kävi kuitenkin meitä tervehtimässä, vaikkei lahjojen runsaudesta ollut juuri tietoa. Senaikaiset seitsenvuotiaat uskoivat Korvatunturin pukkiin, joten en yrittänyt arvata pukin henkilöllisyyttä. Hän saattoi olla opettaja Eero Helkiö tai isäni. Joulun jälkeen olin kuitenkin kertonut, että joulupukilla oli ollut isäni näköiset kädet. Jos pukki oli ollut isäni, näin hänet silloin viimeisen kerran. Hän oli joulun alla joutunut kertausharjoituksiin ja sitä myöten rintamalle, josta ei enää palannut. Kun loppiaisenä pääsin kotiin, sairaalan pihalla odottavan hevosemme ohjaimissa ei ollut isä vaan naapurimme poika Niemen Veikko, joka kertoi, että isä oli joutunut lähtemään sotaan. Opettajamme varmaan ymmärsi, mistä sodassa oli kyse, mutta meille lapsille ei siitä paljoa kerrottu.

Seuraavista sotajouluis-

Lindenin Mikon ottama kuva nuoresta isännästä ja muusta perheestä. Kuva lienee otettu 10-vuotispäivänani kesäkuussa 1942 eli puolitoista vuotta ennen kuvattua sotajoulua.

ta muistan jo paljon enemmän. Tyypillisiä sota-ajan jouluja olivat vuosien 1942 ja -43 joulut. Kotimme oli tyypillinen pienviljelystila. Viljeltyä peltoa oli 16 hehtaaria ja 5 hehtaaria metsää. Mäkelän Oskarin tila oli samanlainen ja tästä johtuen 1930-luvulla oli muodostunut tavaksi hoitaa maanviljelystöitä yhdessä. Puimakone ja siihen liittyvä porilainen moottori olivat yhteisiä ja pintipäivät hoidettiin yhdessä. Kah-

deksanvuotiaana isännäksi joutunut sotaorpo turvautui monessa asiassa Oskariin, joka tavallaan oli isän korvikkeena, ja hyvä isän malli hän olikin. Äitini ei ollut maatalosta kotoisin vaikkapa oli talon töihin ehtinyt kymmenen vuoden avioliiton aikana tottua. Lehmät ja pienkarja jäi kaksi vuotta vanhemman Einen hommaksi ja hevonen, puutyöt ja meijerivuorot olivat minun vastuullani. Kotimme läheisyydessä oli hyvä luon-

tolähde, jonka viereen isäni oli rakentanut betonirenkaista kaivon ja siitä painejohdon asuntoon ja navettaan. Veden kanto olisi kuivina vuosina ollut todella hankala lisätyö nuorille tekijöille.

Vuonna 1943 yksitoista vuotiaan pojan joulu sujui muistojen hieman kultaamana tällaisena.

Aatonaattona tai jo edellisenä päivänä olin käynyt noutamassa Sariolan luona olleesta maakellarista perunat ja juurekset jouluruokien valmistusta varten. Aatonaattona kävimme veljeni Pekan kanssa kaatamassa aiemmin valitsemamme joulukuusen ja toimme sen navettaan sulamaan. Puuvajassa oli varmistettava, että pyhien aikana tarvittavat puut joulusaunaa, lämmitystä ja ruoanlaittoa olivat hakattuina. Mitään ylimääräistä työtä ei joulupyhien aikana ollut lupa tehdä.

Karjan normaalina ruokana oli kauran ja ohran pahnat sekä vehnän ja ruikiin oljista silppurilla pienennetyt silput lisättynä kauran ja vehnän leseillä ja kuumalla vedellä. Heinää saivat osana rehunaan vain hevoset ja lypsävät lehmät. Joulu oli kuitenkin karmallekin juhlaa, sillä silloin kaikki saivat heinää. Tästä johtuen jouluaamun perinteisiin tehtäviin kuului heinäkuorman noutaminen pellolla olevasta ladosta. Tapa oli tullut Mäkelän Oskarilta, joka aattoaamuna ennen päivän valkene-

mista ajoi hevosellaan tallomme ohi omalle heinälodolleen. Tämän nähdessäni menin kiireesti talliin omaa hevosta valjastamaan ja heinäkuormaa hakemaan.

Karjanrehun ajaminen tapahtui normaalisti lauantaisin, kun koulupäivät olivat silloin vain nelituntisia ja ennen hämärää ehti hakea yhden tai kaksi kuormaa ennen lauantaisaunaa. En tiedä kuinka vanha perinne aattoaamuisesta heinäkuormasta oli, mutta tarkasti sitä kyllä noudatettiin.

Aamuhämärissä kannettiin sitten saunaan vesi, sillä saunarakennus sijaitsi kaivoa korkeammalla, eikä painovoimasta ollut apua. Isön padan lisäksi tarvittiin kaksi saavillista vettä, sillä joulusaunaa oman perheen lisäksi tarvitsivat naapuritkin. Vanhan, alun perin savusaunana toimineen ”kylpylän” lämmittämiseen tarvittiin paljon puita, joita vesikelkalla joutui kускаamaan parikin kuormallista.

Joulusiivouksesta minun osalleni jäi mattojen ulosvienti ja mattopiiskalla hakaaminen hangella.

Onneksi silloin talvet olivat talvia ja lunta maassa. Puolelta päivin piti laittaa joulukuusi jalkaansa ja tuoda tupaan. Koristaminen oli lasten tehtävä ja joulutähti kuusen latvaan sekä perinteinen pienoislippujen nauha kaivettiin esille. Muutama kynttilä, ja niin vaatimaton joulukuusi oli valmis juhlaan.

Minun osaltani jouluvalmistelut olivat tehdyt

lukuun ottamatta saunan lämmitystä, joka vei lopun aikani samalla kun katseltiin kellon kulkua: maailman pisimmät kolme-neljä tuntia ennen kuin päästiin saunaan ja jouluaterialle! Kello neljän maissa oltiin valmiita joulusaunaan ja saunan jälkeen jouluaterialle ja odottelemaan joulupukkia.

Ruokapöydän antimet olivat sodanaikaisen vaatimattomat. Ainoat ostotuotteet olivat suolasilakat, joita laitettiin rosollin sekaan, ja kapakalaa eli kuivattua turskaa, jos satuttiin saamaan. Kaikki muu oli oman maan satoa. Onneksi oli jauhoja, munia ja juureksia omasta takaa ja niistä naisväki pystyi luomaan aterian, jota voitiin kutsua olosuhteisiin nähden juhlalliseksi. Perunoiden, porkkanoiden ja punajuurien paloittelemiseen salaattilaatikossa ja rosollin sekoittamiseen jouduin minäkin mukaan, koska naisväellä oli kiireistä. Kotona teurastetun sian kinkkua ja sianpääsylvettä oli säästetty joulua varten. Joulupöydässä oli voin, leivän ja maidon lisäksi siis rosolia, livekalaa, porkkanalaatikkoa, sekä äitini erikoista, imellettyä perunalaatikkoa ja tietysti munia ja perunoi-ta sekä kinkkua. Jälkiruokaksi oli ohrapuuroa ja sakaariinilla makeutettua marja-keittoa ja lopuksi korviketta ja pullaa niille, jotka näitä kaipasivat.

Kun asiaa nyt tarkastelee, huomaa, että kaikki tarpeel-

Senaikaiset seitsenvuotiaat uskoivat Korvatunturin pukkiin, joten en yrittänyt arvata pukin henkilöllisyyttä.

linen on mukana eikä siitä oikeastaan mitään välttämätöntä puutu. Joulupöytä oli maalaistaloissa edellä kuvatun mukainen, mutta kaupunkien ja muiden asutuskeskusten pelkillä korttiannoksilla elävien ihmisten joulupöydät olivat vaatimattomia vaikka mustan pörssin kauppa kävi joulun alla kuumana. Pukin kontissa eroa nykypäiviin verraten oli enemmän. Pieni lahja jokaiselle pyrittiin antamaan, mutta lahjat olivat kotitekoisia. Pehmeät paketit olivat päivän sana. Jos oli lampaista, saatiin kudottua sukkaa ja lapasia. Sisareni Eine oli innokas kutoja ja sukat ja lapaset olivat minunkin lahjoissani vallalla. Äidille oli vaikeampi keksiä lahjoja. Muistan tehneeni paistinlastan ja vispilän, joita äiti kiitteli, mutta niiden käyttö ei sitten kuitenkaan kotitöitä helpottanut. Tekemisen ilo oli taitoa suurempaa.

Joulupäivän aamuna kävimme joinakin jouluina aamukirkossa. Kun kirkonmenot alkoivat kello 6.00, se tiesi kiirettä aamulla. Matkaa kirkolle oli lähes neljä kilometriä, joten hevonen oli valjastettava ja lähde-ttävä liikkeelle jo ennen puoli

kuutta. Vuoden 1943 joulun osalta en muista, kävimmekö silloin joulukirkossa. Joulupäivänä ei saatu kyläillä, joten aikaa vietettiin erilaisia pelejä pelaten ja kirjoja lukien. Tapaninpäivänä saimme jo käydä kylässä kyselemässä muiden joulunviettoa ja ennen kaikkea vertailemassa lahjoja. Meidän sotaorpojen vaatimattomia lahjoja tuskin voitiin muihin verrata, mutta tilanne ymmärrettiin. Joulunvieron osalta isättömän sotaorpoperheen joulu ei paljoa eronnut muiden perheiden joulusta, sillä isät olivat heiltäkin poissa kotoa.

Työtä jouduttiin tekemään, mutta muutkin nuoret ja lapset joutuivat tekemään aikuisten töitä.

Raskaalta se joskus tuntui, mutta oppia tuli ja vastuuntuntoa. Kaikella on sekä hyvät että huonot puolensa. Meillä sota-ajan lapsilla on käsien taidot tallessa, sen olen monesti havainnut.

Martta, oman tiensä kulkija

Siirtelin pikkuesineitä piironkini päällä pöy-jä pyyhkiessäni. Nostin käteeni vanhan herätyskel-loni, jonka tehtävä herättä-jänä on jo vuosikymmenet sitten lakannut. Nykyään se on tavallaan vain sisus-tuksellinen esine, mutta mi-nulle toki paljon enemmän. Kerron tässä sen tarinan.

Kelloni on niin sanottu amerikkalaiskello, noin 20 senttiä korkea metallista ja lasista valmistettu blok-ki. Sen naamapuolella on suorakaiteeseen upotettu-na pyöreä kellotaulu ja ta-kaapuolella aukeneva ovi. Si-vuseinämät ovat lasia, josta näkyy kellon koneisto. Kel-lotaulun ympäristö on mes-singin väristä ja hennoin lehtiaihein koristeltua me-tallia. Muu metalli on il-meisesti nikkeliä, melko pa-tinoituneen väristä. Ylim-pänä on tietysti ikään kuin sanko, josta sitä voi nostaa ja siirtää paikasta toiseen. Tavallaan se on yhä kaunis ja arvokkaankin näköinen esine, vaikkei sillä hirmui-sen suurta antiikkiesineen hintaa luultavasti ole. Pidän siitä tosi paljon. Se on mi-nulle monin verroin arvok-kaampi kuin vanhan tava-ran kauppahinta.

Arvonsa se saa tarinastaan. Alun perin sen sai Ame-rikkaan joskus 1900-luvun alussa muuttaneelta veljel-tään lahjaksi Martta-nimi-nen naimaton nainen mei-dän naapurustosta. Tämä Martta oli ilmeisesti nuorin sisarusarjassaan. En tie-dä varmasti, mutta ainakin hänellä oli vanhempi sis-

Martta 30-vuotiaana.

ko Anni, jonka kanssa hän asusti pientä taloa meidän kotiamme vastapäätä. Talon omisti Anni ja Martalla säilyi oikeus asua sen toises-sa päässä olevassa huoneen ja keittiön pikkuasunnossa vielä Annin kuoltua. Isompi puoli taloa siirtyi testamen-tin kautta siskosten veljen-pojalle. Tätä ei Martta pys-tynyt koskaan hyväksymään ja ymmärtämään. Ja siitä oli seurauksena vuosia kestä-vät riitelyt ja Martta-raukan rahojen hupeneminen tur-hiin käynteihin sydämettä-män lakimiehen luona. Tä-mä ilmeisesti lypsi avutonta naisparkaa antamalla kat-

teettomia lupauksia, toivoa ja olematonta lakineuvon-taa.

Miksi Martta sitten oli avu-ton ja höynäytettävissä? Useimmat kyläläiset kohte-livat Marttaa jonkinlaisena kummajaisena, pikkukap-suna, niin kuin sanonta tuo-hon aikaan kuului. Martta oli lapsena joutunut koto-naan onnettomuuteen, jol-loin oli saanut lähes kiehu-vaa vettä keskivartalonsa päälle. Palovamman suuret kuroutuneet arpikudokset peittivät hänen koko vat-sapuolensa. Näin ne kou-lutyttöikäisenä, koska jos-sain vaiheessa me kävimme

Liisa Tuomisen arkisto yhdessä saunassa, Martta, isosiskoni ja minä. Näistä saunomisista muistan eri-koisen tunnelman. Martta tuli vasta, kun me olimme jo lähes valmiit lähtemään pois. Olimme useimmiten peseytymisvaiheessa, kun Martta kiipesi ylös lauteille heitettyään ensin koko ison napollisen vettä kiukaalle. Sauna oli hyvä ja semmoi-nen vesimäärä sai hetkek-si löylyn kihatamaan niin äkeäksi, että melkein ku-martelimme lattian tasol-lakin. Mutta ylhäällä sel-jällä kellivä Martta läiski suuresti nauttien kuhmu-raista vatsaansa. Kuului äh-kinää ja puhkinaa ja huul-ten maiskuttelua, kunnes hän kuumuuden vähän hel-potettua sanoi: ”No niin Liisa, heitäpäs vähän löy-lyä.” Ja vielä ja vielä, ihan ti-kahtumiseen asti. Varsinai-nen saunamuori.

Kesäisin hän korvasi sauno-mista kylpemällä tuntikau-det auringossa alastoma-na ruohikossa maaten syr-jäisessä notkelmassa. Siellä hän paahtui ruskeaksi kuin papu. Me lapset joskus va-koilimme selville hänen sa-laisen paratiisinsa ja hi-hittelimme piilossa hänen alastomuudelleen. Martan puheessa oli semmoinen omintakeinen puute, et-tä hän ei koskaan käyttänyt k-kirjainta. Siitäkös tyh-mille tuli kiusaamisen halu: sanopa Martta, että kaktus kukkii. Onneksi omatunto-ni on tässä kohdin puhdas. Ajattelen, ettei Martta voi-nut olla kovinkaan heikko-lahjainen, koska oli oppi-

nut sen ajan olemattomalla koulutuksella kumminkin auttavasti lukemaan ja kutomään sukkia. Luulen, että hän oli ennemminkin originelli ja erinomaisen omapäinen. Siitäpä syystä hän ei esimerkiksi suostunut pitämään kodissaan tavanomaista siivoa. Vain kapea väylä johti lukemattomien turhien pahvilaatikoitten ja epämääräisten tavaravuorien välitse peremmälle kamariin, jossa hän kakluunin pesässä keitti vettä teetä varten ja nukkui vuoteessa, jossa oli vain epämääräisiä vaatemytöjä. Kodissa oli melko sakea ominaisuus laskiämpäriin johdosta. Luulen, että se toimitti myös toiletin virkaa. Mutta runsaan saunomisen takia Martasta ei leijunut mitenkään poikkeuksellinen liian tuoksu, eikä hän juuri koskaan ollut sairas. Mutta nyt on jo aika palata takaisin herätyskelloon ja siihen, miksi minä sitä nyt siirtelen pöydälläni ja helmin aarteideni. Olin tullut ylioppilaaksi. Marttakin oli pyydetty teelle juhlistamaan tätä. Hän huomasi, että olin saanut paljon kukkia ja lahjoja. Ilmeisesti hän tahtoi myös onnitella minua. Seuraavana päivänä hän pyysi minua käymään puolellaan, niin kuin hänellä oli tapana sanoa. Yleensä sinne ei ollut pääsyä kenelläkään. Olin käynyt pari kertaa auttamassa puitten hakkaamisessa ja sisääntuonnissa. Nyt hän halusi antaa minulle ainoan aarteensa, herätyskellon, jonka oli saanut

Juho-veljeltään Amerikasta. Ja hän sanoi monen monta kertaa, kuinka tämä veli oli hänelle niin "ratas, niin ratas". Ymmärsinkö siis lahjan arvon? Otin sen vastaan hyvin hämmentyneenä. Kun juoksin kotiin erikoisen lahja povellani, se alkoi liikkeen voimasta yllättäen soida. En tiennyt sen soivan. Ja millainen herätyssoitto: soittokoneiston sievästi ilmoille pimputtelma sävelmä, joka soi ja soi: plim plim plim, koko pitkä melodia, yhä uudelleen alkuun kiertäen kunnes soitto lopulta alkoi hidastua ja hidastua ja lopulta viimeinen rämähtävä plim, ja ääni sammui pois. Se oli minulle uutta ja melkein lumoaavaa. Koko opiskeluaikani Marttan kello herätti minut luennoille. Toki se soi yhä edelleen, mutta sen käyntiin ei enää ole luottamista. Toissa keväänä juhlin sen saamisen 50-vuotispäivää ja tietysti muistin sen omalaatuista antajaa. Kiitos Martta, elämän eksentriikko, oman tiensä jääräpäinen kulkija, aikansa outolintu. Sain sinulta hienoimman ja kestävimmän ylioppilalahjan. Se seuraa minua aina ja muistuttaa, että jokainen saa olla oma omituinen itsensä, niin Martta kuin minäkin.

Lapsuuden joul

Muistot menneen lapsuusajan mieleen piirtyy.

Joulunaikaan -taakse rajan aatos siirtyy.

Kuusi seisoo kynttilöin ja lippukoruissansa.

Sitä ootti päivin, öin, koko pieni kansa.

Joulupuuron äiti keittää. -Juhla tulla saa.

Jouluasun kaikki peittyy, taivas sekä maa.

Joulupukki oven avaa. Jännitys on huipussaan.

Piiioon, piiioon pienet ravaa. Uskalla ei tullakaan.

Pukki lähtee tyhjin säkeihin. Lahjat sentään jää.

Odotus saa täyttymyksen. -Pientä väsyttää.

Taatto vielä viiptyy, kohta tulee tallistaan.

Siellä Polle hiljaa puree kaura-annostaan.

Pukki joulun vain on poissa, sitä ei nää taatto.

Joulurauha sydämissä, onhan jouluaatto.

Hiljaa, hiljaa lunta leijaa, verhoon metsän, maan.

Kohta peittyy luomakunta vaippaan valkeaan.

Enkelkuoro taivahalla riemuin kuuluttaa:

-Jumalalle korkeuksissa olkoon kunnia!

Anja Virolainen

Vuosi 2015 - häpeilemätöntä nostalgiaa ja täyttä terästä

Tänään on 2000-luvun viidennentoista vuoden 261. päivä. Katson ulos aamuöiseen sateeseen ja näen, kuinka kuuhtuu kesäinen maa. On lakkoperjantai. Mieleeni hiipii kuin vahingossa laulun sanat:
*Mä ajassa oudosti liidän
Tää untako on vaiko ei?
Mä paikasta paikkaan näin kiidän
Ja varjoni tunne mua ei*

*Oli mäntyjen tuoksut ja juhannus yö
Ja äitini lempeä niin
Oli suolainen ilma ja tähtien yö
Ne hetkessä pois pyyhittiin*

Säkeet ovat muusikko Heikki Harman alias Hectorin kynästä. Nipistän itseäni. Miksi ajauhin Hectorin sanojen pyörteisiin, kun minun oli määrä kirjoittaa Someron Kulttuurin menneestä vuodesta? Mikä ihmeellinen ilmiö kietoi näitä kaksi tekijää yhteen? Tuo hämmäntävä sana on nostalgia, joka on myös päässäni soivan kappaleen nimi.

Muista hyviä aikoja

Nostalgia on yhdistelmä kreikan sanoista nostos ja algos, joista nostos viittaa paluuseen, erityisesti kotiinpaluuseen. Algos puolestaan enteilee kipua, ruumiin ja mielen tuskaa. Kun nämä sanat yhdistetään, on tuloksena kotiinpaluun tuskaa – kulttuurihistorioitsija Kari Immosen sanoin kaihoa siihen, mikä on iäksi kadonnut. Termin kotiin vihjaava alkuperä on osoitus siitä, kuinka sanan

Heinäkuisen Bussi Somerolle -päivän aikana Someron katukuvassa ihastutti vuoden 1957 Vanaja. Someron Linja entisöi auton 1980-luvulla. Nykyään bussi on kemiöläisen linja-autoyrittäjä Jani Launokorven omistuksessa.

konkreettinen merkitys on ottanut vuosisatojen kuluessa abstraktimman muodon.

1600-luvulla nostalgia viittasi koti-ikävään, jota tuohon aikaan pidettiin vakavana, kohtalokkaimmillaan kuolemaan johtaneena sairautena. Seuraavalla vuosisadalla käsitteen tunnepuolta alettiin korostaa yhä enemmän fysiologisten sairauksien oireiden sijaan. Tämän seurauksena romantiikan ajan saksalaiskirjailijat synnyttivät 1800-luvulla runollisen nostalgian, jossa korostui yksilön oman sisäisen olemuksen tiedostaminen lapsuudenajan viattomuuden surumielisenä ihannointina. Näin romantikot liittivät nostalgiaan melankolisen perusvireen, joka manifestoitui huolena kaiken katoavaisuudesta.

Nostalgia on yhdistetty jopa henkirikoksiin ja itsemurha-alttiuteen, mutta

1900-luvun alussa se miellettiin eräänlaiseksi henkilökohtaisen identiteetin rakennusainekseksi, joka ilmeni yksilön kiintymyksenä kotiseutuunsa. Nykyään kun ihmisen sidonnaisuus yhteen tiettyyn alueeseen on kyseenalaistettu yhä useammissa yhteyksissä, nostalgian aiempi kytkentä maantieteelliseen sijaintiin on korvautunut abstraktimmalla kaipuun käsitteellä. Kaipaamamme koti on pikemminkin mielentila kuin tietty paikka tai alue. Tästä huolimatta nostalgian paikkasidonnaisuus on Somerolla yhä vahvasti läsnä, mikäli on omiin huomioihini uskominen.

Olen rakastunut vanhaan Someroon

Tänä vuonna minulle on tullut tuttuakin tutummaksi kappale, joka huokuu kotiseutunostalgiaa ja vetoaa

yhä edelleen moniin some-rolaisiin:

"Bussi Somerolle ei voi ajaa ojaan soidessa mieli viilettää menneeseen – jotain hyvin kotoista, jotain hyvin pysyvää ja juurevaa: tutut maisemat ja ihmiset, suvut. Kova työ ja vastapainona kaipaus kaukuneuteen."

Näin hienovireisesti kuvaili vuonna 1945 syntynyt somerolaisnainen tuntemuksiaan Rauli "Badding" Somerjoen Bussi Somerolle-kappaleesta. Katkelma on Somero-opiston, Someron Kulttuurin ja Somero-Seuran yhteiseltä Tarinoita Somerolta -kurssilta, jossa osallistujien tehtävänä oli kirjoittaa aiheesta nostalgia omien elämäkokemustensa kautta.

Vaikka Badding suhtautuu nostalgiaan hieman skeptisesti lumoavassa Suon kulkija -kappaleessaan: "Jo-

Someron KULTTUURI

ka katsoo taaksepäin kuvat muistojen mielessään, harhat kokee todekseen, mäkäänny en ikäänään”, uskaltaa väittää, että nostalgian ei tarvitse olla melankolista synkistelyä tai epätoivoista menneeseen takertumista. Se voi olla myös riemukasta asioiden mieleen palauttamista ja oman elämänhistorian mielekkääksi jäsentämistä. Jos vuosi 2015 on minulle jotain opettanut, niin nostalgia on kuin sisäänkirjoitettu meihin suomalaisiin. Me arvostamme perinteitä ja olemme kiinnostuneita juuristamme. Muistitietoa tallentaneen Tarinoita Somerolta -kursin suosion ohella sen osoitti toukokuussa vietetty Someron – ja mitä luultavimmin koko Suomen – ensimmäinen Nostalgaviikko. Teema vetosi niin tapahtuman järjestäjiin kuin kävijöihin. Seitsemän päivän aikana noin 30 yhdistystä ja yritystä järjesti nelisenkymmentä 1950- ja 60-lukujen ilmiöitä eri näkökulmista esittelevää ohjelmanumeroa.

Kun aika rientää

Nostalgia ei suinkaan päättynyt tähän yhteen tapahtumarikkaaseen viikkoon. Oikeastaan koko vuosi oli hengästyttävän nostalginen – siitä piti huolen eräs teräksinen herra, jonka kanssa vuoden aikana leimahtanut rakkautemme ei ruostu. Siitä lähtien kun Badding-pysäkki esiteltiin lehdistössä ensi kerran, olen saanut kuulla paikallisilta mitä moninaiimpia tarinoita Baddingis-

Ajoittaisesta sateesta huolimatta väki löysi tiensä Rauli "Badding" Somerjoen muistomerkin paljastustilaisuuteen.

Sarjakuvataiteilija Heikki Paakkanen ja kuvanveistäjä Seppo Manninen suunnittelemallaan Badding-pysäkillä.

ta – niin koulutovereilta, hyvänpäiväntutuilta kuin Baddingia kauempaa seurailleilta. Muistomerkkiprojekti herätti minut huomaamaan, kuinka monta nostalgista muis-

toa myös omassa elämässäni liittyy Baddingin musiikkiin: miten Oo Glendora kääntyi pienenä rallatuksissani ooppenkoopaksi tai kuinka kaikista maailman kappaleista

teini-ikäiset ystäväni pistivät minut laulamaan Paratiisia leiriläisten salaisessa pullonpyörytyksessä.

Someron Kulttuurin kanalta tämän vuoden muistoihin painunein tapaus oli varmasti hetki, jolloin vuoden suurin ponnistuksemme paljastettiin. Sanotaan, että kukaan ei ole profeetta omalla maallaan. Selittämättömästi suomirockin sanansaattajan muistomerkki johdatti kuitenkin Kiiruunpuiston kupeeseen monituhattapäisen seuraajajoukon. Liekö aika tehnyt tehtävänsä? Kun ihmismerestä kajahti ilmoille Paratiisi kuin Maamme-laulu, oli selvää, että Baddingin musiikki on useita sukupolvia koskettavaa – ja parhaimmillaan yhdistävää – kansallisomaisuuttamme. Postmodernin kansalliskinonin vetovoima on jyrkempi kuin hänen teräsrakenteinen pysäkkinsä. Toki jotkut oli houkuttanut Rostinkulmalle ennen muuta tuon heinäkuisen tapauksen ainutkeraisuus, mikä sekin on aivan ymmärrettävää. Eihän joka päivä 160-kiloinen teräsmies leijaile Joensuuntien yllä.

Uskon ja toivon, että Someron Kulttuuri on menneen vuoden aikana lennättänyt eteenne myös muita elämyksiä, joita voimme muistella yhdessä ajan patinoidessa Badding-pysäkin. Sydän lämpöä täys kiitän jokaista toimintaamme osallistunutta. Rokataan ja rollataan taas ensi vuonna!

Kaupankäyntiä omilla vahvuuksilla

Paras ylioppilasaine Someron lukioista.

Istahdan natisevalle pianojakkaralle. Ääni on varsin ärsyttävä, suorastaan raivostuttava. Katsohdan siskolle vuosia sitten ostettua ruskeaa Fazerin pianoa, jonka nuottitelineellä kököttää jonkun b-kirjaimella alkavan säveltäjän puolivahingossa kyhättö teos pianolle ja selolle. Innostus hipoo litosfäärilaattojen alityöntövyöhykettä silmäillessäni tuota kuuden sivun järkälettä. Opettajan tähdellä merkitty etenemispakko (tuo on joko paikka tai pakko, oli siinä kiikunkaakun, että mitä tarkoittaa.TJ) siintää jo kehityksessä. Itse yritän vielä istuttaa ensimmäisen tahdin sävelkulkua sormiini.

Klassinen musiikki oli minulle pitkään harmaata, opiskeltavaa massaa. En ymmärtänyt sen tavoitteita, merkitystä tai varsinkaan hienoutta. Siitä puuttui luovuus, mielenkiinto ja vapaus. Esimerkiksi veisuja säestettäessä jotkut säkeistöt voidaan muuttaa sooloiksi ja kertosaakeet vetää useampaan otteeseen, jos niin päätetään. Blues rakentuu improvisoinnin varaan, eikä mahdollisia virheitä noteerata. Klassisessa musiikissa jo staccaton unohtaminen vie koko teoksen häpeään. Ei ihme, että klassisesta musiikista elantonsa saavat tärkeilevät, boheemia elämää viettävät kakkäräpäät.

Negatiivinen suhtautu-

Lassi Tuominen

minen tähän sivistyneiden musiikkiin on monen tekijän summa. Tylsät, lyriikoita huutavat kappaleet eivät herättäneet minussa minikäänlaisia tunteita. Soittotunti oli helvetin portti ja kiirastuleen päästiin konsertissa; vinkuvat viulut vaahtosammuttimen mittoihin yltävien käsissä aiheuttivat päänsärkyä ja ulko-oven etsintää. Opettajat olivat vuosittain erilaisia - jotkut jopa slaavilaisella aksentilla höystettyjä. Keväällä kehuttiin, syksyllä lähdettiin uuden mentorin kanssa vanhasta lähtökuopasta. Kukaan ei näyttänyt klassisen musiikin hienoutta. Kukaan ei kertonut

miksi minä soitan yksittäisiä nuotteja erilailta tai miksi on tärkeää tehdä voimavaihteluja. Kaikki vain puhuivat kevään konsertista tai tulevasta tutkinnosta.

Asteittain aloin huomata, että pidin tietynlaisten säveltäjien tyylistä. Beethovenin aggressiivinen ote ja voimakkaat voimavaihtelut tekivät vaikutuksen. Myös Jardanyin moderni, herkkä kosketus tuntui omalta. Suhtautumisen muutos klassiseen musiikkiin oli hidadista, mutta silti se hätkähdytti. Pakkopullana pidetty kurjuus olikin muuttumassa mielenkiinnoksi, jopa intohimoksi. Ennakkoluulot alkoivat karista ja keskityin

enemmän klassisen musiikin jälkimmäiseen osaan, musiikkiin.

Nykyään pyrin etsimään kappaleista huomionarvoisia vivahteita. En tyydy nuottien opiskeluun, vaan tarkastelen kokonaisuutta. Jos crescendo ohjataan tekemään kolmannessa tahdissa, saatan pohtia sen sopivuutta ja ehkä kokeilla jotain toista paikkaa, jonka itse koen oikeaksi. En tyydy alistumaan kirjoitettuihin nuotteihin; haluan kokea ja tuntea teoksen omalla tavalla. Jokainen kappale on matka, jonka haluan kokea omilla ehdoillani. Toiset haluavat matkustaa nähdäkseen nähtävyyksiä, toiset taas kokevat paikallisen kulttuurin itsessään näkemisen arvoisena.

Ruusuiseksi suhdeittamme ei voi kuitenkaan kutsua. Klassisen musiikin kulttuuri on minulle hyvin etäinen, melkein tuntematon. Mielikuvana on punaviiniä siemailevat taiteilijat, jotka viettävät aikaa soittamiensa äärellä aamubrunssista yömyssyyn. Uutisissa pyöriivät lähinnä nuoret kapellimestarit, jotka vaativat orkesteriltaan mahdottomia. Kerran olen konserttitalissa istunut. Mykistyin orkesterin saumattomasta yhteistyöstä ja syntyneestä musiikin juhlasta. Toisaalta tilanteen kriittisyys ja vakavuus saivat minut hämmästelemään: miksi kukaan ei naura tai iloitse? Onko

klassinen musiikki todella pelkkää täydellisyyden hakua ja kyynistä arvostelua? Tällaisen kuvan olen jostain haalinut, liekö mielikuvi- tuksen tuotetta.

Nauttiakseen klassisesta musiikista ihmisen on koet- tava ja nähtävä se omien tunteidensa kautta. Aina- kaan minulle pelkkä radios- ta vyöryvä "Kevät" ei tuota kovin suur- ta mielihy- vää. Mu- siikki on vi- sualisoitava, jotta siitä syntyy jär- jestelmäl- lisen luova kokonai- suus, joka muotou- tuu esittä- jän tulkinnan kautta kuun- telijalle ymmärrettäväksi ja koettavaksi kokonaisuudek- si. Minulle klassinen mu- siikki puhuu parhaiten sor- mien kautta. Jokainen sä- vel on soitettava erityisellä huolella. Mikäli jokin sävel ei saa tarvitsemaansa huo- miota, vetää se olematto- muudellaan mukaan myös ympärillä soivat, huomion- kipeät kollegansa.

Päällimmäisenä tuntee- na on kunnioitus. Kunnioi- tus teoksia ja niiden sävel- täjiä kohtaan. Nuotit ja sä- velkulut on mietitty tarkoin, jokainen septimi ja oktaa- vin ylitys on osa suurempaa ajatusmaailmaa, suurempaa taideteosta. Toki monet sin-

foniati on tehty kaupalliseksi roskaksi, mutta silti niistä- kin on tullut maailmankuu- luja, arvostettuja teoksia. It- senäisyyspäivänä esitettävä Finlandia-hymni nostattaa vieläkin käsi- ja jalkakarvat pystyyn mahtipontisuudel- laan. Harvat populaarimu- siikin tekeleet luovat sa- manlaista ylpeyden ja yh- teenkuuluvuuden tunnetta.

Mykistyiin orkesterin saumattomasta yhteistyöstä ja syntyneestä musiikin juhlasta.

Klassi- nen mu- siikki tun- tuu vielä- kin myös jokseenkin etäiseltä. Kyseisen taiteenalan ymmärtä- miseksi on opeteltava säveltäjien menneisyyttä ja musiikin- teorian monimutkaisia vai- heita. Säveltäjät ja niiden syntymäajat tai edes vuosi- sadat ovat edelleen minulta usein kadoksissa. Siitä huo- limatta koen saavani klas- siselta musiikilta enemmän kuin mitä sille joudun anta- maan. Se antaa minulle työ- kalut, mutta rakentaminen on kuitenkin omissa kä- sissäni. Jollain tavalla tämä muistuttaa hyödykemarkki- noita. Voitolle jään kuiten- kin minä, palvelun ostaja.

OIVALLUS

Olin kulkenut päiviä monia

kuin silmillä side musta

sen läpi ei näkynyt valoa

vain takana kipu ja tuska

Minä itsesäälistä muurin tein

joka huonosti suojasi arkaa

ja tuskin hallitsin ajatuksien

jotka omille teilleen karkaa

Mutta kerran aivan kuin heräsin

kun poikki sen tutun puiston

minä kuljin askelin verkkaisin

yhä vallassa kipeän muiston

Oli vaahterat lehtensä varisraneet

ne mattona keltaisna hohhti

ja uljaasti paljaita oksiaan

puut kohotti taivasta kohti

Ja kauniimmalta kuin kasvaessaan

nuo lehdet kuolevat näytti

minä poimin käteeni muutaman

ja rauha mieleni täytti.

Irja Laiho

Kuvia Kiiruun koulusta ja ympäristöstä

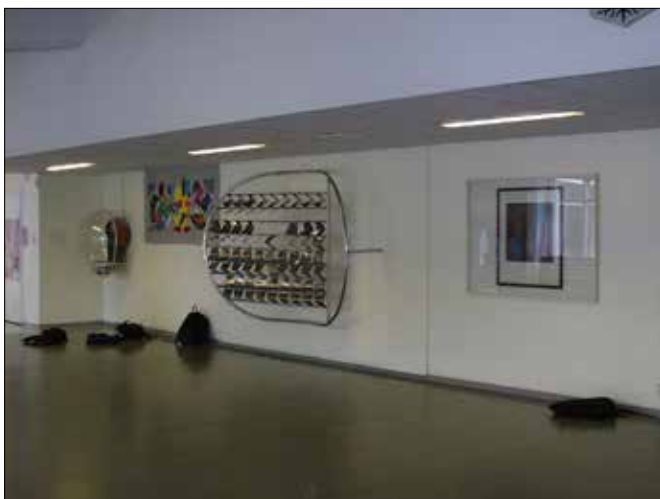
Aukeaman kaikki kuvat: Lassi Tuominen

Ahri Kukkonen

Ahri Kukkonen

Ahri Kukkonen

Lassi Tuominen

Ahri Kukkonen

Lassi Tuominen

Lassi Tuominen

Lassi Tuominen

Lassi Tuominen

Lassi Tuominen

Tilipalvelut – Isännöinti
Kiinteistönvälitys

Someron Asunto-keskus Oy

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

P. 050 0294625

Hyvää Joulua ja Onnea alkavalle vuodelle

SOMERON KONEVUOKRAAMO
Metallitie 6, 31400 Somero, puh. (02) 748 7388, 050 534 1721

Joulurauhan 1955-2015 60v

Someron Kukkakeskus ja Hautaustoimisto Kauppi
Joensuuntie 25, puh. (02) 7485 385, 0500 743 024
www.kukkakeskuskauppi.com
Ma-pe 8.30–17, la 8–14, su 9–13

LAMMINNIEMI

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

Joensuuntie 49 31400 Somero
puh. 02-779 1347

Pellavakeskus
PELLAVAA JA PALJON MUUTA

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

Joensuuntie 49 • P. (02) 748 7433 • www.pellavakeskus.fi

Rauhallista Joulua ja Hyvää Uutta Vuotta!

Someron Puutavara Ky
Pärnämäentie 133, 31400 Somero
puh. (02) 748 5307, 050 537 9762
www.someronpuutavara.fi

Someron Apteekki
Joensuuntie 36, 31400 Somero, (02) 748 5678

Palvelemme ma-pe 8–19 la 9–15

www.someronapteekki.fi www.avainapteekit.fi **Avainapteekit**

SOMERON AUTOPALVELU

Erkki Mentula

HENKILÖ- ja PAKETTIAUTOJEN HUOLLOT JA KORJAUKSET

**Viljatie 4, Somero
puh. (02) 748 5077**

Someron tyttö parikymppisenä Hauholla emännän apulaisena

Elettiin vuotta 1958. Olin muutama kuu-kausi sitten saanut päätökseen Jokioisten kotitalouskoulun seitsemän kuu-kautta kestävä kesäkurssin ja etsiskelin työharjoittelupaikkaa ammatinvalinnan selkiyttämiseksi.

Näin Maaseudun Tulevaisuus-lehdessä ilmoituksen, jolla haettiin emännän apulaista maalaistaloon Hauholle. Kyseessä oli Mattilan talo Hauhon Aikkolan kylässä, mikä kirjeenvaihdon kautta selvisi, ja sain sen apulaisen paikan. Taisi olla jännitystä ilmassa, kun pakkasin tavaroitani lähtökuntoon.

Mattilan talo sijaitsi Aikkolan kylässä: 1,7 kilometriä Hämeenlinna–Tampere tiestä poikettiin Alvettulan–Laurilantielle ja siitä lähdettiin Mattilan talouskeskuksen omalle tielle, jota oli muutama sata metriä. Minua oltiin vastassa isontien varressa autolla, jota isäntä ajoi. Talo vaikutti ensinäkemältä suurelta ja komealta.

Oli talvi, kun saavuin Hauholle, eikä lähellä ollut Ilmoilan selkä, iso järvi, näyttänyt parhaita puoliaan vielä silloin. Tiesin kuitenkin tulleen Hämeen sydämeen. Talon asukkaita olivat isäntäpari Maija ja Jorma Mattila sekä lapset: Jukka 8, Marjaana 7 ja Timo 5 vuotta. Talossa asui myös vanha isäntä Aleks Mattila. Talon pihapiirissä talousrakennuksessa asui karjakko kahden lapsensa kanssa ja kesäaikana myös kaksi maatalousharjoittelijaa. Jos oikein muistan, kyseiseen rakennukseen johtivat kahdet eri portaat ulkopuolelta ylöspäin. Talouskeskuk-

Maa- ja kotitalousnaiset. Neljäntenä oikealta emäntä Maija Mattila.

sen asukkaisiin kuului myös talonmiespariskunta: Elli ja Kalle Toivonen, jotka asuivat mökissä järven tuntumassa. Savusauna oli mökin lähellä. Toivosen pariskunta oli ollut jo edellisen isännän Aleks Mattilan aikana talon töissä.

Päärakennuksessa oli tielle päin pitkä rivistö ikkunoita ja sisäpihalle aukeni kaksi kuistia: salin kuisti ja keittiön kuisti, joka oli ahkerassa arkikäytössä. Myös vinttiin oli tehty kaksi kesähuonetta. Päärakennuksessa oli keittiö, tupa, kirjastonurkkaus, isäntäparin ja lasten huoneet, sali ja salin perällä kaksi kamaaria, apulaisen huone keittiön vieressä, pesutilat ja wc sekä eteiset ja kuistit. Vanha isäntä asui salin perällä toisessa kamarissa. Muistan nähneeni hänen vaimonsa valoku-

van pöydällä. Näin jälkeensä ajatellen hän varmaankin tunsi itsensä ainakin toisinaan yksinäiseksi. Vanha isäntä lämmitti huoneensa pystyunia puilla ja kävi aterioimassa muun perheen kanssa. Myös jotain luottamustehtäviä hänellä oli ja Jorma-isäntä kuljetti häntä autollaan kokouksiin. Myös isäntäpariskunnalla oli lukuisia luottamus- ja edustustehtäviä, jotka ovat selvinneet jälkeensä Hämeen läänin suuresta Maatilakirjasta vuodelta 1964.

Isäntäpari oli nuorehko, sillä Maija-emäntä oli 42-vuotias ja Jorma-isäntä vähän alle 40 vuotta. Isäntä oli sodassa menettänyt vasemman kätensä niin, että vain tynkä oli jäljellä. Koskaan hän ei siitä invaliditee-

tistaan puhunut eikä valittanut. Joskus emäntä avusti hänelle takkia päälle, mutta isäntä oli oppinut jotenkin heittämällä saamaan takin harteilleen ja ”löysä hiha” laitettiin taskuun. Jorma-isäntä oli perheen autonkuljettaja. Nähtävästi autoon oli asennettu lisälaitteita, että hän pystyi ajamaan autoa kuten myös traktoria pellolla. Maija-emäntä oli puheliaampi kuin isäntä, mutta näytti, että he tulivat hyvin toimeen keskenään ja huumori toimi puolin ja toisin. Emäntä oli radiotoimittaja Niilo Tarvajärven sisar ja samaa ulkonäköäkin heillä oli – valokuvas-takin tunnistaa.

Talossa oli hyvin organisoitu aikataulu. Oli ruokailu-

Jatkuu sivulla 56

ajat ja muut suunniteltu etukäteen, jotta väki tiesi koontua tupaan ruokapöydän ääreen. Karjakko ja talonmiespariskunta olivat omis- sa ruokatalouksissaan, mutta silti kesäaikana, kun väki kerääntyi pöydän ääreen maatalousharjoittelijat mukaanlukien, niin määrä oli lähes kymmenen henkeä. Jukka, vanhin lapsista, kävi varmaankin koulua. Mahdollisesti isäntä kuljetti häntä. Kun emännän kanssa lomitimme karjakon vapaapäivät, muistan Marjaana-tyttären kantamassa pikkuämpärlään lanttuja lehmien eteen syötäväksi. Timo oli perheen nuorin, mutta terhakka miehenalku. Mieleeni on jäänyt, kun hän pakkasi reppuunsa satukirjoja, ehkä äidin- kin avustamana. Reppu selässä hänellä oli varma päämäärä. Talonmiehen vaimo, Elli-mummo, luki Timolle kirjoja. Joskus, kun reissu oli tehty ja Timo ilmestyi ruokapöytänsä, hänestä näki, että oli vielä satujen lumoissa, kun hän siinä pöydän päässä, omassa korkeassa tuolissaan istuen lausui: "No, antakaas niitä koiranluita tänne päin." Joskus Timo taisi verrata meitä kahta Maijaa toisiinsa, kun oma äiti oli pidempi ja hoikempi, minä taas olin lyhyempi ja pullukampi.

Timo kysyi minulta kerran: "Mitä sinulla on tuolla puseron alla?" Vastasin leikkisästi: "Laitoin pari lankakerää puseron alle." Timo kyllä tiesi, ettei se asia niin ollut ja halusi tarkistaa tilanteen. Timo halusi usein tulla kanssani saunaan, ja nyt hänellä oli hyvä syy tarkistaa tilanne ja minä tietysti jäin valheestani kiinni. Kun siinä peseydyimme, autoin Timoakin, jolloin hän yllättäen koski rintaa- ni ja sanoi: "Ei täällä mikään lankakerä ole, ihoa tämä on." Siitä asiasta ei enää puhut-

tu, kun tunnustin puhuneeni perättömiä. Muutenkin illalla, kun olin saanut hommani tehtyä, lapset tulivat huoneeseeni juttelemaan ja vähän leikkimäänkin. Maija-emäntä joskus sanoi: "Jos lapsista on iltaisin vaivaa tai haittaa, niin sano se heille." Viihdyimme keskenämme. Ehkä muuten olisin voinut tuntea itseni yksinäiseksi iltaisin, kun en ollut tutustunut naapureihin tai kyläläisiin.

Kesällä järvi pääsi oikein "kunnia-asemaan", kun päivätiskit tiskattuani lähdin uimaan. En minä alussa osannut uida, mutta vähitellen opin. Se oli ihana tunne, kun vesi alkoi kannatella. Minun huollettaviini kuuluivat myös kanat, joita ruokin ja joille annoin vettä sekä keräsin munat pärekorini. Kerran sattui vahinko, kun lähdin kanalasta munakorin kanssa ja ulkona kulkureitilläni oli loskaa, lunta ja jää-

"Ei täällä mikään lankakerä ole, ihoa tämä on."

täkin, niin pyllähdin istualeni siihen. Munakori kyllä pysyi pystyssä, mutta tärähti sen verran, että munia särkyi melkoisesti. Kerroin tilanteen Maija-emännälle ja lupauduin korvaamaan rikkomani munat. Mutta emäntä sanoi, että se oli vahinko, jolle ei nyt mitään voinut. Osa rikkinäisistä munista käytettiin ruoanlaittoon ja leivontaan. Munia kyllä vietiin yleensä kauppaankin ja niistä saaduilla rahoilla ostettiin tavaraa. Ehkä noin kerran viikossa käytiin Alvettulan talouskaupassa. Isäntä antoi autokyydin, joskus olin minäkin mukana tai Maija-emäntä. Tästä kaupasta tuli myöhemmin ihan maankuulu, kun kyläkauppaa kehitettiin kyläkeskukseksi. Muistan jälkeensä lu-

keneeni Kodin Kuvalehdestä vuodelta 2002 jutun kaupasta ja sen saamasta kunniamaininnasta. Myös presidentti Sauli Niinistö on havainnut maakuntamatkallaan tässä Alvettulan kyläkaupassa ja siinä miljöössä jotain erityistä, koska kutsu itsenäisyyspäivän vastaanotolle saapui vuonna 2014 myös Alvettulan kyläkauppaan.

Mattilan talon pihapiirissa oli useita rakennuksia, joista osa on välähdellyt tässä kirjoituksessa. Autotalli ja sauna pesutiloineen olivat lähelläkin yläpihalla. Pihapiirissä oli aitta, jossa säilytettiin viljaa ja viljatuotteita, mutta aittassa oli, jos oikein muistan, iso puinen lihatiinu, jossa säilytettiin palvilihaa karkean suolan joukossa.

Mattilassa leivottiin ruisleipää. Yleensä aina se oli Maija-emännän työtä. Taikina tehtiin puiseen taikina- tiinuun leipäjuuren kanssa. Muistikuvani mukaan taikinaan laitettiin kaksi ämpärlistä vettä ja suola mitattiin juomalasilla.

Leivinuuni taisi olla tuvan puolella ja sen yhteydessä oli takka. Emäntä teki taikinan reikäleiviksi, joita tuli aika paljon.

Viiliä syötiin päivittäin. Viilipiimän teko tapahtui niin, että iso kulho kansi- neen vietiin maitohuoneeseen. Kulhoon oli laitettu aluspiimä pohjalle valmiiksi ja karjakko laittoi siihen lypsylämmintä maitoa useamman litran. Viili valmistui maitohuoneessa yöaikaan ja oli valmis seuraavana päivänä puoleltapäivin. Yleensä ruokailtiin kaksi kertaa päivässä aamu- ja muiden väli-

Mattilan isäntä Jorma Mattila (vas.) ottaa osaa sotainvalidien viljankeräykseen Hauhon Aikkolassa vuonna 1959. Keräyksen vastaanottaja mty:n sihteeri maanviljelijä Esko Kalliokoski.

palojen lisäksi. Lauantai-ilta oli poikkeus: silloin oli teetä, keitettyjä kananmunia ja joskus karjalanpiirakoita. Se oli myös saunailta, jolloin väki aterioi eri aikoihin. Minä yleensä menin viimeiseksi saunaan.

Muistuu mieleeni juhan-nusaatto, jonka vietin Mattilassa. Isäntäväki lapsineen, myös vanhaisäntä, lähtivät viettämään juhannusta muualle ja olivat poissa ainakin sen yhden yön. Olin kuullut, että Hauhon Vitsiälän kylä on Suomen kauneimpia maisemaltaan. Lähdin yksikseni linja-autoretkelle ja halusin katsella niitä maisemia. Ja kyllä kaunistaa olikin, vesimaisemia molemmin puolin tietäkin, ihania koivuja ja ilma oli hieno. En kuitenkaan kovin pitkällä käynyt ja tulin takaisin Mattilan taloon. Ajattelin käydä ”yöpuulle” yöpaidassani. Oven laitoin lukkoon ”reikeliin” – niin kuin sanonta kuuluu. Sitten noin puolen yön aikaan kuului koputusta ja puhetta: ”Oletko hereillä, me tulisimme juttelemaan.” Huutelin oven takaa: ”Olen jo yöpaidassa, enkä viitsi nousta pukeutumaan.” Oven takana oli Mattilan talon kaksi maatalousharjoittelijaa, nuoria miehiä molemmat. Olisivat halunneet seuraa tai vaan jutella, mutta kun en heitä oikein niin hyvin tuntenut, että olisin uskaltanut ottaa vastaan yksinäni kaksi nuorta miestä. Jos olisi minulla ollut vaikka tyttökaveri, niin tilanne olisi ollut toinen. Tiesin kyllä, että pojilla oli kotipaikkakunnillaan tyttökaverit. Lopulta pojat lähtivät pois oven takaa, mutta aamulla huomasin, että avain oli väännetty ällän muotoon.

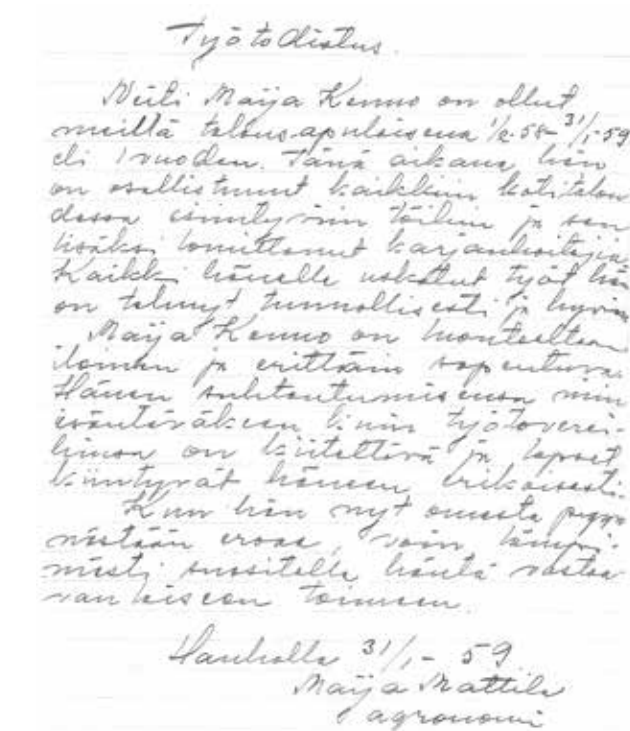
Ei sitä juhannusta pahalla muisteltu jälkeensä. Ehkä minullakin oli liian mustavalkoinen ajatusmaailma silloin,

kun en ollut seurustellut kenenkään pojan kanssa aikaisemmin. Vähän pelkäsin sitäkin, että pojat olivat ottaneet ”rohkaisuryypyn”, vaikka en sitä oven takaa selvästi tunnistanut. Ehkä pojilla oli talon ulkoavain tiedossa, kun heillä ei ollut ruokataloutta piharakennuksessa, niin hakivat jotain iltapalaa talon keittiöstä. Muistikuvissani on, että karjakko kutsui pojat ja minutkin joskus iltaa istumaan luokseen ja kahvillekin. Taidettiin siinä jostain korttia pelata. Muuten olin aika tiiviisti perheen parissa koko vuoden. Vapaapäiviä sain useampia peräkkäin ja silloin lähdin Somerolle synnyinseudulleni.

Mattilan talossa oli tapana viettää Maijan päivää heinäkuun toisena päivänä. Se oli ulkoilmajuhla, syötiin kalakeittoa ulkona ja kahvitkin juotiin raparperi- ja kerkun kera – niin jälkiruokana oli raparperi- ja kerkun kermavaahdon kera. Talon väki oli kaikki koolla, mutta vieraitakin oli: talonmiespariskunta, karjakko, Niilo Tärvejärvi perheineen ja Jorma-isännän veli perheineen. Isännän veltillä oli niemenkärjessä huvila ja siellä visakoivu- ja jylä. Olen ihmetellyt jälkeensä itseäni, miksen mennyt katsomaan sinne niemeen, vaikka se oli kävelyetäisyydellä.

Yhdet heinätalkoot muistan. Heiniä laitettiin seipäälle ja siellä minäkin olin mukana, vaikka muuten en osallistunut peltotöihin. Näissä talloissa oli myös Niilo Tärvejärvi. Marjapensasta muistan poimineeni marjoja. Niistä varmaankin keitettiin mehua, joka säilöttiin pulloihin. Mahdollisesti pihapiirissä oli maakellari.

Kesäaikana minulla oli tilaisuus muuttaa nukkumaan vinttikamariin ja sain kalustaa huoneen vintin puolelta

valitsemillani hienoilla, vanhoilla kalusteilla. Siellä oli kesäaikaan viileämpää.

Talonmiespariskunnan tehtävänä oli hoitaa savusaunassa sianlihan palvaus. Se oli hikistä työtä, mutta heiltä se onnistui vuosikymmenien kokemuksella. Kalle-talonmiehen tehtäviin kuului myös lannan luominen navetasta. Lanta lapioitiin kiskoilla kulkevaan kärryyn ja lopuksi avattiin lantalan ovet ja kärryt työnnettiin sinne, avattiin sulkijat alhaalla ja kuorma tyhjentyi itsestään. Sitten kärry tuotiin takaisin navettaan kiskoja pitkin odottelemaan seuraavaa tarvekertaa. Muuten en niin pitänyt silmällä miesten tekemisiä alapihalla ja pellolla, kun se ei kuulunut tavallaan reviiini. Ulkohuusi talossa oli tarkoitettu pellolla ja karjan kanssa työskenteleville.

Lehmät lypsettiin koneella ja karja oli ruskeaa suomenkarjaa ja valioyksilöitä. Muistan yhden nuoren lypsylehmän, joka oli kaksospuolikas ja sillä oli vino pää. Mutta se ei haitannut miten-

kään kuulumista valioyksilöihin. Tila oli muutenkin hyvin hoidettu kaikin puolin ja lukeutui maatilahallituksen kirjanpitoliksi 1930-luvulta asti.

Kyllä kannatti Someron tytönkin tulla Hämeen sydäimestä työ- ja elämäntörmästä hakemaan. Samalla siinä ammatinvalintakin selkeytyi ja valkeni pikkuhiljaa. Sain lahjaksi Kotiruoka-keittokirjan Mattilasta ja vanhaisäntä Aleks Mattila antoi Voitto Viron kirjoittaman ”Sileän sormuksen tarina” –kirjan matkaoppaaksi. Nämä kirjat ovat edelleen käytössä ja kunniapaikalla kirjahyllyssäni. Näistä Hauhon Mattilan ajoista on jo lähes 60 vuotta, mutta lämmöllä ja kiitollisuudella muistelen niitä.

Tässä vuosien kuluessa on paljon tapahtunut. Monta henkilöä on mennyt ajasta ikuisuuteen, mutta myös uusia sukupolvia on syntynyt.

Kuvat Maija Haatajan kokoelma.

SELLAINEN SE OLI, SOMERON YHTEISKOULU

Haikein mielin sai lukea Somerosta, että se vanha, monien muistojen koulu, Someron Yhteiskoulu oli pantu maan tasalle. Se uusi-kin koulu. Puukouluhan oli mennyt historiaan jo aikoja sitten. Toki oli sille uudemmallakin jo ikää perin kunnioitettavasti. Ainakin yli 60 vuotta.

Olin niiden ensimmäisten onnellisten joukossa, jotka saivat arvon aloittaa upouudessa koulutalossa vuoden 1954 syksyllä. Meidän luokkamme, neljäs poikaloukka ei kuitenkaan ihan peremmälle päässyt. Eteisaulaan saimme asettua. Mielenkiintoinen tila. Myöhästelevät oppilaat ja opettajatkin jou-
tuivat marssimaan meidän luokkamme läpi. Sopivasti se kevensi tympeämmänkin

oppitunnin alkua.

Syksyllä 1951 oli ikäryhmämme aloittanut. Pääsyko-
keiden perusteella oli perus-
tettu poika- ja tyttöluokat,
kumpaankin 36 armoitettua
ekaluokkalaista. Puukoulus-
sa oli 6 - 7 luokkahuonetta.
Piha kuhisi toisilleen entuu-
destaan tuttuja oppilaita. Ei
ensimmäistäkään tuttua mi-
nulle, joka syrjäisestä Saa-
rentaan koulusta olin lähte-
nyt. Sen ensimmäisenä op-
pikouluun siirtynä.

Puukoulussa meni luo-
kaltamme kolme ensim-
mäistä kouluvuotta. Niiden
vuosien aikana kävi raju kar-
sinta. Ensi vuoden jälkeen
oli vain kolme poikaa, toisen
luokan loputtua kymmen-
kunta luokalle jäänyttä. Kol-
mannen luokan luokkaku-
vassa meitä -51 aloittaneita
löytyy ainoastaan 21!

Viidennellä, keskikoulun
viimeisellä luokalla oli enää
18.

Keskikouluhan käsitti sil-
loin samat ikäluokat kuin
peruskoulu nyt. Oppilasai-
nes oli kuitenkin pääsyko-
keilla karsittu. Siitä huoli-
matta vain noin puolet pys-
tyi sen läpäisemään ilman
luokalle jäämistä! Tämän
päivän peruskoululainen
menee leikiten luokalta toi-
selle, yläasteellakin. Olim-
meko aikanamme niin pal-
jon tyhmempiä, laiskempia
vai olivatko opettajat hei-
kompia? Vai vaadittiinko
meiltä silloin ihan eri mitalla
osaamista? Jääköön kunkin
pohdittavaksi.

Pohdintaa voi jatkaa luki-
onkin kohdalla. Syksyllä -51
aloittaneista 36 pojasta yh-
deksän pääsi lukioon ilman
luokalle jäämisiä. Ainoas-
taan kolme selviytyi suoraan
ylioppilaaksi asti 1959. Pi-
kemminkin oli sääntö kuin
poikkeus, että lukion toisel-
la luokalla suuri määrä op-
pilaita jätettiin luokalle, sen
kummempia selittelemät-
tä. Näin koulu pyrki varmis-
tamaan, että ylioppilasko-
keiden tulokset näyttäisivät
siedettäviltä. Ja näyttivät-
hän ne. Ei meistä -60 ke-
vään abiturienteista muisti-
ni mukaan kukaan reputta-
nut. Kelpo suoritus, vaikka
oli vaatinutkin 8 - 10 vuo-
den opiskelun.

Jos oli opintojen arvoste-
lu ankaraa, ei varsinaista ku-
rinpitoa siinä määrin sitten
tarvittukaan. Koulun sie-
lu, rehtori Joel Vilkki oli to-
dellinen vapaan kasvatuksen
apostoli. Häneen suhtaudut-
tiin suurella kunnioituksella,
eikä hänen auktoriteettiaan

kukaan asettanut kyseen-
alaiseksi. Suoranaista ilki-
valtaa, tappeluja tai häiriö-
käyttäytymistä en juurikaan
muista. Jos ei oppilaiden lä-
hes julkista vessatupakointia
sellaiseksi lasketa. Häiriö se-
kin. Tupakansavuiset vessat
olivat aina täynnä isoja po-
jankoltiaisia. Pienimmät ja
aremmat olivat kuusiaidan
kulmalla pissoilla. Saattoi-
han kunnollisuutemme kan-
nustimena olla väijyvä pelko
aina mahdollisesta koulusta
erottamisesta. Siinä ei sil-
loin suuremmin olisi perus-
teluja peräänkuulutettu.

Uusi uljas koulumme ra-
kentui vaihteittain. Parin
evakkovuoden jälkeen pää-
simme takaisin uuden ka-
ton alle, lukion toisella luo-
kalla. Valmistunut koulu toi
mukanaan paljon uutta. Toi
tilaa ja käytäntöä. Päällim-
mäisenä on mielessäni upea
liikuntasali. Liikuntatuntien
jälkeen suihkuun pääsy oli
suurenmoinen nautinto. Sel-
laista herkkua, ettei ihan jo-
ka poika sitä ennen ollut ko-
kenutkaan.

Tilava sali mahdollis-
ti myös sen, että tarvittaessa
koko koulu voitiin koota yh-
teisiin tilaisuuksiin, vaikkapa
yhteiseen joulu- tai kevät-
päätökseen.

Kouluruokailun järjes-
täminen oli merkittävä lisä,
joskin sen maksullisuus ja-
koi ainakin alussa porukkaa
ja mielipiteitä. Ensin kiel-
lettiin omien eväiden syömi-
nen koulutiloissa kokonaan.
Lopulta meille eväänsyöjille
kuitenkin löytyi ikkunaton
kellarikoppi jostain alaker-
rasta. Taisi olla opettajakun-
nalle melkoinen ylimääräi-
nen homma sen kouluruo-

kailun valvominen, maksujen ja ruokamenekin tarkkailu.

Erittäin suuri muutos uuden koulun tapakulttuuriin oli rehtorin vaihdos. Rehtori Vilkin jäädessä eläkkeelle hänen seuraajakseen tuli koulun luonnontieteiden lehtori Pertti Viitanen. Uusi mies vaati uusia tapoja niin oppilailta kuin ehkä opettajiltakin. Jokavälituntinen tupakointi oppilaiden sisä-vessassa lopetettiin. Ei kai sentään opettajainhuoneessa? Opettajat joutuivat valvomaan koko koulualuetta. Enää ei riittänyt entisen rehtorin opastus: ”Älkää pojat polttako sormianne.” Horilaa myöden saivat miehet kierrellä ympäri kuusi-aitoja sauhuttelijoita jahtamassa.

Hyvinkin näkyvä uuden järjestyksenpidon merkki oli suorien rivien ilmestyminen koulun ulko-ovelle välitunnin päätyttyä. Se oli jotain ennen kokemattonta ainakin meille, melkein jo aikuisiksi itseämme kuvitteleville koulun vanhimille oppilaille. Siinä sitten seisottiin pitkän hampain tai hampaista nyrkkejä kiristellen.

Moni näistä tuntemuksista tulee esille ajan tavan mukaan opettajakunnasta julkaistussa penkkaripäivän kronikassa. Sen kirjoittaminen uskottiin minulle, ”rautelanruuneperille”. Olinhan tuota riimittelyäni usein ennenkin esitellyt. Liitän kro-

nikasta tähän juttuun liittyviä pätkiä, lyhennettynä ja vähän sensuroitunakin. Löytäneen siitä ainakin minun ikäluokkani muutamia tuttuja opettajiamme.

Silloisesta purnaamisesta huolimatta osaan näin jälkeensä antaa suuren arvon tuon uuden uljaan koulumme toiminnolle, opetukselle ja koko opettajakunnalle: Tapsalle, Tepolle, Litovaaralle, Pyhäniskoille, Arvilomille, Komoselle, Irjuskalle, Annille, Eevalle, Saimalle, Bromsille, Tumpillekin ja kaikille, joita nyt en muista. Erityisesti kiitokset rehtori Pertti Viitaselle, joka toi kouluun sellaista jämäkkyyttä, jota koulu kasvavine oppilasmäärineen tarvitsi. Se mitä silloin kutsuimme kuriksi, olisi kovin käyttökelpoista tämänkin ajan kouluissa. Kutsuttakoon sitä siten vaikka työrauhaksi.

Lukkarin koulusta karatessaan, poskilihojaan pulistellen totesi veli Juhani: ”Kaikilla meillä on täältä makeita muistoja!” Niin uskon olevan meilläkin kaikilla, jotka yhdessä etenimme. Toiset rivakkaammin, toiset pidempään opintiestä nautiskellen. Kukin kykyjensä mukaan.

Kelpo velikultia tervehdän, ihania tyttöjämme unohtamatta.

Arkiveisu diktaattori Kuri-Varan diktatuurivalttiosta

*Oi aikaa ihanaa entistä,
mi johtui presidentistä.
Hän kansaansa johti viisaasti,
jokaista ymmärsi, rakasti.*

*Kai muistatte viime vuodesta,
kun kerrottiin miehestä nuoresta,
joka ihanaan tasavaltahan
toi diktatuurin ankan.*

*Ei siitä voi iloiten kertoa,
et ankaruus löydä ei vertoja.
Kun siellä hän vaalien hääräilee
ja kaikista puubista määräilee.*

*On selvää, ettei tykkäänään
voi hoitaa hän hommaa yksinään.
Mut siitä ei koidu murhetta,
kas hanttimiehist ei puutetta.
Jos kansa tää käypi juhlimaan,
niin taatusti monta on huinijaa.
Ne vainuilee nurkissa, loukoissa
ja käyttää sankoissa joukoissa.*

*Kas Kuri-Vara uskoo paikallaan
on alistaa ankaraan valvontaan
kaik nikotiinin käyttäjät,
tuon suuren paheen näyttäjät.
Kun kansa ei omissa nurkissa
voi poltella edes salassa,
niin täytyy sen ruokasäutkin
vedellä puolella naapurin.*

*Myös järjestelypuolella
on apulainen herralla.
Kun synny ei parijonoisuus,
hän joskus karjuu: Hiljaisuus!
Mut muuten on mies mukava
ja täynnä hyviä aatteita.*

*Diktaattori ankara armoton
myös aikaan lain saanut on,
joka kieltää kansaa syömästä
valtakunnassa omaa evästä.
Hän perusti Hotelli- Huminan,
joka kansalle tarjoaa sapuskan.
Ruoka on sangen vaihteleva,
ruis-, obra- ja lesepuuroa.*

*On ankara kuri hotellin.
Ain ovelta näemme portsarin,
joka katsein pistävin tuijottaa,
onko kansa särpimään sopivaa.
Ja sisällä luona pöytien
näet tuiman hovimestarin.
Hän hoitaa juomakontrollin.
Jos liikaa otat ryyppynkin,
hän painavin sanoin varoittaa:
Ei liika juominen sopivaa.
Kas palan paineeksi tuskin saa
puolta kuppia maitoa laimeaa.*

*Kun pahin osa tätä kurjaa kansaa
pian hyvästinsä johtajilleen antaa,
niin huokaa helpotuksesta kenties
tuo Kuri-Vara sekä oivimies.
Ja huokaa juomavahti, joka herkii
vahtimisesta ja syömään kerkii.*

*Mä lopuks neuvon annan johtajille.
Te arvo antakaatte vanhemmille.
On sananlaskut viisautta näiden.
On opiks lausuttu, ei turhanpäitien
tää viisaus: Ei opi kunnolla
vanhana koira enää temppeja.*

Ylioppilaslakkeja ja ruusuja 1960

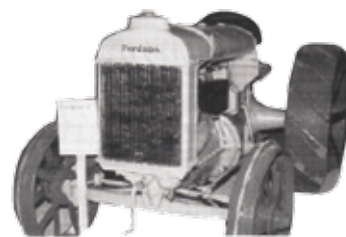
Vuoden suurustuksen palkitsemis on valittuun laki palkittu palkit, on ruusuja, kymppiä ja kaikkea
yksi keski koulun suurin.
Someran yhteiskoulun suuret ylipöytäsi
Joukossa vas. Seija Kertti, Kaarina Kerkio, Taina Viikholm, Marjaana Lohonen, Raitti Haukkanen,
Marja-Liisa Hahne, Eila Järvelä ja Helena Manner. Seisossa vas. Markku Salikala, Aulis Lahti,
Seppo Vesander, Matti Juhonson, Kaarina Peltomäki, Veli Verronen, Rikka Manni, Heikki Uusila,
Väinö Avelin, Veli Viikho, Saima Hehti, Mauri Numminen, Martti Viikho, Seija Siltanen
ja Lasse Kestola, (Välillä, O. Aukio).

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

risto.kilpinen@m-ketju.fi
Joensuuntie 32, Puhelin 748 9868

*Hyvää Joulua
ja Onnekasta
Vuotta 2016!*

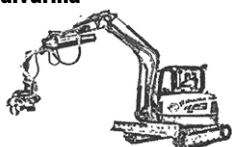
Mäkilän Traktorimuseo

Käriläntie 10, Somero
p. (02) 7481 137,
040 724 0044

- Energiapuuhakkuutyöt harvesteri päällä/raivurilla

- Energiapuukuljetukset nuppiautolla

- Tienvarsien ja pellonreunojen raivaukset

koneurakointi

LAURILA KY

www.koneurakointilaurila.fi

p. 0400 406 795

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

KONEHUOLTO ARTO UOTILA

*Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta*

PIIRINUOHOOJA

Pertti "Pietu" Mikkonen

Helsingintie 398, 31400 SOMERO

Puhelin: 0400 823 139. Puh/Fax (02) 7488 359

pertti.mikkonen@wippies.fi

SOMERSORA

KIVIAINESMYYNTEI
040-152 9473

KIVIAINESTARJOUKSET
040-523 5245

www.somersora.com

Iloista Joulua!

postituspalvelu
navakka ky

www.postituspalvelunavakka.fi

Käy tutustumassa:

www.somero-seura.fi

www.facebook.com/somero-seura

MAM **KAIKKI**
MAANRAKENNUSALAN TYÖT
ALUSTA LOPPUUN
MAANRAKENNUSLIIKE
MARKKU MALIN

- Sora ja mursketoimitukset - Lumen auraukset
- Vaihtolavat ja jätekuljetukset - Pihojen teko
- Purku urakat

Jo 40 vuotta
GSM 0400-536800 maanrakennusliikemalin@gmail.com
GSM 0400-123800 www.maanrakennusmalin.com

Jos kaikki Suomen järvet...

”*Ku o oekke hyvvee pontikkoo nii alkkohool o iha tarpeetonta*”, filosofoi savolaisukko. Samoin olisi voinut fundeerata somerolaismies silloin kun valtion viinaa ei ole ollut saatavilla.

Pontikkaa eli ”korpikuusen kyyneliä” keitettiin kotikonstein, kun kieltolaki oli ensimmäisen maailmansodan aikana 1914 – 1918 voimassa väliaikaisena. Somerolainen korvenraivaaja ja ojanluoja Antti Mäkilä (1880 – 1968) kertoo, miten hän oli kapinan aikana 1918 ollut apumiehenä suutari Jalmary Rajalalle, joka oli paikkakunnan armoitettu pontikan keittäjä, ”pontikkakokki”, kuten ennen vanhaan sanottiin. Mäskin Rajala teki viljasta. Hänellä oli käymässä kaksi 100 litran astiaa mäsäitä täynnä. Hiljaisella tulella keitettiin koivuhalkovalkealla kaksi viikkoa yhtä päätä, satoi tai paistoi. Koivuhaloista tulleita hiiliä pantiin viinan joukkoon, jotta se tuli kirkkaaksi ja kauniiksi. Viinapannun pohjaan siroteltiin santaa, ettei hyvä aine palanut pohjaan.

Kuumentaminen höyrysty nesteen, ja koska alkoholin kiehumispiste on vettä alhaisempi, alkoholi

höyrysty ensin. Pannun yläpäästä lähti kuparinen torvi, joka johti höyryä. Torven toisessa päässä oli vesijäähdytin, jossa höyry tiivistyi. Tämän jäähdytimen sisällä oli kiemuralle käännetty putki, jota pitkin höyry tippui astiaan.

Jalmary ja Antti odottivat malttamattomina alkua eli nokkatippoja, joista miehet tekivät maistiaiseksi punssit. Tipat olivat täyttä ainetta ja niistä tuli juovuksiin sillä seurauksella, että miehet ”kimmeltivät” eli sammuvat Mäkilän vinttiin, jonne olivat panneet maata.

Nälkäkin kurni Rajalan suolistossa, kun hän yötä päivää vahti pannun tulta. Mäkilä kävi maillaan töissä, ja koska Rajalan viinateslas oli siinä lähetyillä, Jalmary kääntyi Antin puoleen ja pyysi *”tuam mul kahvee ja maitoo, kum mää tääl olen”*. Antti lupasi ja toi kahvia joka aamu. Antti pyydettiin avuksi myös silloin kun valmis pontikka odotti pois kuljetusta metsästä ihmisten ilmoille. Valmis korpioroju vietiin pois maitotonnissa: kumpikin kantoi selässään 30 litran tonkan. Tehtaalle jäi vielä pari litraa valmista tavaraa, kun se ei mahtunut mukaan. Jal-

Sattui joskus myöskin, että hevonen tuli yksin kotiin, kun isäntä oli keikahtanut pois kelkasta.

mari lupasi Antille yli jääneen pontikan: *”Saat se viinan palkastas kun korjaat not vehkeet vähä ettei ihmiset löyrän niit.”* Mäkilä otti kotoaan pari pottua, joihin kaatoi ylijäämäpontikan ja toi sen kotiin ja katki sänkynsä päätyyn. Vaimo ei tiennyt lainkaan pontikkakätköstä ja petatessaan kolhaisi toisen potun rikki. Antti kertoi apaattisena: *”Meni litran pottu rikki sit tonnes sänkyyn sitä korpiorojuu sitten, se haisi munta viikkoo siäl sitten kun se meni puihin sisäl.”*

Rajalalla pakkasivat omat ja vieraat tavarat menemään sekaisin. Mäkilä oli tehnyt taksvärkkärinä halkoja taloon isännälle, mutta kun Jalmary tarvitsi viinan keittoon juuri kuivia halkoja, hän meni ja varasti ne Antin pinosta. Antin piti antaa Jalmarille oikein uhkavaatimus: *”Jolses vaal lakka meijäv vajas kantamas puita ni mää ilmoitan sen nimismiäbel.”* Jalmary lakkasi.

Melkein saman tien lakkasi myös 39-vuotiaan Jalmary Rajalan elämä. Jostain syystä – ehkä viinankeitonkin – Rajala oli joutunut valkoisten somerolaisten suojeluskunnan miesten mustalle listalle, ja niinpä hänet kidnappattiin ja vietiin

Jokioisille teloituspaikalle. Kiväärikomppanian pysyt pamahtivat 27.5.1918 – ja miehestä oli vain muisto jäljellä. Viikkoa ennen Rajalan ampumista surmattiin kaksi somerolaista, Juho Rehumäki ja Kalle Vaihe, niin ikään Jokioisilla.

Vanha isäntä Vitka Someron Vilukselan kylästä oli vähän ryyppymies ja sortui joskus kirkonkylän reissulla sellaiseen porukkaan, jossa otettiin miestä väkevämpää. Sattui joskus myöskin, että hevonen tuli yksin kotiin, kun isäntä oli keikahtanut pois kelkasta.

Mutta yhdeltä tällaiselta reissulta olivat molemmat selvinneet jollakin lailla kotiin, niin hevonen kuin ajajakin. Seuraavana päivänä naisväki vähän moitiskeli. Emäntä oli sanonut: *”Saat Jumalaa kiittää, kun sun pääs eilen varjeli.”* *”Itte mää pääni varjelin”*, vastasi isäntä, *”aina kun tuli telefontolppa vastaan, niin mää kallistin.”*

Someron kirkonkylän ryyppyporukassa Vitka oli saanut nauttia pirtukauppiaiden tuotteita tai perämetseen pontikkaa. Tuolloin 1920-luvulla varsinaisesti

Viinapannun pohjaan siroteltiin santaa, ettei hyvä aine palanut pohjaan.

Jatkuu sivulla 62

nen kieltolaki oli voimassa ja valtakunnan olisi pitänyt olla kuiva viinasta, mutta mitä vielä: kieltolaista oli tullut kieltolaki, ja niinpä Virosta tuotiin meritse salaa tuhansia litroja pirtua ja sitä nautittiin joka pitäjässä – eikä vähiten Somerolla.

Somerolainen rintamamies, jatkosotansa Aunuksen Karjalassa taistellut Tarmo ”Tara” Enqvist otti pyhänsuodussa reilusti viinapaukkuja, mutta hoiti maanantai-krapulastaan huolimatta työnsä moitteettomasti, hän olikin muurarien aatelia viimeisen päälle. Humalassa Tara mieluusti kertoi sotajuttuja. Yhden Taran tarinan on muistiin merkinnyt somerolainen kotiseutumies Kustaa Leppälä: *”Tara oli hotelli Somerhovin tunnettu asiakas. Hän oli hyvässä väleissä hotellin vuokraajan kanssa, joka koitti aina Taran jobonkin nurkkaukseen sovittaa. Kerran hotelliin oli tullut uusi tarjoilijatar, joka ei tuntenut Taraa, kantoi vaan hänelle grogeja, ja lopulta mies alkoi näyttää aika humalaiselta. Tarjoilija meni vuokraajan luokse kysyen, mahtaako hän enää sille miehelle viedä, kun se hänen mielestään on jo humalassa.*

Jokos se on Syvärin yli uinut?

Ei se mitään sellaista ole puhunut.

Vie sitten vielä pari.”

Syväri oli legendaarinen, yli 200 kilometrin mittainen ja 400 metriä leveä mahtava virta Äänisjärvestä Laatokkaan. Oli sotilaan kunnia-asia päästä joukko-osastoon, joka määrät-

tiin valloittamaan Syväri ja tekemään siitä rajajoki Suur-Suomen ja Neuvostoliiton välille. Miehitystä kesti syyskuusta 1941 kesäkuuhun 1944, jolloin- ka suomalaisten oli kiireen vilkkaa vetäydyttävä Itä-Karjalasta takaisin koti-Suomeen vanhojen rajojen taakse. – Syvärin voimlaitoksen maisemissa sotansa soti myös luutnantti Tapio Horila, Someron yhteiskoulun suomen kielen lehtori, joka haavoittui pahasti venäläisen tarkka-ampujan luodista äänielimiin.

Molotovin cocktail.

”Tuskin arvasivat Jaakko ja Elisabet Koskenkorva kun kahden hehtaarin maatilansa Ilmajoella 30-luvulla valtiolle 195000 markalla myivät, mitä saivat kaupantekijäisiksi.”

Syvärin voimlaitoksen valloittajiin kuului myös Horilan koulu- ja opiskelutoveri, Someron yhteiskoulun historian lehtori ja koulun rehtori, luutnantti Jouko Saikkala, joka sai vihollisen luodin reiden läpi. Siitä nousi korkea kuume, ja yleinen myrkytys johti auttamattomasti kuolemaan.

Yllättävän monen somerolaisen nuorukaisen sotatie päättyi Syvärin rintamalla, kun tarkka-ampujan luoti osui otsaan tai kranaatin sirpaleet repivät kehon kappaleiksi. Somerolaisten kokonaismenetykset jatkosodassa olivat 204 kaatunutta, heistä 45:n osalle tuli tuon tuotu Syvärillä.

Viina on kelvannut myös valtioiden väliseen taistoon. Todennäköisesti somerolaiset sotilaat joutuivat sotareissullaan tutustumaan Molotovin cocktailiin, jota valmistettiin Rajamäen viinatehtaalla Nurmijärvellä puolustusvoimien tarpeisiin talvisodan aikana. Puolustusministeriö tilasi laatikoittain tyhjiä puolen litran pulloja muutamaa viikkoa ennen talvisotaa. Ministeriöstä selitettiin polttopullojen olevan hyviä panssarintorjunnassa. Rintamalle toimitettiin yhteensä 542194 viinan, paloöljyn,

bensiinin ja tervan seoksesta valmistettua polttopulloa, Molotovin cocktailia. Ne olivat likimain Suomen armeijan ainoat panssarintorjuntavälineet, mutta täyttivät tehtävänsä, kun sotilas sai heitetyksi pullon vaunun ilmanottoaukkoon, jolloin käyvän moottorin ilmanotto imaisi liekit tankin sisälle. Hyökkäysvaunu jäi siihen – ja ajajasta vain mui-

Tuskin arvasivat Jaakko ja Elisabet Koskenkorva kun kahden hehtaarin maatilansa Ilmajoella 30-luvulla valtiolle 195000 markalla myivät, mitä saivat kaupantekijäisiksi: nimensä jokaisen suomalaisen sanavarastoon sukupolviksi.

Koskenkorvan tehtaan rakentaminen aloitettiin 1938, mutta talvi- ja jatkosodan vuoksi sen pystyttäminen hidastui, ja tehdas valmistui käyntikuntoon vasta 1945. Viinatehdas rakennettiin Etelä-Pohjanmaalle siitä syystä, että ennen sotia maakunnassa oli perunan ylituotantoa ja peruna oli viljaa tärkeämpi viinan raaka-aine.

Kuin pisteeksi Helsingin olympialaisten 1952 mukanaan tuomalle kansainväliselle tuulahdukselle vuonna 1953 markkinoille tuli perunasta ja viljasta valmistettu Koskenkorvan vii-

na. Se tuli kuin symboliksi orastavalle vauraudelle: vielä kymmenen vuotta aiemmin ruuasta oli pula, mutta nyt oli varaa valmistaa viinaa perunasta.

Uusi juoma otettiin valtakunnassa hyvin vastaan. Se peittosi entiset suosikit Pöytäviinan ja Vaakunaviinan, vaikka näiden hinta oli selvästi edullisempi. Vuonna 1962 Koskenkorva saavutti pysyvän listaykkösen aseman. Hyväksi kakkoseksi kiri yhden tähden Jalo-viina. Suosikki on suosikki myös Somerolla: ylivoimaisesti ostetuin alkoholilaa-tu kautta vuosikymmenten on ollut juuri Koskenkorva. Juomisen ja pullon avaamisen rituaali on kaikille tuttu: kopautus kyynärpäällä pullon pohjaan, kierrekor-kin rasahdus ja taskuläm-min hörppy – siinä lauan-tai-illan huumaa. Kaikille tuttuja ovat myös lempini-met: Kossu, Kosanderi, Kos-sementti, Koskis, Kosken-pojan korvalääke, Koskisen korvatipat, Latoviina ynnä muita kymmenittäin. Joku putoaa käytöstä pois, mut-ta uusi tulee tilalle – lempi-nimen näyttää olevan laita kuin sudenpesän: liian tu-tuksi käyneenä se hylätään.

Kun Kossu oli pääs-syt juomakansan suosioon, ei voitu hyväksyä, että val-mistaja ja tuotemerkki olisi myyty ulkomaille, mitä aja-tusta valtio elätteli vuositu-hannen alussa. Silloin syn-

tyi Pro Koskenkorva -liike, joka tarmokkaasti lobbasi juoman puolesta ja sai kuin saikin valtion luopumaan katalasta aikeestaan.

Rakkaalla lapsella on monta nimeä. Oikeastaan kaikki alkoholin kanssa te-kemisissä oleva on saanut kiertoilmauksen, kuten esi-merkiksi ravintolan tarjoili-jat ja ravintolalaskut, ryypyt, kippis-kilistykset ja krapu-la; ylivoimaisena ykköse-nä paalupaikkaa pitää hu-malassa olon ja humalaisen nimitykset, joita on tuhat-kunta. Niistä mainittakoon tässä nyt muutama: huma-likko on ottanut korpikuu-sen kyyneliä, korven man-naa, ilolientä, tulilientä, kul-kurin kaihoa, linnunmaitoa, sorretun voimaa.

Kaikille on tuttua se, et-tä alkoholia käytetään mitä moninaisimmissa sosiaali-sissa tilanteissa, kuten per-hejuhlissa: häissä, syntymä-päivillä; kalendaarijuhlissa: jouluna, juhannuksena; työ-juhlissa: talkoissa, harjan-nostajaisissa. Nuorison hu-vitilaisuuksissa – tansseissa ja iltamissa – on kallisteltu pulloa. Viikonloppujuomi-nen on säilyttänyt suosion-sa vuosikymmenestä toi-seen: aina uudet ikäluokat astuvat remmiin maistele-maan viinaksia. Alkoholil-la on pyritty saamaan ilo irti. Niinpä hauskassa seuras-sa on viritetty vuonna 1927 Yrjö Sjöblomin sanoittama kieltolakia pilkkaava kup-

”Viina voittaa viisaanki, tauti tappaa taitavanki.”

letti viinan iloista:

*Jos kaikki Suomen järvet
viinaksi muuttuisi,
niin eikös meidän poikain
elellä kelpaisi.*

*Sen viinajärven rantaan
me maja laitettais,
sen sulo lainehilla
öin päivin soudeltais.*

*Me ryypättäisiin viinaa
ja viinassa uitaisiin,
niin eikös tätä voisi
verrata Eedeniin.*

Innokkaimmat Eedeniin pyrkijät ovat aiheuttaneet ongelmia itselleen ja ympä-ristölleen: juoppo ei pysty huolehtimaan perheestään tai työstään, on aggressiivi-nen seurassa ja väkivaltai-nen kotipiirissä, syyllistyy koomisiin töppäilyihin, re-hentelee rahoillaan ja omai-suudellaan.

Juopon humalakäyttä-tyminen on tallettunut mo-niin sananlaskuihin. Hali-kossa on todettu: viina te-kee hulluksi. Pahapäisen humalikon käyttäytymise-tä on sanottu Puumalassa: viina viep miele miehe piäs-tä. Ja Enossa peesataan: vii-na miehen villihtö. Kun sairastuneelle on Pieksä-mäellä haettu apua, on tar-jolle tullut sananlasku: jos ei viina ja terva ja sauna au-ta, niin silloin perrii hau-ta. Noormarkussa todetaan, että viina voittaa viisaanki, tauti tappaa taitavanki. Siis maltillista viinankäyttöä pyritään suosimaan. Kai-ken kaikkiaan: siitä ei mi-hinkään pääse, että viina on viisasten juoma, oli pullos-

sa sitten Kossua tai mitä ta-hansa miestä väkevämpää.

LÄHTEET

Satu Apo 2001: Viinan voi-ma, s. 210, 226, 230, 248.

Maria Hakokorpi-Jump-panen et Matti Virtanen (toim.) 1977: Kippurahäntä, s. 186.

Helje Horila (toim.) 2006: Rakas Kaija, s. 215.

Tapio Horila (toim.) 1980: Velmuiluja, s. 168.

Jari Karlsten 2007: Juomista jaloimmat, s. 183 – 186.

Mauno Koivisto 1998: Kou-lussa ja sodassa, s. 81, 84 – 85, 98.

Matti Kuusi 1954: Humalas-saolaa tarkoittavia nykysuo-men sanontoja. – Alkoholipo-litiikka-julkaisu, s. 41.

Kari Laukkanen et Pekka Hakamies (toim.) 1984: Sa-nanlaskut, s. 539 – 540.

Kaarina Pollari (toim.) 2000: Someron sankarivainajien muisto, s. 224, 281.

Jonna Pulkkinen 2014: Kossu, s. 78 – 83, 87.

Pekka Salminen 2015: Voit-to Ollonqvistin haastattelu 9.6.15.

Pertti Virtaranta 1973: So-meron murrekirja, s. 128 – 131.

Pertti Virtaranta 1990: Mies ja hänen tiensä. – Teoksessa: Tapio Horila, Lehtori ja hä-nen syrjähyppynsä, s. 17.

*Korpikuusen kyyneliä, korven
mannaa, ilolientä, tulilientä,
kulkurin kaihoa, linnunmaitoa,
sorretun voimaa.*

Hyvää Joulua ja onnellista Uutta Vuotta 2016

KESÄÄN KUULUU RANTATUPA.FI

Muistathan, että Motelli on avoinna ympäri vuoden.

Motelli Ravintola Rantatupa www.rantatupa.fi
Vanhatie 13 rantatupa@gmail.com
31400 Somero Tel. 02-7488 117

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

Rengasliike Maatila Korpi

Hannu Tuomisto
Helsingintie 1274, Hirsjärvi. P. 0500-705 312

Hyvää Joulua ja Onnea Uudelle Vuodelle!

Rengasmarket Somero

puh. (02) 748 6390

Hyvää Joulua ja Onnea ja menestystä vuodelle 2016!

Salaojatyö KARI GRÖNHOLM

050 599 1555

Sementtivalimo Matti Kultanen

Puh. (02) 748 8511,
mob. 0400 452 217
Email: svalimo.kultanen@gmail.com

Somerikkuna oy
Seppo Mäkitalo

Metallitie 5, 31400 Somero • Puh. (02) 7487 242
Auto 0400 114 824 • Fax (02) 7488 474 • mail@somerikkuna.net

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

SOMER Kirja

Joensuuntie 30, p. 748 5098

paikallislehti

SOMERO

RAKENNUSPALVELU
Markku Reunanen
040 545 5374

TIILI - ISÄNNÄT

Kaikki tilitoimisto- ja isännöintipalvelut käytössänne!

Ali Tuominen	040 576 5428
Virpi Pohjaranta	0400 318 863
Pirjo Haavisto	0500 470 997
Maarit Kankare	050 523 8039
Marketta Torkkomäki	044 542 7497
Katariina Kempe	050 490 8751

Hämeentie 2, 31400 SOMERO

August Kotikoski, somerolainen rakentaja

Rakennusurakoitsija August Kotikosken syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 125 vuotta.

Hän syntyi 15.12.1890 Talvisillan Uudentalon Karhilan torpassa muurari Frans Helanderin viidentenä lapsena. Perhe oli muuttanut vasta kuukautta aiemmin Karhilaan Kuusjoelta. Isä oli lähtöisin Kuusjoen Hämääläisen kylän Paanun talosta.

Augustin tultua koului-kään oli Somerolla jo kansakouluja, mutta sinne ei häntä laitettu. Kiertokoulua hän kävi kahteen otteeseen ja ne kestivät muutaman viikon kerrallaan. Maailmalle joutui August lähtemään jo alle 10-vuotiaana, vanhemmalle sisarelle Miinalle lapsenpiiaksi Häntälän Koskilaan. Miinan mies harjoitti karjakauppaa. Talvisin teurastettiin kotona ja lihat vietiin markkinoille Helsinkiin, kun taas kesällä karja vietiin ajamalla ja myytiin kauppatorilla elävänä. Näille matkoille pääsi Augustkin karjan ajajaksi. Alkumatka oli yhtä juoksemista, kun lehmiä ja lampaista piti yrittää pitää ruodussa, loppumatka sujui jo vähän helpommin, kun elikot väsyivät ja tottuivat matkantekoon. Lehmiä oli yleensä 10–30. Menomatka kesti kolme päivää. Ensimmäinen yö oltiin Viuvalassa ja toinen yö Nummelassa vanhan Auran paikkeilla.

Tälle paikalle August tuli si myöhemmin palaamaan, kuten jäljempänä voidaan todeta. Eräällä matkalla hän oli saada pusulalaisilta selkäänsä, kun hän somerolaisten yllyttämänä rupesi heiltä kyselemään, että onko siellä Kärkölän kirkossa tosiaan nahkaiset kirkonkellot. Helsinkiin tultiin kolmantena päivänä. Siihen aikaan oli Töölökin vielä maaseutua ja nykyisen Eduskuntatalon paikkeilla oli viimeinen lehmiä juottopaikka. Karjan myynti tapahtui kauppatorilla ja yötä oltiin kestäkievarissa jossain kauppatorin ja nykyisen Senaatintorin välillä.

August ei ollut vielä kahattoistakaan, kun joutui isälle muurarin apuriksi, ja noin 15-vuotiaana alkoi jo itsekin muurailla. Tehtiin enimmäkseen uuneja, mutta myös muita muurauksia. Tuohon aikaan rakennustöitä ja siis myös muurauksia tehtiin miltei yksinomaan kesäaikaan, joten talvella piti olla jotain muuta työtä. Vanhempi veli Frans oli jo aiemmin ollut suutarinopissa ja sinne myös August pääsi. Suutarin ammattiin ei kumpikaan veljeksistä kuitenkaan lopulta ryhtynyt. Kesät siis muurattiin ja talvet suutaroitin.

Muurarivuodet ja urakoinnin alku

August kävi jossain vaiheessa Kuusjoella ja myös Helsingissä oppimassa kaakeli-

August Kotikosken muuraama kaakeliuuni Kaapon salissa.

työhön, koska siihen aikaan tehtiin paljon kaakeliuuneja. Hänen tekemiään kaakeliuuneja on vielä jäljellä ainakin Terttilän Kaapolla, mahdollisesti muuallakin. Näillä muurausmatkoilla August löysi Lautelan Jokelasta vaimonkin, Ainin. Vuonna 1911 mentiin kihloihin ja seuraavana vuonna vihittiin. Kun Ainin äiti tiedusteli Augustilta mihin tämä aikoo tytön viedä asumaan, August lähetti Ai-

nolle kortin: ”Kosken kosken rannalle rakennan mä taloni, tule tule tyttö armas asumaan mun kanssani.” Karhilan alapuolella kaapeassa Rekijoessa oli koski. Sukunimikin vaihtui tämän jälkeen ja Helanderista tuli siis Kotikoski. Avioliitosta Ainin kanssa syntyi yhteensä kaksitoista lasta ja se kesti Ainin kuolemaan asti vuoteen 1960.

Jatkuu sivulla 66

August rakensi Karhilaan vuonna 1912 uudet rakennukset ja osti torpan itselleen vanhemmilta. Täällä kaksilapsiseksi kasvanut perhe asui vuoteen 1916, jolloin hän osti tontin Lautelasta ja myi Karhilaan. Lautelaan rakennettiin hirrestä heti samana vuonna talo, minkä kuitenkin rakensivat jotkut kaskistolaiset veljekset. Itse ei joutanut, koska muuraamalla tienasi enemmän, neljä markkaa päivältä. Tiedossani ei ole kirvesmiehen silloinen päiväpalkka.

Uninmuurausten ohella alettiin yhä enemmän tehdä muita muurauksia ja myös muita rakennustöitä, navettoja ja muita pienempiä rakennuksia. Kansalaissodan pyörteisiin joutui Augustkin, vaikka ei missään sotimassa ollutkaan. Olojen vähitellen vakiinnuttua ensimmäinen

”se perkel elää vielä”

isompi urakka oli 1924 tehty Terttilän Kaapon navetta. Tämä oli vielä työurakka eli aineet tulivat talon puolesta. Kivityöt teki Juho Laaksonen, jonka kanssa urakka yhdessä tehtiin ja sementtitiilet löi Juho Unimäki. Työn suorituksesta antoi Kaapon isäntä Fredrik seuraavanlaisen työtodistuksen:

”Muurari August Kotikoski rakensi urakalla allekirjoittaneelle viime kesän aikana arkkitehti Heliinin piirustusten mukaan ulkokuonerakennuksen sisältäen navetan 30 lehmälle, tallin 8 hevoselle, sikalan noin 10 sialle, lampaiden suojan 30 lampaalle, kanalan 30 kanalle, keittion ja lantasaailion kaikkine sisustuksineen täysin valmiiseen kuntoon. Rakennuksen seinät muurattiin täyteisistä

sementtitiileistä kivistä tehdylle kivijalalle, lattiat ruokapöydät, vesisäiliöt y.m. sementtipetonista.

Työn hän suoritti kaikin puolin hyvin seuraten tarkasti rakennuksen piirustusta ja muutenkin täytti täsmällisesti urakkasopimuksessamme olleet ehdot.

Tämän kaiken johdosta annan tämän hänelle mielihyvällä todistukseksi ja suositukseksi kiitettävän kyvystä ja hyvin suoritetusta työstä.

Someron Terttilässä huhtikuun 2 p:nä 1925

Fredrik Kaapo”

Tällainen työtodistus kädessä kelpasi lähteä etsimään uusia töitä. Jo samana vuonna olikin vuorossa Uuskaskiston koulu. Tämä tehtiin täysurakkana aineineen päivineen, avaimet käteen. Koulu on tehty hirsirunkoisena ja on nykyään Mauri

Salon entisen munapakkamon osana.

Urakat alkoivat suureta, vuonna 1927-28 tehtiin Terttilään meijeri. Tätä työmaata varten piti jo ostaa kuorma-auto, Chevrolet. Ensimmäisen henkilöauton Fordin A-malli Kotikoski oli ostanut jo Uuskaskiston koulua tehtäessä. Henkilöautoon riitti pelkkä ajoluopa, mutta kuorma-autoon vaadittiin sitten jo ajokortti. Vakituksena kuljettajana oli sisarenpoika Frans Malin.

Välillä tehtiin aina pienempiä rakennus- ja korjaustöitä, kuten Terttilän kansakoululle alakoulurakennus, joka rakennettiin Lautelan kylän puolelle. Seuraava isompi urakka oli Someron vanha seurakuntatalo ja sen talousrakennus, mitkä val-

August Kotikoski joskus 30-luvulla.

mistuivat 1930–31.

30-luku, kiihkeän rakentamisen vuosikymmen

30-luvun alussa ollut maailmanlaajuinen suuri lama, jota Suomessa kutsutaan pula-ajaksi, vaikutti rakennustoimintaan hiljentyvästi, mutta vain hetken. Nousukauden alettua Häntälän Osuusmeijeri päätti rakennuttaa uuden meijerirakennuksen ja se valmistui vuonna 1935 Kotikosken urakoimana. Rakennus on meijerin lopetettua vaihtanut useita kertoja omistajaa. Nykyinen omistaja on sitä jälleen kunnostanut ja siihen on tehty uusi tiilikatto. Toivottavasti kaunis tiilirakennus säilyy jatkossakin.

Vuosi 1935 oli Kotikosken itse kertoman mukaan erittäin työteliäs rakennus-

vuosi muutenkin, yhtä aikaa oli menossa kahdeksan eri työmaata, joilla oli yhteensä 93 miestä. Kaikki työmaat eivät kuitenkaan lie olleet kovin suuria. Tar Kempaa tietoa ei minulla ole, koska kirjallisia todisteita ei ole säilynyt muista kuin Häntälän meijeristä ja Someron Säästöpankin toimitalon korjauksesta. Tämä rakennus tunnettiin myöhemmin ravintola Somerhovina. Kaiken työkiireen lisäksi samana vuonna Kotikoski joutui vielä syksyllä sairaalaan. Jostain jalkaan tulleesta kolhusta alkanut tulehdus levisi ja aiheutti yleisen myrkytyksen. Someron lääkäri antoi ensiavun ja lähetti hänet kiireesti Turun lääninsairaalaan, jossa jalka leikattiin kolmeenkin eri kertaan. Seuraavana aamuna Kotikosken ollessa vielä puoliksi tiedoton hän kuuli, kun kierrolle tullut lääkäri sanoi hoitajille että ”se perkel elää vielä”. Aika lähellä oli ilmeisesti ollut hengen lähtö. Kotikoski joutui olemaan sairaalassa yhteensä seitsemän viikkoa ja pääsi sitten kotihoitoon. Muistoksi jäi monen tuuman mittainen arpi.

Monien toteutuneiden rakennustöiden lisäksi Kotikoski ehti näinä aikoina myös kilpailla Some-

Osuusteurastamon nimikylttiin E-kirjainta asettamassa Toimi, ovensuussa seisoo August Kotikoski ja seinään nojaa Kaino.

Funkkis-Aura nykyasussaan.

ron kirkon korjausurakasta, mutta tämän urakan voitti Kalle Juselius (myöhemmin Anttila) Pusulasta. He olivat hyviä tuttuja keskenään, olihan Juseliuksen ensimmäinen vaimo Kotikosken vaimon sisar. Juselius teki kirkkojen korjausurakoita ympäri Etelä-Suomea ja oli Somerollekin rakentanut esimerkiksi Joensuun meijerin.

Kolmekymmentäluvun loppupuolella rakennustahiti sen kuin kiihtyi. Vuonna 1937 valmistui Someron Osuuskaupalle uusi päämyymälä, jonka rakennusaikataulu on ollut hämmästyttävän tiukka. Urakasopimus on allekirjoitettu 3.5.1937 ja rakennus oli valmis jo saman vuoden joulukuussa. Osuuskaupalle tehtiin vielä sivumyymälä Terttilään 1939. Tässä välissä rakennettiin vuonna 1937 Joensuun koulu, mikä nykyään tunnetaan Nuppulinanana. Tämä urakka tehtiin yhdessä parin muun rakentajan kanssa ja taas oli aika-taulu erittäin tiukka. Vuonna 1937 rakennettiin vielä Somerolle myös Lounais-Suomen Osuusteurastamon myymälärakennus, mikä sijaitsee suurin piirtein vastaapäätä nykyistä Jussin baaria.

Someron lisäksi toiminta laajeni myös Vihtiin, jonne 1938 valmistui Osuusliike Auran uusi komea päämyymälä Nummelaan. Rakennuksen suunnitteli

tunnetuimpiin funktionaalisteihin lukeutunut Erkki Huttunen ja se on nykyään suojeltu. Aura oli osuusliike-nimestään huolimatta SOK-lainen kauppa, mutta myös OTK-laiselle Vihdin Seudun Osuusliikkeelle rakennettiin uusi myymälärakennus Vihdin kirkonkylään. Sekin on vielä pystyssä ja siinä toimii Satulaseppä-niminen ravintola. Auralle rakennettiin myös ainakin Olkkalaan sivumyymälä. Luontolan kylpylääkin tehtiin Puistola-niminen rakennus, jossa nykyään toimii päiväkotia. Toiminnan näin suuri laajentaminen ei varmaankaan olisi ollut mahdollista ilman Kotikosken vanhimpia poikia, joista vanhin Kaino toimi näillä Vihdin työmailla työnjohtajana. Kotikoskea alettiinkin joskus 30-luvun kuluessa tituleeraamaan rakennusmestariksi. Tuohon aikaan tuota titteliä käytettiin, vaikka mitään varsinaista koulutusta ei olisi-

kaan ollut.

Sota-aika ja raskas vuosikymmen

Sota-aika 1939–1944 hyljensi rakentamisen, mutta kahden vanhimman pojien kotiuduttua talvisodasta rakentamista Vihdissä vielä jatkettiin. Toimin kuoltua tapaturman seurauksena tammikuussa 1941 rakentaminen hiipui. Kaino kaatui heti jatkosodan alussa ja vuosikymmenen lopulla kuolivat vielä kolmanneksi vanhin poika ja nuorin tytär. Sotaan joutuivat vuorolleen kaikki Kotikosken neljä vanhinta poikaa.

Vähitellen vuonna 1945 alkoi Kotikosken rakennustoiminta taas uudelleen. Jokioisiin Maatalouskoelaitokselle Kotikoski rakensi kaksi asuintaloa, Somerolla Terttilän Luukkalaan navetan ja päärakennukseen muutos- ja korjaustöitä. Muillekin tehtiin navetointa sekä muita rakennuksia ja erilaisia korjausurakoita tehtiin, esimerkiksi Someron pappilassa. Erityisesti voisi mainita Someron Osuuskassaan tehdyn kassaholvin vuonna 1947. Vuonna 1947–1948 valmistui sitten Kanttorila, jonne kanttori Kantolan perhe pääsi muuttamaan. Hautausmaatakin laajennettiin 1948–49 Kirkonpiirin kou-

lun suuntaan.

Urakoinnin viimeinen vuosikymmen

Vuonna 1950 Kotikoski täytti jo 60 vuotta, mutta rakentaminen jatkui edelleen ja alkoi jopa saada uutta vauhtia. Vuoden 1951 aikana valmistui Osuusliike Orakselle uusi sivumyymälä Hirvelään ja tämä työ lienee ollutkin ensimmäinen Orakselle tehty. Samana vuonna tehtiin jo päämyymälään uusi autotallirakennus, jonka yhteydessä oli myös muita tiloja. Etelä-Someron Osuuskassalle valmistui oma toimitalo Terttilään vuonna 1953. Sitä ennen osuuskassa oli toiminut Terttilän meijerin yläkerrassa.

Kotikoski rakensi Orakselle viisikymmenluvun mittaan teurastamon, autotallin, viljavaraston ja kuivaamon, leipomon, asuinrakennuksia sekä muita varastorakennuksia. Kaikki nämä Kotikosken Orakselle rakentamat tuotantorakennukset itse Oraksenkin loputtua on nyttemmin purettu, tilalla on pelkkää asfalttipihaa. Erilaisia uudisrakennus- ja korjaustöitä Kotikoski teki myöhemminkin ainakin Pitkäljärven, Palikaisten, Kaskiston ja Kosken sivumyymälöihin, osan somerolaisen kirvesmiesporukan kanssa. Ainakin osa näistä rakennuksista on nykyisin asuinkäytössä.

Vuonna 1955 oli sitten vuorossa Kotikosken rakentajan uran ehkä pyysyvin ja hänelle itselleen yksi tärkeimmistä töistä, Someron siunauskappeli. Tärkeyttä kuvastaa se, kun pikkupoikana pääsin yhtenä päivänä kesällä mukaan työmaalle ja kuulin,

Näkymä Oraksen pihasta joskus 50-luvulla.

Jatkuu sivulla 68

kun eräs rakennusmies totesi toiselle, että ”toi Aku on koko ajan perseen takana”. Hyvin rakennus lienee tehty ja hyvistä aineista, koska kovin suuria korjauksia ei tietääkseni ole tarvinnut tähän päivään mennessä tehdä. Tuohon aikaan jo tosiaan hyviä rakennustarpeita alkoi olla saatavilla toisin kuin heti sodan jälkeen.

Siunauskappeli jäi myös viimeiseksi varsinaiseksi urakaksi, joka tehtiin töineen ja aineineen päivineen avaimet käteen. Tämän jälkeiset työt olivat enää työurakoita. Somerolaisen kirvesmiesporukan kanssa tehtiin Osuusliike Auralle vielä huoltoasema Nummelaan 1957-58 ja Martelalle pari tehdasrakennusta 1959 ja 1962. Kuusikymmenluvulla he tekivät vielä muutamia urakoita Orakselle sekä pari asuinrakennusten muutos- ja korjaustyötä. Tämä porukka koostui miehistä, joista monet olivat olleet jo aiemmin useilla Kotikosken urakoimilla työmailla. Tuntikirjoissa vilahtelee nimiä Hakamäki, Frankberg, Virtanen, Mäkinen, Nurminen.

Kotikosken aktiivinen rakennustoiminta osui aikaan, jolloin kaikki työvaiheet tehtiin vielä työmaalla ja käsin perinteisin menetelmin. Esimerkiksi elementtirakentaminen alkoi varsinaisesti vasta hänen jälkeensä. Uusia materiaaleja alkoi kuitenkin jo tuolloinkin tulla markkinoille ja hän suhtautui ennakkoluulottomasti uusiinkin keksintöihin. Ainakin niin kauan kuin ne osoittautuivat toimiviksi.

Kontrollina

Urakoinnin ohella Kotikoskea tarvittiin myös rakennuttajien puolelta valvojana

Siunauskappelin työmaalla kesällä 1955. Kuvassa etualalla vasemmalta Lauri Seitsi, Arvo Kallio, Vihtori Kallio, August Kotikoski, Into Härmä. Muurauksen takana toinen vasemmalta Keijo Nurmi, kolmas Kaino Virtanen ja neljäs Erkki Johansson. Muiden nimiä ei ole saatu selvitettyksi.

useilla rakennuksilla. Näistä voisi mainita Someron Osuuskassan järjestyksessä toisen toimitalon rakennustyömaan 1956. Myös Tukon viljavaraston työmaalla ja Kuivamaitotehtaalla Kotikoski toimi valvojana eli kontrollina, kuten hän itse tätä työtä nimitti. Oraksen rakennuttaman Hämeenportin rakentamissakin vuonna 1960 hän oli valvojana. Viimeisen valvojan työnsä Kotikoski teki Someron kunnalle vesijohto- ja viemäriverkoston rakentamisen aikana 1968. Hän oli tällöin jo 77-vuotias!

Kunnallisessa elämässäkin Kotikoski ehti rakentamisen ohella toimia pitkäaikaisena rakennuslautakunnan ja kunnanhallituksen jäsenenä. Myös Terttilän koulun johtokunnassa hän toimi vuosikaudet, olihan perheessä 12 lasta, jotka kaikki kävivät tätä koulua. Maanviljelyskin vei oman aikansa. Lasten vart-

tuessa vastuu näistä töistä taisi kyllä jäädä useimmiten heille isän ajan kuluessa rakennuksilla.

Käytännön rakentamisen lisäksi Kotikoski myös piirsi ja suunnitteli paljon rakennuksia muille. Lukemattomat ovat ne omakotitalot, navetat ja muut rakennukset, jotka hän piirsi kuultopaperille 3H:n kynällä, hakaviivoittimella, kulma- viivaimella ja harpilla. Tänä päivänä tätä työtä jatkaa tyttären poika, samassa talossa, mutta tietokoneen avulla. Kotikosken jälkeläisissä on ollut ja on edelleen myös useita muita rakennusalan yrittäjiä ja ammattilaisia ja vasara pysyy kässissä kai kaikilla. Geenit eivät ole siis tainneet mennä hukkaan.

”Eläkkeellä” ollessaan 60–70-luvuilla Kotikoski asui Joensuussa ostamassaan talossa, jossa teki ajankulukseen lukemattomat määrät erilaisia puutöitä. Pari viimeistä vuotta

hän vietti tyttärensä hoivossa entisessä kotitalossaan Lautelassa, kunnes rakentajan taival päättyi 90-vuotiaana vuonna 1981. August Kotikoski siunattiin haudan lepoon itse rakentamassaan siunauskappelissa.

Lähteet

August Kotikosken omat muistiinpanot, haastattelut, säilyneet urakkasopimukset, tuntikirjat, piirustukset ja asiakirjat.

Kuvat jälkeläisten arkistoista, editointi kirjoittajan. Kiitos kuvien lahjoittajille.

Kiitos henkilöiden tunnistamisesta ja muusta avusta ja kannustamisesta Voitto Olonqvistille.

Someron ensimmäinen joululehti

Tänä vuonna on kulunut 80 vuotta siitä, kun Somerolla ilmestyi ensimmäinen oma joululehti. Someron yhteiskoulun opettajat julkaisivat Jouluviesti-nimisen lehden joulukuksi 1935. Lehden toimittajana oli Sampo Haahtela, joka oli koulun suomen kielen opettajana parin lukuvuoden ajan 1930-luvulla. 24-sivuisessa lehdessä oli seitsemän lyhyehköä kirjoitusta, kaksi runoa sekä kaksi kuvasivua.

Joulun sanomasta kirjoittavat Tampereen piispa Aleksi Lehtonen ja pastori A.I. Aarnio, joka oli Someron kappalainen ja yhteiskoulun uskonnon opettaja. Kaunokirjallisia kertomuksia, novelleja, ovat Hilja Haahten "Isoveli ja pikkusisko", Urho Karhumäen "Toiseksi paras koira" sekä Sampo Haahtelan "Tienhaara". Yhteiskoulun opettaja Ahti Kuussaari kirjoittaa partioelämyksistä. Nimimerkki Sapo (Sampo Haahtela?) kertoo pakinanomaisesti kuvien kera, miten kirjapaino toimii, miten teksti muuttuu painettuun muotoon "Mitä Gutenberg sanoisikaan eli toimittajan käynti nykyaikaisessa kirjapainossa". Runojen kirjoittajat ovat Yrjö Teppo "Heti" ja Zaida Nästelin "Herodeksen wiha".

Kuvasivulla uusitusta kirkosta on kuvia kirkosta sekä

ulkoa että sisältä. Someron kirkossa oli tehty sisätilojen remonttia vuonna 1935. Toinen kuvasivu kertoo lasten koulupuuhista. Kuvia on esimerkiksi aamuhartaudesta, tyttöjen voimistelusta ja lausuntakuorosta. Kuva-teksteissä kerrotaan "uudesta koulusta", jonka opetus pyrkii saamaan oppilaat mahdollisimman ahkerasti työkentelemään sekä omasta aloitteestaan että omasta harrastuksestaan ilman entisajan vitsapakkoa. Tekstissä heijastuvat selvästi yhteiskoulun silloisen rehtorin Joel Vilkin kasvatusta ja opetusperiaatteita. Olen tunnistavinani fysiikan tunnin kuvassa olevan opettajan Vilkin.

Lehden kirjoittajissa on sekä valtakunnallisesti tunnettuja kirjoittajia: Lehtonen, Haahti, Karhumäki, että somerolaisia: Aarnio, Haahtela, Kuussaari. Lehden ennakkomainonnassa Somero-lehdessä mainitaan myös Zaida Nästelin kotoiseksi kirjoittajaksi. Someroon liittyvää kotiseutuaineistoa ovat vain kuvasivut. Muutoin lehden kirjoituksissa ei ole mitään paikkakuntaan liittyvää. Useimmissa on uskonnollis-mielinen hartauskirjoituksen sävy.

Onpa lehdessä yksi sivu ajatusvoimistelua joulunpyhiksi: tunnetko kirjailijoita, kolme laskupätkinää ja

ristisanatehtävä. Oikein ratkaisseiden kesken luvataan arpoa kirjallisuutta ja sukulaata. Jouluviestin kaksivärinen kansikuva on taiteilija Jussi Vikaisen Mariaa ja Jeesusta esittävä piirros.

Nykylukijalle kotiseutuhistoria tulee esille lehden ilmoituksissa ja mainoksissa. Ne tuovat mieleen monet Someron, sekä keskustajaman että kylien, nyt jo menneisyyteen jääneet yksityiskauppiat ja -yrittäjät. Onpa lehdessä Rettigin koko sivun tupakkamainoskin.

Jouluviestin painosmäärä oli 1500. Se oli painettu Uuden Auran kirjapainossa Turussa. Jouluviesti lehden nimenä ei ole kovin omaperäinen. Samannimisiä lehtiä on ilmestynyt kymmeniä eri aikoina eri paikkakunnilla.

Jouluviestiä myytiin ennakolta pitkin syksyä. Somero-lehdessä oli asiasia kannustavia kirjoituksia ja lehden tekijöiden ilmoituksia. Asiamiehille luvattiin alennusta. Lehden hinta, 5 markkaa, oli "satumaisen halpa". Kaikki lehdestä kertyneet tulot käytetään kokonaisuudessaan yhteiskoulun lahjakkaiden, mutta varattomien oppilaiden koulutarvikeavustuksiin. Lehteä mainostettiin, että "vasta sitten voitte olla varmoja joulutunnelman eheydestä, kun kotinne on tilattu Jouluviesti, Someron seudun oma joululehti". "Jouluviesti Jokaiselle Joulupöydälle!"

Ilmeisesti lehteä myytiin hyvin, sillä joulukuun 13. päivän Somero-lehden

ilmoituksen mukaan vain joitakin kymmeniä on enää jäljellä, joten kiirettä oli pidettävä, jos lehden aikoi vielä saada.

Toista Jouluviestiä ei koskaan tullut. Lehden teko 1935 jäi ainutkertaiseksi hankkeeksi. Seuraavana vuonna lehti ei enää ilmestynyt. Syynä voi olla muutuneet olosuhteet ja tilanne. Yhteiskoulun opettajilla oli muuta ajateltavaa. Syksyllä 1936 oli käynnissä valtakunnallistakin huomiota saanut Someron koulujupakkana tunnettu tapahtumasarja*. Lehden toimittaja Sampo Haahtela oli muuttanut pois paikkakunnalta.

Sampo Haahtela (1908-1993) oli ansioitunut opettaja ja koulumies. Viimeksi hän toimi Turun normaalilyseon rehtorina. Hän oli myös kirjailija. Hänen 1946 ilmestynyt romaaninsa "Idealistit" kertoo kaunokirjallisessa muodossa Someron koulujupakasta.

Nyt ilmestyvällä Someron Joululla on ollut edeltäjä jo kahdeksankymmentä vuotta sitten.

*) Someron yhteiskoulun jupakka johti mm. rehtori Vilkin eroamiseen. Somerolle töihin tulleen helsinkiläisen äidinkielen maisterin Vihtori Laurilan huhuttiin olevan kommunisti ja tämän eroa vaadittiin. Asiaa käsiteltiin jopa eduskunnassa.

Aarno Nietosvaara, Someron Yhteiskoulu 1927-1967, s.37-42, 1967, Somero.

*Lehden teko 1935 jäi
ainutkertaiseksi hankkeeksi.*

*Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

Someron taksiasema

Puh. (02) 748 900

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Someron TasoPesu

Joensuuntie 49 Puh. (02) 748 6878

- Kaikki viherrakennustyöt
 - Pihan puurakenteet • Puunkaadot
 - AVANT pienkuormaaja urakoinnit
- 040 960 9339**

T:mi Puttinen Puutarhuri Janne Puotsaari
Y-2332919-1 Somero

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Someron Tilintarkastus ja Yrityspalvelu Ky

Jaatilantie 79, 7488 270

PUTKITYÖT

edullisesti ja nopeasti

Kysy tarjouksia
Putkiasennus ESA UUSITALO
Somero, Nummikulma
P. 0400 741 566

Rauhallista Joulua!

Kattavat korjaamo- ja varaosapalvelut Somerolta.

*Hyvää
Joulua
joka kotiin*

Somero

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Sähkö-, LVI- ja
kodinkonetekniikan myynti

Someron Sähkö ja Kone Oy

Jukolantie 2, p. 748 5888

.....

- Sähköasennukset/urakoinnit
- Kylmälaitehuollot/asennukset
- Antennityöt

Someron Huoltomestarit Oy

KARI LAINE 0400 533 865

Vanhan valokuvan kertomaa

Sain tutultani vanhan valokuvan. Olisi jopa pitänyt tunnistaa, ainakin yksi ihminen. Kuvassa on ryhmä lapsia. Kuvanottovuosi on noin 1909 – 1911. Kuvan tyttö on äitini. Kuva on otettu Laute-
lan Paakan talon lapsista ja lapsenpiika on päässyt myös kuvaan. Äitini Iida oli joutunut aloittamaan työt palveluksessa jo kymmenvuotiaana. Silloin ei kukaan ollut lausunut käsitettä lapsityövoimasta ääneen ainakaan. Varsinkin tyttöjä

otettiin lapsenpiioiksi noin kymmenvuotiaana. Vasta rippikoulun käyneelle täytyi maksaa palkkaa. Lapsen osana oli tehdä työtä voimiansa mukaan, kotona ja vieraalle. Saihan lapsipalvelijakin mekon ja jalkineet sekä ruuan ja pääsi nukkumaan aikuisen piian vierheen.

Tämä oli sen ajan käytännöllistä ajattelua. Lapsikatraat olivat suuria, taloissa heitä oli paljon, torpissa samoin. Joskus äitini aprinkoi sitä, miksi juuri hän va-

”Isoveli otti ne ja mei tasattiin, ei Iida niitä ole syönyt.”

”Vasta rippikoulun käyneelle täytyi maksaa palkkaa.”

likoitui sisaruksista näinkin varhaiseen vieraan palvelukseen. No, eihän veljiä saanut rengiksi ennen kuin olivat rippikoulun käyneet. Kuka olisi ottanut kasvavan pojan? Miesten työhön eivät olisi kenneet eikä poikapuoliselle lapselle olisi keksitty jokapäiväistä työtä. Loppujen lopuksi olisi ollut isännän todettava: syö enemmän kuin tienaa!

Mutta tyttöjä riitti torpissa ja piioista oli jopa valikoida. Eihän monilapsisessa perheessä ole yön eikä päivän rauhaa. Emäntä hoiti aina pienimmän. Edellinen lapsi oli menettänyt kuopuksen asemansa, sai hampaita ja oli äänessä. Hän oli hankalin, ja kaikki me olemme olleet aikoinamme. Lapsenpiialla oli lapsen järki ja hän koki työpaikkansa ajoittain ylivoimaisena. Emäntä oli naisenosassaan täystyöllistetty eikä vieraan lapseen riittänyt kanttia. Piika mikä piika, vaikka mikä olisi! Lasta pitäisi joskus kehua, niin sitten taas työ luistaisi. Kuka nyt palvelusväkeä kehuisi, ylpistyisivät vielä, ja rupeavat sanomaan vastaan. Sama päti tässä varsinaissuomalaisessa kulttuurissa myös vanhempien ja lasten välisessä keskustelussa.

No, vuodet vierivät vaikka työ tympäisikin. Kerran isäntäväki oli kyläilyreis-

sulla. Kun talossa oli lapsia, näki emäntä parhaaksi laittaa rusinat ja sekahedelmät lukittuun kaappiin. Tosin hän oli livauttanut avaimen sopivaksi katsomaansa paikkaan. Pienilläkin padoilla on korvat ja silmät myös. Isoin talon lapsista oli ottanut herkut ja tasanut sisarusten kesken. No, emäntä totesi että makupalat puuttuivat, ja alkoi tivata missä ne ovat. Isoin sanoi, että Iida on syönyt ne. Alkoi haukkuminen, käsiksi ei vielä ehditty käydä, kun juuri puhumaan oppinut sanoi: ”Isoveli otti ne ja mei tasattiin, ei Iida niitä ole syönyt.” Äitini kimpaantui, kun häntä väärin syytettiin ja karkasi kotiin. Niin suurta oli talollisen kunnioitus, että hänen äitinsä komensi takaisin. Isä ratkaisi asian ja sanoi: ”Olkoon likka kotona, kohta alkaa hänen rippikoulunsakin.” Ja hän sai jäädä isän luvalle. Sen jälkeen hän saikin jo ison piian paikan, navetta- ja peltotöitä sekä alkoi saada työstä palkkaa. Hän teki 25 vuoden ajan piian töitä eri taloissa avioitumiseensa saakka. Lapsia heille syntyi vain kaksi, eikä hänen it-sensä tarvinnut vetää suurperhettä elämän alkuun.

Kuntana 108 vuotta 1868-1976

Somerniemen kunnan historia

Somerniemestä tuli Someron kappeliseurakunta 1600-luvun lopulla pian sen jälkeen, kun ensimmäinen kirkko oli rakennettu Painionjärven rantaan. Keisarillinen asetus kunnallishallinnosta maalilla 1865 erotti kirkollisen ja maallisen hallinnon toisistaan ja antoi mahdollisuuden perustaa kunta myös kappeliseurakunnasta. Hämeen läänin kuvernöörille ilmoitettiin helmikuun alussa 1868, että kunnallishallinto oli järjestäytynyt Somerniemellä.

Somerniemen kunnan historia kertoo miten Someron Ylistaron kylästä tuli kappeliseurakunta ja kunta. Miten kunnallishallinto ja kunnalliset tehtävät muuttuivat 108 vuoden aikana, ja mitkä olivat ne syyt, joiden vuoksi itsenäisyydestä päätettiin luopua ja kunta liittää Someron kuntaan

1.1.1977. Kuntaliitoksesta on kulunut lähes 40 vuotta ja kirja tarkastelee kuntaliitoksen seurauksia. Kirjan ydin on kunnan historiassa, mutta se tarkastelee laajasti Somerniemen menneisyyttä keskiajalta nykypäiviin. Se kertoo myös Someron historiasta, sillä Someron pitäjän ja Somerniemen kappeliseurakunnan ja kunnan välillä oli yhteistoimintaa 1600-luvulta lähtien.

Kirjan viimeisessä luvussa tarkastellaan miten Somerniemen ja Someron kunnat onnistuivat työpaikkojen luomisessa ja väkilukunsa kehittämisessä. Vertailua tehdään lähinnä kahteen naapuriin, Saloon ja Forssaan. Someron väkiluku oli vuonna 1960 suurempi kuin Salon ja Forssan, mutta viisitoista vuotta myöhemmin puolet pienempi. Oli-ko syynä maantieteellinen

sijainti, läänikysymys, oman kansanedustajan puute vai epäpätevät luottamushenkilöt? Kirjan tekijä esittää yhdeksi keskeisimmäksi syyksi maanteiden ohjautumisen ohi Someron ja samalla työpaikkojen karkaamisen Saloon ja Forssaan.

Miksi maantiet vievät ohi Someron ja Somerniemen

(Katkelma kirjan luvusta Maantiet.)

Tielaitoskomitea teki vuonna 1954 ehdotuksen Suomen valtateistä, ja sen pohjalta alettiin valtatieverkkoa myös rakentaa. Helsinki-Turku valtatie 1, Helsinki-Tampere valtatie 3 ja Helsinki-Lahti valtatie 4 toteutuivat komiteamietinnön mukaisesti, mutta Helsinki-Pori valtatie 2 teki poikkeuksen. Komitean ehdo-

tus oli, että Poriin johtava tie olisi linjattu Turku-Tampere tieltä lähteväksi ja Helsingistä Poriin päästäkseen olisi pitänyt kulkea Turun tai Tampereen kautta. Somerniemen kunnan toive oli, että vanhan kakkostien reitti Lohjanharju-Tienristi-Somerniemi-Somero-Loimaa-Lauttakylä-Pori olisi säilytettävä.

Uuden Porintien suunnan alku oli lähtöisin Helsingistä Otalammelle vuosina 1939–1953 rakennettua tien jatkosta. Tämän tiehankkeen käynnistäjä oli valtionvarainministeri Väinö Tanner, jonka maatila sijaitsi Vihdissä ja tie tunnettiin yleisesti Tannerintien nimellä. Tieosuuden valmistuttua syntyi jatkosuunnitelma Karkkila-Forssa tiestä ja samalla tapahtui käytännössä, joskaan ei vielä virallisesti, valtatie kahden linjaus Helsingistä Poriin.

Keväällä 1954 oli Somero-lehdessä kirjoitus, jossa mainittiin, että viimeaikaiset tiedot ovat huolestuttavia ja viittaavat siihen, että niin sanottu Pori-Helsinki pikatietä ei saataisikaan Someron vaikutuspiiriin, kuten aikaisemmin pidettiin aivan luonnollisena. Sosiaalidemokraatti-lehdessä oli syksyllä 1955 kartta, johon tie oli piirretty kulkemaan Karkkilasta Forssaan. Samoihin aikoihin samassa lehdessä Forssan kauppalaan johtaja Reino Vilpas kertoi, että Forssan pelastaminen nykyisestä ”pussinperästä” oli

Someron ja Helsingin välisen maantien kunnostaminen tapahtui 1910-luvulla lapiolla ja kangella. Kuvan henkilöistä on tunnistettu Valfrid Laurinen, Evald Saarinen ja Kalle Elomaa. Kuva Somerniemi-Seuran arkisto.

suoranainen elinehto nuoren kauppalan kehitykselle. Forssa lupasi tukea tiehanketta siten, että se lunastaisi omalla alueellaan soranottoaikat sekä maksaisi 15 prosenttia tiekustannuksista kauppalan alueella.

Someron, Somerniemen, Nummen ja Pusulan kuntien yhteinen maantietoimikunta piti loppuvuodesta 1955 kokouksen Somerolla ja päätti kääntyä TVH:n ja kulkulaitosministeriön puoleen esityksellä, että Helsinki-Pori valtatie oikaisu tienvälillä Sitarla-Hyönölä saatettiin pikaisesti päätökseen ja että tien parantamiseen Somerniemellä ja Someron liikekeskuksen kohdalla ryhdyttäisiin.

Somerniemen, Someron, Pusulan, Nummen ja Ypäjän kuntien sekä Loimaan kauppalan edustajat kävivät tammikuussa 1956 Hämeen tiepiirissä ja ministeriössä. Lähetystö pyysi, että ennen kuin runkotien lopullinen suunta vahvistetaan, tulisi myös Someron kautta kulkevan tien suunta tutkia ja sen vaikutuspiirissä olevilta kunnilta pyytää lausunto. Todettiin, että Someron ja Somerniemen kuntien yhteinen väkiluku 14 000 oli suurempi kuin Karkkilan ja Forssan kauppaloitten. Ministeri Martti Miettunen lupasi ottaa esitetyt näkökohdat mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Somero-lehdessä oli 20.1.1956 kirjoitus, jossa todettiin, että Helsingin ja Porin välillä rakennettiin kahta valtatietä. Toista tietä rakennettiin osaratkaisujen perusteella ensin Helsingistä niin sanottuna Tannerin tienä Otalamille ja edelleen Olkkalan kautta Karkkilaan. Tämä suunta oli edelleen tutkittu

Oinasjärvi-Somero tieosuuden öljysorastus tapahtui kesällä 1963, Somero-Salo tien 1964 ja Jokioisten tien 1968. Kuva Somerniemi-Seuran arkisto.

Forssaan ja Punkalaitumen kautta Poriin, mutta vahvistettu vain Karkkilasta Uudenmaan ja Hämeen rajalle. Toinen tiesuunta oli Someron kautta kulkeva Helsingin-Porin valtatie 2, missä oikaisutyöt olivat käynnissä.

Kunnallisia päättäjiä ja paikallisia maanomistajia syytettiin myöhemmin siitä, että valtatie 2 karkasi Someron ohi Forssaan. Pitää paikkansa, että valitukset ja pakkolunastukset viivästyttivät vanhan Helsinki-Pori maantien parantamista Somerolla ja asioiden pitkittyminen oli kiusallista varsinkin oikaisuhanketta edistämään valitulle toimikunnalle. Mikäli töihin olisi päästy jo 1930- ja 1940-luvulla, niin tie olisi todennäköisesti kulkenut Somerniemen ja Someron kautta, mutta 1950-luvun puolivälissä hanke oli jo auttamattomasti karannut käsistä.

Arkistolähteiden pohjalta nousee esille kaksi syytä, miksi valtatiet vievät ohi Someron ja Somerniemen. Ensimmäinen syy oli Someron halu liittyä Turun ja Po-

rin lääniin. Hämeen läänin tieviranomaiset eivät lääninjoon tarkistushankkeen viereillä ollessa pitäneet Someroa enää omanaan ja Turun ja Porin läänissä odotettiin asian kehittymistä. Somerolla ei ollut läänin tukea, ei TVH:n tukea, eikä vaikutusvaltaisia poliittisia puolestapuhujia kuten Forssalla. Forssalainen Eino Raunio oli SDP:n kansanedustajana vuosina 1939-1970 ja valtionvarainministerinä vuosina 1968-1970. Toinen syy oli se, että teiden suunnittelussa tuli uusi muoti vallalle. Ennen tiet olivat seuranneet asutusta ja kulkeneet kylästä kylään, mutta nyt ne linjattiin kulkemaan viivasuoraa läpi asumattomien alueiden. Maapohjan lunastaminen kävi kivuttomasti ja halvemmalla, kun niitä ei rakennettu taajamien läpi vaan ohi.

Tie Helsingistä Poriin valmistui sorapintaisena vuonna 1957 ja kokonaan se oli päällystetty kymmenen vuotta myöhemmin. Vanha Someron ja Loimaan kautta kulkenut kakkostie lakkautettiin

19.6.1958 ja uusi, Karkkilan ja Forssan kautta kulkeva Porintie nimitettiin valtatie 2:ksi. Ministeriö merkitsi tien valmistuneen 20.12.1958. Valtatie 2 vain hipaisi Somerniemeä ja siitä hyötyivät eniten Salkolan kylän asukkaat. Vasta 1970-luvulla hyöty laajeni merkittävästi, kun yhdystie Salkolan kylästä valtatie kahdelle valmistui.

Turun Sanomissa oli toukokuussa 1956 kirjoitus: ”Somerolaiset toivoivat hartaasti Porin-Helsingin valtatien suuntaamista pitäjänsä kautta. Niin ei kuitenkaan tapahtunut. Nyt on vireillä kysymys Turun-Hämeenlinnan tien kunnostamisesta. Tällöin on Somerolla täysi oikeus odottaa ratkaisua, joka tulisi palvelemaan Someron jatkuvasti kasvavaa liikennetarvetta.” Syksyllä 1957 varmistui, että uusi Turku-Hämeenlinna tie kulkisi vain Vilukse-
lan kylän kärjen yli ja ainoastaan hipaisi Someroa. Tie tuli käyttöön 1960-luvun alussa.

SOMERON YMPÄRISTÖHUOLTO OY

- Jätekuljetukset ja astiat
- Vaihtolavat
- Likakaivojen tyhjennykset
- Paperin ja pahvin keräykset

P. 0400-823 405, 02-748 5314
www.someronymparistohuolto.fi

Hyvää Joulua!

 Someron Yrittäjät ry

Hyvää Joulua

ja

Onnekasta Uutta Vuotta!

sportti
urheilu • vapaa-aika • pienkoneet **kone**

Ruunalantie 5
31400 Somero
puh. (02) 748 9300
Fax (02) 748 9320
info@sporttikone.fi
www.sporttikone.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

asiakkailleen toivottaa

SÄHKÖ ERKKI Oy

KELLO JA KIHLA
AITTA

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta!*

Säästöpankki

auttaa aina.

www.saastopankki.fi/someronsp

Vanhoja aikoja muistellen

Vanhoja aikoja muistelee vuosikymmeniä eläkkeellä ollut entinen kodinhoitaja Maija Haataja.

Tapahtui kotona. Poinamme oli muuttaman vuoden ikäinen. Olin lähellä ja kuulin, kun hän nosti puhelimen luurin sanoen siihen: ”Saisiko tänne kodinhoitajan, kun täällä on pieni poika ihan yksin ja molemmat vanhemmat ovat kuolleet.” Se oli pysähdyksen paikka minullekin ja keskustelua käytiin sekä aikaa pyrittiin kotona lapsellekin antamaan. Pieni perhe kun oli, niin ulkopuolista kodinhoitajaakaan ei tarvittu, mutta perhepäivähoitoa ja päiväkotia tarvittiin lapselle ennen kouluikää. Äitiysloma oli 1970-luvulla 2 kuukautta. En mielellään luovuttanut pientä vauvaa perheen

ulkopuolelle hoitoon. Onneksi löytyi luotettava perhepäivähoitaja ja myöhemmin päiväkotia.

Työssäni olen saanut hoitaa ihmisiä kokonaisvaltaisesti. Kahta samanlaista päivää ei ole ollut. Olen viihtynyt työssäni lasten, lapsiperheiden ja vanhusten parissa. Se oli paljon myös ennaltaehkäisevää työtä ja esimerkiksi lapsiperheiden kohdalla yksi tavoite taustalla oli ”tehdä itseni tarpeettomaksi”. Pisin aika yhden ison perheen kohdalla oli 17 vuotta. Perheissä itsessään on suuret voimavarat, niiden käyttöönotto vie joskus aikaa enemmän, toisinaan riittää pienempi aika.

Tämä kuva oli Viberlaakson Kodinhoitajaopiston esittely-mainoslehtisessä 1964. Kuvassa 4.9.1962 ko. opistosta valmistunut kodinhoitaja ja samaisen opiston tiloissa silloin sijainneen lastenkodin kaksoset. Kaksoset painoivat syntyesään: isompi 1500 g ja pienempi 1250 g. Kyseisestä opistosta valmistuttuani lastenkoti oli ensimmäinen työpaikkani n. 10 vuotta. Minulla oli ”kunnia” hoitaa näitä kaksosia ensimmäisenä heidän tullessaan lastenkotiin kolmisen kiloa painavina. Kuvassa kirjoittaja Maija Kenno (nyk. Haataja).

Kuin silloin ennen: Polkupyöräillen

Poikkean Finnontieltä pikkutielle. Tulen vaatimattoman mökin pihaan – en ensimmäistä kertaa. Kurkistan postilaatikkoon, ei postia tällä kertaa.

Menen sisälle mökkiin, ovi on lukosta auki. Huuilen mennessäni. Vanhus nousee sängystä hitaasti, tunnistaa ääneni. Pieni pyö-

reä olemus, mummovanhus kuoriutuu peiton alta kuin karhunpentu, nenä noessa.

Alakerran pannu ei vetänyt, oli pitänyt nuohotta, vanhus kertoo. Vanhuksen näkö on heikentynyt, valo sammunut sameaksi. Ikäkin on jo 90 vuotta. Puuhastelemme siinä yhtä ja toista. Välillä vanhus suuttuu itselleen, kun ei näe

kuin hämärästi lampun valon. Tärkeät tavarat on syytä olla entisillä paikoillaan, jotta näkövammaisen löytää. ”On tullut koluttua Amerikat ja kaikki”, vanhus kertoo. ”Olisin saanut heilankin, miehen Amerikoissa, mutta oli niin harmaantunut, liekö paljon kärsinyt. Minä lähdin Suomeen ja hän jäi Amerikkaan. Nyt

kirjoitetaan kirje Amerikkaan. Kirjoita sinä, minä sanelen. ”Ai – etkö osaakaan englantia, kirjoitetaan suomeksi sitten.” Ja kirje kirjoitettiin – suomeksi. Sain olla suurien tunteiden tulkkina.

Rietkoi potkaa!

Somerolaissyntyinen Jouko Paija voitti Karjala-lehden ja Etelä-Karjalan kirjoittajayhdistyksen Paltan järjestämän Karjalaisuus mielessä ja kielessä – kirjoituskilpailun tällä kirjoituksellaan.

Ai mite se sattukaa... Isä ol laittant kiiku kuijaa ja siin myö leikittii ja kiikuttii koko pääsiäine. Tää ol mei tapa ain olt, karjalaine tapa siel kotkyläs Harvolas, Muolaas.

Meil ol mukava kot. Työtä ol paljo – isä ol ain töis pelol tai millo missäkii ja äit koton tai lääväs askareissaa. Myö lapset autettii töis, aika nuoren jo määntii mukkaa – ei raskaisii töihi mut paimennee tai muihi mihi nyt lapsen saatto laittaa. Paimenes myö oltii usjaa. Ainakii mie ja Eino oltii – Eino jo vällee ko poika ol, mut miekii ko

olin vanhemmast pääst lapsii ja isokokone ja vahva. Naapur Laiminkii kannoin ain koulumatkal Vyörn'oja ylitse, Laimi ko ol sellane heiveröine ja hienohelma.

Isän mie muistan hyväst. Hää ol työihmine, olt ain, sellane pitkä ja laiha, isot käet. Mut etistyksekselline hää ol: meil ol ratio ja sitä naapuritkii tulliiit kuuntelemmaa. Jumalapalvelukset ja uutiset – muuta isä ei antant kuunnella, ettei patterit kulu. Pyhä jumalapalvelusta enne Muolaa kirkol avasiit luukut ja soittiit kirkokelloi. Miu tehtävään ol katsoo ikkunast ja

Paijan nuoria kevättalvella 1940.

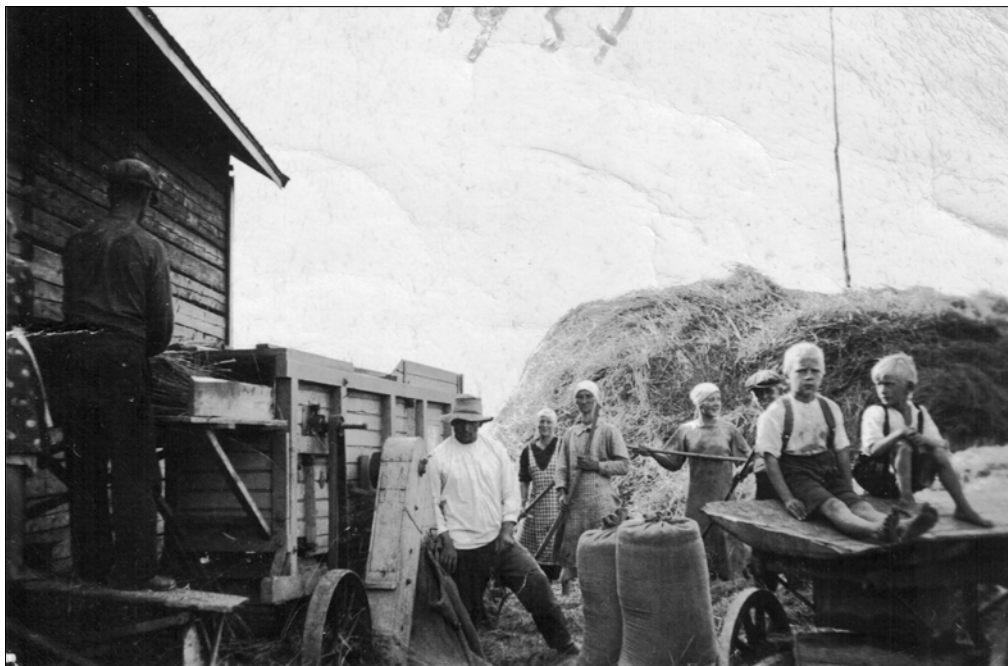
tarkistaa kello aika, ko aukinaiset luukut näkkyit mustan iha Yskjärve ylitse, mei kyllää ast. Pyhäpäivin Viljaam-is-

säin pit pyh kouluu lapsil. Hää osas soittaa virskannelta ja sil hää säest virsii ja laululoi. Myöhemmi oon kuult, jot Viljaami äijä Jooseppi ol soittant Muolaa kirko urkui – olik hää sit toimint kanttori tapasen. Lauluään ol kuulemma kaikil meil pajalaisil olt hyvä. Isäst on miul rakas muisto ko mie pääsi häne kanssaa Viipurii asjoil käymää.

Äit ol hääkii kova työihmine. Ko karjaa ol, lehmii kymmene, lapsii meitä ol sillo siel enne sottaa viis, kaks poikaa ja kolme tyttö. Helena-mummoin, issän äijin mie muistan hyväst. Hääkii ol kaikis töis mukan vaik ol jo vanha ihmine. Meitä lapsii hää likotti millo äit ol lääväs lypsyl. Muutekii mummo opetti meil kaikelaisii taitoi, saunalämmitystä ja vastatekkoo. Mummo ol hyvä laulamaa, osas virret ulkoo ja

Eino-velje poika Somerolla 60-luvulla.

Puintikuva Harvolasta
1937 ennen sotia.

Miu eno.

”Naapuris ol usjamp talo pajalaisii.”

opetti meil lapsil ”Kukkuu, kukkuu, kaukan kukkuu..”

Naapuris ol usjamp talo pajalaisii ja sit seppästopilaiset. Joelilais-Eevi ja Mattilais-Helvi olliit miu ikäsii ja silviisii miul hyvvii lapsuue ystävii. Mattilaisil ol sit Ensio, talo vanhi poika. Hää ko isk silmäsää minnuu, nii parha meist tul. Siel Muolaas myö riittäii ja käyttii tantsulois Sormula nuorisoseuratalos. Ensio ol hyvä tanssimaa. Kihloihi myö mäntii jo enne sottaa, mut sit tul sota ja lähötö sielt Karjalast syksyl kolmekymmentyheksä. Alastarol ko mäntii evakkoo, nii Vampulas meijät sit vihitii, hää ol siel evakos. Sit mie mänin siihe Mattilaisparvee Annmari-anopi avuks.

Mut herrane aika! Nythä mie muistankii jot mitä miun pit sannoo siit nau-
last.. Se ol sellane ruosteine, vääärälle vääntynyt suur nau-

la. Kiikku ol tehty vanhast sia syöttökaualost, lauast tehyst. Ja yks naula ol kääntynyt näkyvii. Siin ko myö lapset sit kiikkutti, nii miu jalkain osu siihe naulaa ja se män miu kantapää läpi. Sit ko se ol sellane vääntynyt, nii ol siin työtä enne ko saatii se irt. Pelko ol, et haava pahast tulehtuu. Äit hak sillo vintilt rietkoi potkaa ja laitto haavaa. Ja se paran. Mut kyl se ol kipiä ja kaik siin pelästyit. Lääkäri ei siihe aikaa lähel olt eikä Viipurii ast pienest vaivast lähetty.

Tää rietkoi potka ol tehty sil viisii jot sia rakko ol täytetty rasval ja laitettu tuva vintil orrel roikkumaa. Siin se ol hapantunt ja hyvää haavalääkettä aja pääst. Eino-velje poika ko haastattel vanhat elos olevat sukulaiset ja naapurit, nii kaik hyö muistiit kertoo tään naularinan.

Sanastoa

KUIJAA = Kujaan, isä oli kiinnittänyt keinun ladon yläorteen. Kuja oli usein tallineteinen (kylläkin melko korkea), esimerkiksi paikka josta heinät siirretään ylhäälle myöhemmin navettaan luukun kautta pudottaviksi.

VÄLLEE = Luultavasti, ehkä (rento sanonta: Eino jo mikä ettei ko..).

VIRSKANNEL = Yksikielinen kantele, jota käytettiin pääasiassa virsien säestämiseen, melko yleinen soitin.

LIKOTTI = Kaitsi lapsia, hoiti lapsia (lapsliikka = lapsen kaitsija).

LUUKUT NÄKKYIT MUSTAN = Luukut näkyivät mustina pisteinä: kirkko oli valkeaksi maalattu tiilikirkko, jossa kellotapuln luukut olivat valkeat. Kun niitä juuri ennen kirkonmenoja soitettiin, niin luukut käännettiin auki ja silloin ne kohdat näkyivät mustina – jopa Yskjärvelle asti, johon oli monta kilometriä matkaa. Muolaan kirkko oli iso, mm. kahdet parvet, väkeä sinne mahtui yli 2000 henkeä.

RIETKOI POTKA = Vanha rasva, joka sai härskiintyä rauhassa pitkän aikaa ennen käyttöä.

Koulutoverit Satakunnasta

Vähän ennen sotia vuonna 1939 Someron yhteiskouluun tuli opettajiksi kaksi nuorta miestä, jotka olivat kotoisin samoilta seuduilta Satakunnasta ja jotka olivat olleet luokkatovereita jo oppikoulun alaluokilta alkaen. Heidän elämänvaiheensa olivat koulun jälkeenkin kulkeneet hyvin lähellä toisiaan.

Jouko Saikkala aloitti Someron yhteiskoulun historian opettajana kevätlukukauden 1939 alusta. Syksyllä samana vuonna hänestä tuli yhteiskoulun rehtori. Tapio Horila tuli suomen kielen opettajaksi Somerolle syksyllä 1939. Saikkalan nousujohteinen ura katkesi kaatumiseen sodassa 1941. Horila teki pitkän päivätyön opettajana Somerolla.

Jouko Saikkala oli syntynyt Mouhijärvellä 3.2.1911, Tapio Horila Tyrväällä 2.2.1910. Syntymäpäivät kuuluvat nykyisin Sastamalan kaupunkiin. Horila aloitti oppikoulun Tyrvään yhteiskoulussa 1921. Hänestä ja Saikkalasta tuli luokkatoverit seuraavan vuoden syksyllä, kun Saikkala aloitti koulunsa suoraan toiselta luokalta. Samalla luokalla oli myös myöhemmin poliitikkona tunnettu Tuure Junnila. Pojista tuli läheiset ystävät ja he pitivät yhtä koko kouluajan.

Junnilan elämäkerran kirjoittaja Petri Nummivuori on tutkinut poikien koulunkäyntiä Tyrvään yhteiskoulun papereista. Nummivuori on myös haastatellut Tapio Horilaa vuonna 2001. Arvostelukirjan mukaan kaikki kolme menestyivät koulussa hyvin. Junnila oli yleensä luokkansa priimus. Suurta eroa ei kuitenkaan ol-

Jouko Saikkala.

lut. Saikkalan lukuaineiden keskiarvo oli keskikoulun päättyessä keväällä 1927 tasan yhdeksän ja Horilankin vahvaa kahdeksikkoo.

Poikia yhdisti toisiinsa myönteinen perusasenne koulunkäyntiä kohtaan, vaikka kaikenlainen pingotaminen olikin heille vierasta. Uskonoppi, historia ja maantieto olivat oppiaineita, joissa pojat menestyivät erittäin hyvin. Yhteinen heikkous oli piirustus: Saikkalalla yleensä seitsemän. Horilan todistuksessa kuutoset ja viitoset olivat tavallisia piirustuksen arvosanoja.

Pojissa oli keskikouluikässä havaittavissa myös selviä keskinäisiä eroja. Heillä oli

kunnallisiin kirjoituskilpailuihin. Horilan kohdalla näkyi jo varhain myös yleisempi humanistinen suuntautuneisuus, matematiikka ei koskaan oikein tuntunut luontuvan hänen ajattelutapaansa. Saikkala oli arvosanoilla mitaten tasavahva niin humanistisissa kuin luonnontieteellisissäkin oppiaineissa, mutta hänen kiinnostuksensa kohdistui kuitenkin jo tuolloin selvästi suomen kieleen ja erityisesti historiaan.

Vaikka ystävykset olivat ns. hyviä oppilaita, heidän edesottamuksistaan löytyy tietoja myös Tyrvään yhteiskoulun rangaistuspäiväkirjasta. Neljännen luokan syksyllä Horila joutui tunniksi jälki-istuntoon kadotettuaan arvostelukirjan. Keskikoulun viimeisellä luokalla muiden joukossa myös Saikkala ja Horila joutuivat jälki-istuntoon tuntien häiritsemisestä. Myöhemmin samana lukuvuotena Horila joutui vielä kahdesti ja Saikkala kerran jälki-istuntoon häiritsemisestä.

Lukioluokilla pojat olivat rauhoittuneet, sillä rangaistuspäiväkirjassa ei ole heitä koskevia merkintöjä, lukuun ottamatta seitsemänteltä luokalta joulukuussa 1928, jolloin mm. Saikkala sai kahden tunnin jälki-istunnon sopimattomasta käytöksestä. Käytösarvosanaakin alennettiin. Käyttäytymisen takana lieenee ollut hauskanäköinen englannin opettaja, joka sai poikajoukon osoittamaan ihastustaan vähän nurinkurisella tavalla. Yläluokkien aikana pojat alkoivat myös käydä tansseissa ja muissa nuorten suosimissa riennöissä.

1920-luvun jälkimmäis-

Tapio Horila.

jo taipumuksia niille aloille, joilla he myöhemmin tulivat tekemään ammattiuransa. Horila menestyi erityisesti ainekirjoituksessa ja oli muutenkin niin hyvä kynämies, että hänen kirjoituksiaan lähetettiin koululaisten valta-

lä puoliskolla koulupoikien vapaa-ajasta vei merkittävän osansa myös suojeluskuntatoiminta. Osallistuminen harjoituksiin koettiin suoranaishenä velvollisuutena.

Lukioaika sujui pojilta yhtä hyvin kuin keskikoulukin. Tuure Junnila oli edelleen yleensä paras. Ainoastaan syksyllä 1927 Jouko Saikkala oli priimus kokonaiskeskiarvon perusteella. Hän oli edelleen varsin tasainen eri oppiaineissa. Tapio Horila jäi jonkin verran jälkeen, koska hänen suoritustasonsa vaihteli eri oppiaineissa huomattavasti. Ainekirjoituksessa hän loisti, ongelmana oli matematiikka, vaikeuksia oli myös vieraissa kielissä. Yleisesti ottaen lukio sujui vaikeuksitta ja Saikkala ja Horila tulivat ylioppilaisiksi Tyrvään yhteiskoulusta keväällä 1930.

Heti koulun jälkeen keuhkosairautta 1930 Saikkala ja Horila aloittivat asevelvollisuutensa suorittamisen. Armeijassa he kävivät reserviupseerikoulun ja kotiutuivat vänrikkeinä keuhkosairautta 1931.

Sotaväen jälkeen oli opiskelun aika. Saikkala aloitti syksyllä 1931 Helsingin yliopistossa. Suomen historia pääaineena oli luonnollinen valinta. Opinnot sujuivat tasaisella vauhdilla ja hän valmistui filosofian kandidaatiksi 1937. Horila piti väli vuoden ja toimi kotipaikkakunnallaan Tyrväällä kansakoulunopettajana yhden lukuvuoden ajan. Hän jopa ajatteli kansakoulunopettajan uraakin, mutta hakemus seminaariin ei tuottanut tulosta. Hän aloitti opinnot Helsingin yliopistossa syksyllä 1932. Pääaineen valinta ei tuottanut ongelmia: se oli suomen kieli, joka häntä monipuolisesti kiinnosti. Filosofian kandidaatin tutkinto oli suoritettu keuhkosairautta 1938.

Sekä Saikkalan että Horilan opiskeluvuodet kuluivat myös monien harrastusten parissa. Kotiseutunsa mukaisesti molemmat kirjoittivat Satakuntalaiseen osakuntaan, jonka toimintaan ja rientoihin he osallistuivat aktiivisesti. Saikkala oli osakunnan sihteerinä lukuvuoden 1933–34. Toiminnastaan osakunnassa hän sai osakunnan ansiomerkin 1935. Horila oli osakunnan isäntänä 1936–37.

Saikkala ja Horila osallistuivat Satakuntalaisen osakunnan kotiseututyöhön, joka 1930-luvulla oli innostavaa, tehokasta. He olivat mukana osakunnan kotimaakuntaan järjestämällä tutki-

hallitsi Akateeminen Karjala-Seura (AKS). Suomalaisuus, heimoaate ja vahva maanpuolustustahto olivat AKS:n keskeisimpiä aatteita. Tavoitteena oli sisäisesti yksimielisen ja ulkoisesti voimakkaan suomalaisen valtion luominen. Horila oli jo kouluaikanaan ollut Tyrvään yhteiskoulun piirissä ajamassa Karjala-asiaa. Molemmat liittyivät AKS:ään toukokuussa 1934. Saikkalan valajäsennumero on 1435 ja Horilan 1436. Peräkkäiset numerot kertovat, että toverukset liittyivät seuraan yhdessä ja samaan aikaan.

Yliopistosta valmistumisen jälkeen oli edessä oppikoulun opettajan ura. Leh-

mieleen, että vinkin Someron työpaikasta olisi antanut jo paikkakunnalla ollut vanha kaveri, josta vielä syksyllä oli tulossa koulun johtaja.

Syksyn 1939 työkausi jäi lyhyeksi ylimääräisten kertausharjoitusten ja pian alkaneen talvisodan takia. Saikkala ja Horila olivat molemmat rintamalla. Saikkala haavoittui jalkaan Taipaleenjoella. Molemmat ylennettiin luutnanteiksi.

Koulutyöhön päästiin takaisin välirauhan aikana lukuvuodeksi 1940–41. Saikkalan perheeseen syntyi maaliskuussa 1941 poika, joka sai nimekseen Markku.

Uusi sota oli kuitenkin tulossa. Jatkosotaan koottiin Lounais-Hämeen miehistä Jalkaväkirykmentti 23, jonka yksi konekiväärikomppania muodostettiin Somerolla (3KKK/JR23). Tämän Someron komppanian päälliköksi tuli Jouko Saikkala. Horila taas joutui Forsassa koottuun tykistöpatenttiin (III/KTR3, "Forssan peesto"). Sodan alussa hän oli tulenjohtajana. Patteristo määrättiin tukemaan JR23:a. Näin Saikkalan ja Horilan sotareissu tuli kulkemaan samoja teitä. Näiden joukkojen taistelujen tie 1941 kulki Korpiselän ja Tuuloksen kautta Syvärille, jossa oltiin syyskuun puolivälissä.

15. päivänä Jouko Saikkala haavoittui reiteen tarkastuskierröksellä Syvärillä. Tämä aiheutti jonkinlaisen myrkytyksen ja Saikkala kuoli viiden päivän kuluttua 20.9.1941 kenttäsairaalassa. Markku oli puolen vuoden ikäinen isän kaatuessa.

Tapio Horila oli tätä ennen haavoittunut päähän syyskuun alussa Tuuloksessa. Täällä vanhat ystävät kohtasivat toisensa viimeisen kerta-

Poikia yhdisti toisiinsa myönteinen perusasenne koulunkäyntiä kohtaan, vaikka kaikenlainen pingottaminen olikin heille vierasta.

musretkillä, joiden tarkoituksena oli tallentaa kotiseudun historiaa ja elämänmenoa. Saikkala sai osakunnan vuosijuhlapalkinnon tutkielmastaan, joka koski Mouhijärven seudun menneisyyttä. Tutkielma on 1939 julkaistu osakunnan Satakunta-sarjan osassa XI otsikolla "Lisiä Sastamalan-Merikarvian linjan eräliikkeeseen ja asutukseen".

Osakunnan kotiseutututkimus on julkaissut karikatyyrikoelmia, joissa on esitetty kuvia osakunnassa eri tehtävissä tai muuten aktiivisesti toimineista opiskelijoista. Osakunnan 35-vuotisjuhlaan 1939 ilmestyneessä "Satakuntalaisen Osakunnan karikatyyrejä IV" on sekä Saikkalan että Horilan kuvat.

Jouko Saikkalan ja Tapio Horilan opiskeluvuosina ylioppilaspolitiikkaa

torin pätevyys saavuttamiseksi piti ensin auskultoida normaaliyliseossa. Saikkala suoritti tämän 1937–38, Horila seuraavana lukuvuotena. Saikkalan ensimmäinen työpaikka oli Terijoen yhteiskoulussa historian opettajana syyslukukaudella 1938. Vuoden 1939 alusta hän aloitti saman aineen opettajana Somerolla. Elokuussa hän avioitui filosofian maisteri Eeva Hännisen kanssa.

Somerolla tuli suomen kielen lehtorin virka avoimeksi kesällä 1939. Valituksi tuli Horila. Hän on kertonut, että häntä viehätti se, mitä hänen korviinsa oli kantautunut Somerolta päin: syrjäinen paikkakunta, jossa kansanperinne oli elinvoimainen. Saikkalan osuudesta Horilan Somerolle tuloon ei ole missään lähteissä mainintaa. Helposti tulee kuitenkin

ran. Horila on kertonut, että hän oli naama veressä matkalla sidontapaikalle, kun hän näki Joukon. Tämä tunsikin Horilan vasta äänestä. Sitten tervehdittiin.

Jouko Saikkala siunattiin Somerolla sankarihautaan sunnuntaina 12.10.1941. Koulu-, opiskelu- ja työtoveri ja nyt vielä asetoveri Tapio Horila oli saattamassa. Hän laski luokkatoverien sepeleen. Yhteiskoulun juhlasalissa oli Saikkalan muistojuhla.

Horila palasi vielä rintamalle. Sodan loppupuolella hän oli patterinpäällikkönä Forssan patteristossa. Sodan jälkeen oli paluu siviiliin rauhan ajan töihin. Horila oli suomen opettajana Somerolla vuoteen 1973 asti. Virka-

työn ohella hän teki mittavan työn kotiseututoiminnan ja Somero-Seuran piirissä. Hän kuoli korkeassa iässä Somerolla 15.4.2006.

Eeva Saikkala, myöhemmin nimeltään Larsen (1912–1998) toimi Somerolla historian opettajana eläkkeelle siirtymiseensä 1975 asti.

Tapio Horilan yhteydet Satakuntaan jatkuivat Somerolla. Vuonna 1954 ilmestyi hänen kirjoittamansa Satakuntalaisen osakunnan historia 1929–1954 (Satakunta-sarja, osa XVI). Hänen tohtorinväitöskirjansa 1967 käsitteli tyrvääläissyntyisen Antero Wareliuksen geologisia uudissanoja. Oli luonnollista, että Horilaa pyydettiin

osakunnan historian kirjoittajaksi. Olihan hän mukana ollen perehtynyt osakuntansa elämään. Juhlakirjassaan 1990 Horila sanoo, että kun pyytäjää oli jo hänen opiskeluaikanaan osakunnan inspektorina ollut Edvin Linkomies, ei muuta mahdollisuutta ollut kuin suostua. Joskus, kun Horilan kanssa oli puhetta historiasta, hän totesi asian vähän suuremmin: kun Linkomies käski...

Loistavalla tyylillä kirjoitetussa kirjassa mainitaan Jouko Saikkala muutaman kerran. Itseään Horila ei tuo esiin. Mutta monessa kohtaa huomaa, että kirjoittaja on itse ollut mukana kuvaamassaan toiminnassa. Paperin makua kirjassa ei ole.

LÄHTEITÄ:

Horila, Tapio: Lehtori ja hänen syrjähyppynsä. 1990.

Horila, Tapio: Satakuntalainen Osakunta 1929–1954. 25-vuotiskatsaus. 1954.

Neljätuhatta veljestä, sataneljä elämäntarinaa. AK-Seläinen elämäkerrasto. 1991.

Nummivuori, Petri: Nuori konservatiivi. Tuure Junnila ja hänen poliittinen toimintansa vuoteen 1956. 2006.

Nummivuori, Petri: Oikeistolainen. Tuure Junnilan elämäkerta. 2009.

Someron sankarivainajien muisto. 2000.

Somero-lehti 3.10.1941. Jouko Saikkalan muistokirjoitus.

Lyyli Honkio

Muistoja vanhoista joululehdistä

Salme Nurmi kirjoittaa artikkelissaan Elämää Lautelan metsäkulmilla Irene Nurmisen itsensä ja hänen vanhempiansa romansseista. Irene oli syntynyt vuonna 1907. Irenen isä, Kalle, oli nuoruudessaan ollut Vannasmäessä tansseissa ja tapasi siellä Heikkilän Aurooran. Kalle saattoi Aurooran kotiinsa ja naapurin pojat telkesivät nuoren parin äitään. Heidät päästettiin vasta aamulla pois. Naimiskauppa siitä tuli, häät pidettiin vuonna 1906.

Parille syntyi kaksi lasta, Irene ja Eino. Talossa oli vakituinen renki. Irene rakastui komeaan renkiin, joka oli ollut talossa kahdeksan vuotta. Vuonna 1948 menttiin kihla-

markkinoille Forssaan. Vaikka Irenelle ei koskaan annettu rahaa, niin renki Martti Nurmisen emäntä antoi 200 markkaa kihloja varten. Talossa pidettiin komeat häät vuonna 1949.

Mauno Kangas kertoo tarinassaan Kustaa Aura, kivimies, miten Kustaa Tammen Patamolla suoritti Someron sankaripatsaan alkulouhinnan. Hän yöpyi paikan päällä viikot, tullen vain viikonlopuksi kotiin. Yöllä jossain työmaan yläsängyssä nukkuessaan oli roisto tullut paikalle. Varas oli meinannut viedä Auran kellon. Kustaa oli huomannut taskulampun valon ja rosvon aikeet ja oli kalikalla lyönyt tätä. Kello ja taskulamppu putosi ja varas

säntäsi pakoon. Aura juoksi rosvon perään ja sai kiinni takinliepeestä, joka repesi. Aura tuumasi nauraen: ”Ei rosvo saanut kelloa, mut mää sain hyvät jalkarätit.”

Alma Kenno aloittaa tarinansa uskonnollisella runolla, joka oli ollut Kultelan Yli-Lukumiehellä ommel-tuna huoneentauluna kamarin seinällä noin 1890-luvulta. Aiemmin vuonna 1540 Kultelan kylässä oli kolme taloa, Hurri, Teeri ja Vakkuri. Myöhemmin niistä erotettiin esimerkiksi Laurila. Kylä koki ikävämpiäkin aikoja, kun lavantauti iski. Yksikin perhe menetti kolme lastaan, jotka haudattiin samaan hautaan.

Vilho Kuusela muistelee Etelä-Someron kylien men-

neisyyttä –tekstissään kuinka Kailaspyyn Eetuksi kutsuttu voimamies vei Piekkalan pellolta kahden kilometrin matkan olallaan säkin, jonka isäntä oli hänelle luovuttanut. Säkissä oli tuomaskuonaa 100 kiloa.

Ulla Hammaren tarinoi Näin oli ennen -jutussaan siitä, miten joulun alla oli sika teurastettu. Näin saatiin ainesta joulupöytään. Veripalttua säilytettiin aitan piisarkussa. Tuvan lattialle levitettiin katajan havuja ja sänkyyn vaihdettiin uudet oljet, sekä päälle puhdas räsyvaate. Aattona mentiin aikaisin nukkumaan, että ehti aamulla kudeksi kirkkoon.

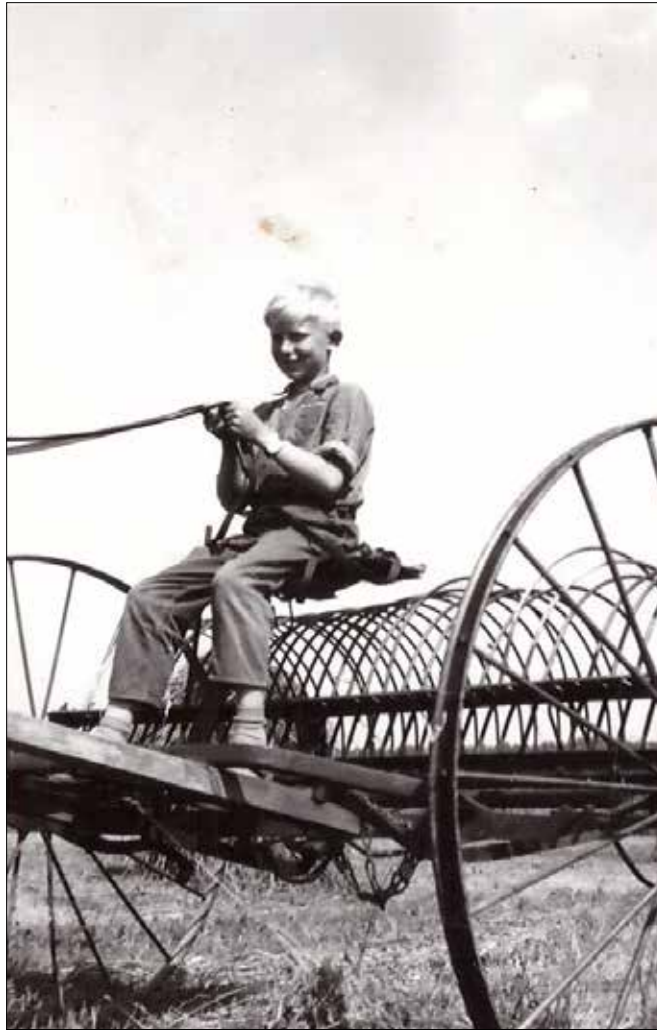
Koulupojan suviaikaa 60-luvul

Mää muistelen kuus-
kytlukkuu. Olskos
ollu viel alkupuol-
ta, kun koulust alko kesäloma
ain toukokuun viimeinen päi-
vä. Mää menin kohta seuraav-
al päiväl Talosel ”töihin”. Si-
hen aikaan oli ain kesämaita,
mihän kohta alkusuvest ajeti-
tiin talviset sonnat. Ja mää
touhusin miestein siin kans
mukan. Mäkilän Antti, Vait-
tisen Tepa ja Talosen Juha-
ni heitti talikoil sontaa kuor-
maan ja mää olin sontakasas
melkein polvii möyten talik-
ko käres miesten jalois. En
nyt muista kuka miehist san-
nos mul, et men sää ja nyrsä
tuolt sivust, meit pistellään
täst.

Ne talkoot kesti viikon,
tais toistakin viikkoo. Sihen
aikaan ollu mittään ittepur-
kavii kärry. Mää sain ajjaat
raktorii hiljast vauhtii pel-
too pitkin ja miehet heitte-
li kärryilt kuorman levjäksi.
Alkusuvi kulus ja siin jottain
hommaa oli olevannaas mul-
lakin, mut juhannuksen mai-
sa alko sit heinäkuormat.

Talospelkin oli karjaa si-
hen aikaan, et tais olla tois-
takymment lehmää ja hei-
nää tarvittiin talveks aika
paljon. Heinähommis must
tais olla jo vähän appuukin.
Mää ajoin heinäharavaa he-
vosen kans ja taisin mää sei-
västääkkin, kun oli jo jon-
kunnäkönen seivaskairakin
raktoris et sai läppii tehtyyt.

Kassaajat nosteli heinät
seipäil, misä niitten anneti-
tiin kuivaat parisen viik-
koo ja sit ne alko heinäin
kokkoominen makasiiniin.
Taloselkin oli usseemman

Ajoin hevosharavall heinät karheel. Kuva Irja Alaranta.

*”Heinähommis must tais olla jo
vähän appuukin.”*

makasiiniin ja kaikil oli ni-
metkin: Suovalan makasiini,
Etumakasiini, Haapa-
makasiini, Keksimakasiini,
Uusmakasiini ja viel siin
koton Peltomakasiini. Hei-
nän kokkoomine oli kov-
vaa hommaa kuumil päivil.
Mää oli sit kuorman kärryil
ja Alarannan Aimo nosti

heinii seipäilt. Mun kuor-
matekoin oli vähä oli vä-
hä sitä sun tätä, eikä Aimo
tahtonu olla alkuunkaan
tyytyväinen. Kuorman ols
tarvinnu olla kantikas, ei-
kä mikään torni. Kyl mult
se siit sit rupes sujumaan ja
heinät tuli korjattuut.

Talospel salaojitettiin si-

hen aikaan kans monel su-
vel. Mul oli siin tärkjä hom-
ma, kun mää levitin put-
kii pello. Parireen päälä
oli sontapohjat ja siihen
mää tein putkikuorman
ja raktorin kans ajoin pit-
kin ojanvarsii. Mää nos-
telin sit kuormast talikon
kans putket ojan penkkaal.
Talikkoon sopi neljän sen-
tin putki joka piikkiin. Sala-
ojaporukas oli paljon miehii
töisä ja päivällisaikan men-
tiin syömään Talosel. Mie-
het hyppäs kärryil kyytiin
ja mää tietyst ajoin raktorii.
Kerran pello palates mie-
het oli taas peräkärryil ja
mää olin kuskina ja sit mun
oli tarkotus vähän näyttää,
kuinka vanha majuri kul-
kee ja laskin siihen mutkaan
vauhril. Vasta Lehtisen tie-
haaras kurkkasin takanain
ja näin et peräkärry oli kyl-
jelläs ojan penkkaal ja mie-
het kömpi ylös ojust. Sen-
tään suuremmilt vahinkoilt
välttyttiin mitä nyt pien-
tä tuli; kaljakannu kaatus
ja yhren miehen silmälasit
meni poikki. Että semmo-
nen raktorikuski mää olin.
Mää olin usseemmal kesä-
lomall Talosen nurkis ja kai-
kenlaist tekemis nurkist
löytys ja monenlaist muis-
tikuvaa on mieleesäin jääny.

SOMERON TORPPAMUSEON NAVETALLE

Monilla paikkakunnilla jo hii-pumisen merkejä osoittava talkooperinne elää ainakin Somerolla vielä vahvana. Hyvänä esimerkkinä siitä on Someron Torppamuseolla kesällä järjestetyt pärekattotalkoot, joihin osallistui kolmisenkymmentä talkoolaista. Mallikkaasti sujuneiden talkoiden tuloksena 1800-luvulta peräisin oleva navettarakennus sai uuden pärekatteen yhden päivän työrupeamana.

Somero-Seuran ja Somero-opiston yhteisenä hankkeena toteutettu pärekaton uusiminen sai paljon myönteistä huomiota. Työ arvostettiin muun muassa korkealle syksyllä järjestetyssä Vuoden paras 2015 -kilpailussa ja valittiin Vuoden tapahtuma -kategoriasa finaaliin kolmen parhaan joukossa.

– Pärekaton uusiminen on talkooväen yhteistyön voimannäyte, jota nykypäivänä harvoin näkee. Se on malliesimerkki arvokkaan perinnetaidon ja -osaamisen siirtämisestä uudelle sukupolvelle, mainitaan perusteluissa, joilla projekti valittiin sarjansa finalistiksi.

Kunnon päreet ja papusoppaa

– Pärekatto uusitaan yleensä parinkymmenen vuoden välein. Torppamuseon navetan katto uusittiin edellisen kerran vuonna 1995, joten työ oli ajankohtainen juuri nyt, asiantuntijana työtä ohjannut kotiseutuneuvos Voitto Ollonqvist perustelee.

Navetan katon uusimis-

*”Pärekaton
uusiminen on
talkooväen
yhteistyön
voimannäyte,
jota nykypäivä-
nä harvoin
näkee.”*

työtä edeltäneet kattopäreiden tekotalkoot pidettiin Voitto Ollonqvistin johdolla hyvissä ajoin keväällä, samoin korvattiin kunnostusta vaatineet navettarakennuksen nurkkahirret uusilla. Vanha pärekate purettiin uuden katon rakentamista edeltäneenä päivänä.

– Tärkeintä pärekaton teossa on kunnon päreet. Hyvä pärepuu ei saa olla oksainen eikä kiero. Päre ei saa myöskään olla liian kuiva, sillä jos se on kuivunut liikaa, se halkeaa helposti naulattaessa, Ollonqvist muistuttaa.

Nelinkertaisen, noin sadan neliön kokoisen pärekatteen uusimiseen tarvittiin noin 12 000 pärettä ja niiden naulaamiseen tuhansia pärenauloja.

Voitto Ollonqvist tietää mistä puhuu. Hänelle on kertynyt vuosikymmenien kokemus pärekattojen teosta, ja hänen johdolla navetan katto uusittiin edellisenkin kerran. Hänen mukaansa museoinnissa tärkeintä on, että työn lopputulos on alkuperäisen kaltainen. Työtavat voivat

Jatkuu sivulla 84

Sää suosi Someron Torppamuseon pärekattotalkoita.

UUSI PÄREKATTO TALKOOVOIMIN

Leena Nuoto

sen sijaan poiketa entisistä.

Hän tietää myös, miten pärekaton tekijän vala vannotaan.

– Kaikkien päreiden on oltava myötäsukaisesti niin, että tekijä pystyy laskemaan valmiilta katolta alas ”hou-sut kintussa”, konkari selittää pilke silmäkulmassa.

Talkoisiin oleellisena osana kuuluvasta muonituksesta huolehtivat tottuneesti Eeva Vuorinen ja Onerva Ollonqvist, joiden valmistamaa papusoppaa kului viitisentoista litraa ja kotikaljaa saman verran.

Perinteiden säilyttäminen

– Kotiseuturakkaus, perinteiden säilyttäminen ja vanhojen työtapojen oppiminen, talkoissa mukana ollut Somero-Seuran puheenjohtaja Petri Siviranta vastasi epäröimättä kysyt-

essä, mikä sai väen uuras-tamaan kokonaisen kesäpäivän museon katolla.

Samana vahvistivat myös muun muassa monissa katto-talkoissa mukana olleet Markku Kämi ja Timo Kinnunen sekä nuorimpiin talkoolaisiin kuulunut, rakennusinsinööriksi opiskeleva Taneli Kask.

– Tulen mukaan saamaan kokemusta perinnerakentamisesta. Eihän sitä koskaan tiedä, millaisia rakennushommia eteen tulee, Kask tuumasi.

– Halusin verestää vanhoja muistoja. Homma on tuttua kotitalalta 50-luvun lopulta, jolloin rippikoulukäisenä tuli lyötyä muutamia kiloja nauvoja puimalan pärekattoa tehtäessä, muisteli puolestaan Osmo Kiiski.

Talkooväen ikähaarukka oli varsin laaja, nuorin oli

Leena Nuotio

– Päreiden on oltava myötäsukaisesti, Voitto Ollonqvist näyttää.

24-vuotias, vanhin täyttänyt jo 80. Vaikka mukana olleista suurin osa oli ensikertalaisia pärekaton teossa, se ei häntä tannut työn sujumista. Katto saatiin valmiiksi yhdessä päivässä, ja talkoissa vallitsi silminnähden rento meininki.

– Kaikki sujui mallikkaasti. Olen työn jälkeen ja lopputulokseen oikein tyy-

tyväinen, Voitto Ollonqvist kiitteli talkoolaisia ja luovutti urakan päätteeksi kullekin symbolisen kurssitodistuksen päreen muodossa.

Juttu on julkaistu Salonjokilaakso-lehdessä.

Somero-lehti/Armas Toykkälä

Työkalut päreen kiinnittämisessä ovat yksinkertaiset: vasara ja nauvoja.

Leena Nuotio

Papusoppa maistui Osmo Kiiskille (vas.), Mauno Kuismalle ja Petri Sivirannalle.

Hautajaisreissu

Oli kesä -43 tai -42. Olin vanhempieni kanssa Someriemellä täti-Fiinun hautajaisissa. Henkilökohtaista muistoa minulla ei hänestä ole, sillä silloin ei liikuttu paljon. Silloin ei menty vähällä edes lääkäriin. Ja monet sairaudet, joihin nykyisin on olemassa hoitokeinoja tai joihin ainakin voidaan saada jatkoaikaa, olivat usein silloin kuolemaksi. Kun omaiset koettivat saada häntä edes kunnanlääkärille, hän kieltäytyi. Sanoi menevänsä sitten kunhan ilmat lämpenevät. Menemättä jäi.

Heinäkuisena sunnuntaina varustauduimme saatamaan hänet hautaan. Hän oli 49-vuotias. Kaunis aamu

enteili hellepäivää. Rautapyörät ratisivat, kun ehdimme maantielle. Hevonen asteli käymäjalkaa; matka eteni. Isosisko jäi kotiin - ehkä siksikin, että saatiin kokoon vain yhdet kirkkokelpoiset vaatteet. Sen ei ollut väliä vaikka isosiskon vaatteet ylisuuret olivatkin. Kengätkin olivat tärkeitä, ajan tavan mukaan kirkkomaallekaan ei tavattu viedä paljasjalkaisia, ei edes lapsia. Ehdimme ajoissa. Isot, siis aikuiset, alkoivat jutella; minulla pyöri silmät päässä, kun oli monenlaista nähtävää. Menomatka sujui ihan hyvin, itse hautauksesta ei ole minulle jäänyt muistikuvia.

Hautajaiskahville ei lähdetty vaan kotiin. Minulla alkoi olla jano. Aamulla

”Isosisko jäi kotiin – ehkä siksikin, että saatiin kokoon vain yhdet kirkkokelpoiset vaatteet.”

ei mamma antanut juotavaa kuin vähän, ettei sitten tule asiaa pensaan taakse kesken toimituksen. Mehua tai vettä ei ollut matkassa. Kotimatkasta tuli pitempi kuin menomatkasta. Näin kylä talojen pihalla kaivoja ja kiulukin oli, mutta pappa tyssäsi veden haun tyystin. Kulkuihmiset ihmisten kaivoista juo! Hän ei suostunut, että mamma olisi käynyt pyytämässä vettä. Hän pisti tupakaksi ja virkistyi itse, muttei se minun janoani lievittänyt.

Iltapäivä oli pitkällä kun ehdimme kotiin. Ja riensin suoraan vesiämpärille. Sisällä lämmennyt, seisonut vesi maistui ihanalta. Isosisko oli pitänyt huushollija niin kuin laivan perää ja oli sillä aikaa tappanut kyyn ihan portaiden vierestä! Hän oli yhdeksänvuotias! Silloin oli kytä ja yleensä ne tapettiin, kyynpurema oli vakava juttu.

Marika Haapalan albumista

Sadan vuoden takaa

Vuonna 1893 syntynyt isäni Väinö Paakkonen somerolaistui keski-ikässä. Hän oli kolmesta veljeksestä vuorin. Vanhin veli Akusti tuli sukupolvenvaihdoksen kautta vanhan perintötalon isännäksi vuonna 1914. Keskimäinen veli Juhani osti perintörahoillaan itselleen oman talon vuonna 1915. Isäni nuorimpana jatkoi elämäänsä kotona, vaikka kohta vanhemman veljen taloudessa "setämiehenä" kuten sanottiin.

Isäni kuoltuaan vuonna 1976 jätti jälkeensä muistiinpanoja, joista nyt haluan kertoa vuodelta 1915. Muistiinpanot ovat paikallisesti Kalvolasta, ajallisesti satavuotiaita, kieleltään omaperäisiä, mutta kuvastavat aikaansa, elämää maalaistalossa.

Vuonna 1915 talviaikaa kesti täydellisesti huhtikuun ensiviihkölle. Maariana lumi katoilta ei ollut sulanut juuri ensinkään. Pääsiäisenä huhtikuun 4-5 päivinä oli kova pakkanen, vaihdellen 15-17 ast. välillä. Talvi muutoinkin kaikin puolin niinkuin ainakin. 8 päivä huhtikuuta alkoi sataa vettä useampiakin vuorokausia ja ilman lämmitessä aina 7-8 asteeseen katveessa. 10 päivä näimme jo Paakkosissa västäräkin katolla viipottavan pyrstöään, sekä kottaraisten. Siis aivan odottamatta voidaan päästä aikonaan touontekoon. --- Kevään aikoja on nyt vietetty kauniiden ilmojen vallitessa. Pääskynen jo lenteli 23 päivä huhtikuuta, ennen siis, kun lumi ja jäät olivat sulaneet. Järvi aukeni 27 päivä huhtikuuta, mutta kalo-

ja saatiin jo kolmea päivää ennenkin. --- Toukokuun alkupuoli oli kylmänkomeeta. Tukkipoikia oli liikkeellä sankkoja joukkoja, majaillen meilläkin. Siskoni meni naimisiin ensimmäinen päivä, siis Vappuna. Minä olin silloin myös Kangasalla katsomassa vibkimistä ja pidin myös hauskaa. Tulini sieltä kotio 5 päivä toukokuuta. Siskoni sulhasineen tuli myös Tampereelle ostoksille. Minä ostin pukukankaan, joka maksoi 39 mk vuorineen.

--- Torstaina 6 päivä aloitettiin kauramaiden muokkaus. Ajoin koko päivän savipellolla. Helatorstaina satoi ja jo edellisenäkin päivänä. Ruoho vihottaa erittäin hyvin, sillä lämmin sade on kuin lannoitus nurmille. 11 päivän tuotiin perunat itämään 14 saavia --- Ruokatarpeiden hinnat keväällä 1915 oli seuraavia: Leipä 15 penniä, nousten silloin, jos lasketaan tynnyristä tulevan 10 varrasta, 45 mk. vanha tynnyri. Siis ennen kuulumaton hinta! Maitolitra 15 penniä, voi 2.75-3.0 kilo, perunat 10 penniä litra. Naudan lihan hinta on aivan korkea. Meidän myytiin sonni, 2 vuotias, josta saatiin 210 mk. sekä koipiaiset. --- Tänään belatorstaina meni tytöt Lintumaalle valkeeta polttaan. "Käki kukkuu vanhana vappuna, vaikka hongan kolosta." Niinpä se kuultiin tänään. Turnipsitouko tehtiin 22 päivä, sekä porkkana ja punajuuret. Myös hevospapuja kylovettiin. Kaurat ovat olleet kylovettina jo 15 vuorokautta, eikä vielä näy oraita. Syynä, että maa on kovin kylmää ollut. Lampaat laskettiin ulos 26 päivä.

Metsä ja nurmet vihottaa

aika hyvin. Pellavatouko tehtiin 28 päivä ja koristekukkia kylovettiin. Halla 27-28 välisenä yönä vikuuttaen monin paikoin nuorta heinää. --- Aitoja on tehty ja korjattu täntänykyä aivan runsaasti. 31 päivä ilma sateinen ja kylmä. Kesäkuun 5 päivänä tehtiin meillä ohra, sekä perunatouko. Lanttuja kylovettiin myös pieni erä. Sää lämmin, erittäin kaunis ja tyyni. 6 päivä aamusta alkoi sataa kovasti. Lehti jota-kuinkin täydellistä, paitsi haavoissa tuskin näkee alkuakaan. Karja laskettiin ulos 10 päivä, hevoset jo edellisenä. Lahna kuti 11-12 päivä. Minä kävin Juhanan kanssa Hämeenlinnassa, sekä Mierolassa talon ostossa. --- Tuomet kukkii 9-11 päivän vaiheilla. Kesämaan kyntö saatiin loppuun 23 p. kesäkuuta. Nauris kylovettiin 19 päivä. Ruis tuli tähtkälle 19-20 päivä. Sireenit kukki Juhannuksena. Halla kävi vieraana 18-22 päivien aikaan. Minä kävin ongella 28 päivä. Sain vain kaksi kalaa. Timotei ajaa tähtkää ulos parasta kättä. Juhannusruis touottiin 29 päivä.

Minä kävin pyöräpassia hakemassa 30 p. kesäkuuta. Ilma sateista. - Väinö-poika asotelee myös 22 ikävuotta kesäkuun 30 päivänä 1915.

Ruismaa alkoi höytiä 1-2 päivä heinäkuuta. Tülien tekoon ryhdyttiin 2 päivä. Ensim. päivänä lyötiin noin 570 tiiltä. 4 päivä menin Juhanan kanssa taloja ostaan, ensin Lontilaan, sieltä Tarttilaan, missä viimeksimainitussa olttiin iltamissakin. Paluumatkalla poikettiin moneen taloon, viimeksi Lontilan Eerolaan, jossa talon osto sitten tapahtui. Hinta irtaimistoinen 45.600

Smk. --- Kesä tänä aikana erittäin herttaista. Ruis heilmoi tuossa 4-5 päivän aikaan. Juurikasvien perkuu ja harvennus tehtiin 3-6 päivien tienoilla, jolloin myöskin tiiliä tehtiin määrältään tuossa 2700 kpl. Lehtien taitto aloitettiin 7 päivä, sekä kesämaan muokkaus. Minä ostin hevosen 11 päivä. Hinta 440 mk.

Juhanin ostamasta Eerolasta tehtiin talonkirjat 10 p. Uuteen kotiinsa hän meni jo 13 päivä. Perunamaa perattiin ja vaotettiin. Ilmat nyt jotakuinkin sateiseita ja lämpöisiä, joten kasvillisuus ehtii ja edistyy kovin. --- Voi on maksanut Toijalassa 3 mk/ kg. Rukiit 40 mk. vanha tynnyri. Parkkien hinta vaihteli 1.25-1.50 mk. leiviskä. --- Heinäntekoon menttiin vuonna 1915 heinäk. 16 päivänä. Ilma sateista. Hedelmää timoteissa näkyi vasta 17-19 päivien tienoilla. Kaura ajaa helua ulos parasta kättä, sekä herneet alkavat kukkia. Isä on saanut kaloja ongella oikein rutkasti. --- Sunnuntaina 18 päivä minä lähdin Lontilaan veljeä katsomaan, sekä heiniä tekemään. Siellä elämä meni oikein hauskaasti, paitsi sateisia ilmoja alku heinäkuusi. Olinkin siellä 3 viikkoa. Eerolasta kävin 9 p. elokuuta Tarttilan Veurolla huutokaupassa, josta huusin kaksi tuolia á 3 Smk. Kuvanveistoon Emil Wikströmin luona Visavuorella opin saanut Aukusti Veuro, (Huom. Someron sankarihaudan muistopatsas) oli juuri laittanut Paasian vanhaan riiseen prossivalimon. Hiekamuottiin valamiseen hän oli opin hakenut Tanskasta Rasmussenin taidevalimosta.

Paakkosissa tehtiin ruis-

toukoa 17 p. elokuuta, sekä 20 päivää. Loppu jäi siksi kunnes uutta siementä saadaan. Ruis-ta leikattiin 14 päivä pienem-mässä väessä, mutta 18 päivä oli leikkuussa 14 sirppiä. Loppu leikattiin lauantaina 21 päivä. Kauraa niitettiin elok. 25-28 päivien tienoilla ensi kertoja. Ilmanalassa syksyn merkit. "Ei katoa kaste kalposesta jälkeen päivän Perttelin." --- Ruisrii-hiä tuli 11 paria. Rukiita niis-tä kaikkiaan 122 hl. Minä kä-vin Hattulassa häissä 16-17 p. syyskuuta. Salannin omen-ajublat olivat sunnuntaina 26

päivä syyskuuta. Ihmisiä jok-sikin kosolta. Eerolan tyttök-in olivat siellä. Myöskin Pirtti-kosken koulun hartaushetki sa-mana pyhänä, puhujana kirk-koherra Karl Levón.--- Kau-hean lumipyryn satoi 27-28 päivä syyskuuta. Lunta arviol-ta 6 sekä 0 astetta.

Talvi tulikin aikaisin ja varsinkin joulukuu tullaan muistamaan hirmukylmänä. Tampereella joulukuun keski-lämmöksi mitattiin -15 astetta! (Helsingin Kaisaniemessä oli jouluaattona vuonna 1915 lunta 20 senttiä ja päivän kes-

kilämpö -25 ast.)---

Suomen kansa on usko-nut voivansa elää rauhas-sa monien vuosien sorron jälkeen, mutta nyt pelätään vaikeaa aikaa, kun vuosi-kymmenien rauhanaika Eu-roopassa päättyi kauheaan maailmansotaan viime vuo-den 1914 elokuussa.

Elintarpeiden hinnat ovat kohonneet erittäin pal-jon. Sota, mieletön kuten aina, jatkuu mailla ja me-rillä. Heinäkuun alussa oli Suomen lehdistä hälyyttä-viä uutisia elintarviketilan-

teen jatkuvasta huonontu-misesta. Eräitä Pohjanmaan ja Kainuun kuntia uhkasi jo nälänhätä. Tuskin yhdel-lä poerheellä kymmenestä oli varaa ostaa jauhoja, vaan oli turvauduttava pettulei-pään. Sodan takia ulkomaan kauppa tyrehtyi ja Suomes-ta tuli sotaikäyvä Venä-jän palveluksessa tavaroiden hankkija ja varasto. Kuljetus-kiellossa yli lääninrajojen on vilja- ja liihat tuotteet, sokeri, suola, nahka ja sukset.

Mikko Paakkosen isän muistiinpanojen tueksi ja selvennykseksi voimme to-deta että, vuosi 1915 oli kyl-mä ja sateinen vuosi. Hel-mikuuta lukuun ottamatta vuoden 1915 alku oli nor-maalaa kylmempi ja etenkin kesäkuu oli kolea. Tampe-reella esimerkiksi kuun kes-kilämpö oli vain 11,7 astet-ta. Heinäkuussa saatiin jon-kin verran lämpöä, mutta loppuvuosi oli taas sateinen. Varsinkin syyskuussa sateita tuli paljon.

Termiset vuodenaajat määritellään vuorokauden keskilämpöjen perusteel-la, jolloin Suomessa pisin vuodenaika on talvi ja ly-hin kevät. Kevät alkaa, kun vuorokauden keskilämpö-tila nousee pysyvästi 0 as-teen yläpuolelle. Kesä taas alkaa, kun vuorokauden keskilämpötila nousee py-syvästi +10 asteen yläpuo-llelle. Syksyn alkuun vaadi-taan keskilämpötilan pu-toaminen pysyvästi al-le +10 asteen. Talvi tulee, kun vuorokauden lämpöti-la laskee pysyvästi 0 asteen alapuolelle. Vuodenaikojen vaihtuminen ei meillä suin-kaan ole yksiselitteistä, kos-

ka lämpötilat voivat vaihdel-la raja-arvojen molemmiin puolin pitkäinkin. Vuo-den 1915 keskilämpötila on Helsingissä ollut 2,9 astet-ta. 1900-luvun alusta lähtien vain vuosi 1941 on ollut kyl-mempi ilmatieteenlaitoksen tilastojen mukaan. Vuoden 1941 keskilämpötila on ollut 2,8 astetta.

Maarian päivää vietetään maaliskuussa. Se on ollut tal-lonpoikaisyhdistyksessä tärkeä kevään tuloa enteile-vä päivä ja se liittyi kevätpäi-vänseisaukseen. Lumen su-lamista tarkkailtiin erityises-ti, että päästiin kevättöihin. "Jos ei Maaria maata näytä, ei huhtikuussa kesää tule", sanottiin. Jos Maariana oli hyvä sää, niin sen uskottiin enteilevän hyvää vuotta. Ke-vät-Maariasta lisättiin myös kesäajaksi päivään lisäruo-kailu, pikkueine. Se nautit-tiin heti aamutuimaan. Pä-reitä ei enää poltettu, koska valo riitti.

Ensimmäisenä syyspäivä-nä on pidetty Perttelin päi-vää 24.8. Sanottiin, että "ei sikiä siipilintu päivän Pert-tulin perästä". Tällä viitattiin luonnon muutokseen tal-ven lähestyessä. Päivästä en-

nustettiin myös syksyn sää-tä. Todettiin, että "Perttelin jälkeen ei lopu halla halme-hesta eikä kaste metsän kai-nalosta". Viljelty maa tuotti jo satoa.

Vuonna 1915 kiirastors-tai oli 1.4. ja helatorstai 13.5.

Tynnyri tilavuusmitta on viljaa mitatessa 165 litraa.

Helavalkeita on poltettu, jotta peltojen ja vainioiden hedelmällisyys ja sato oli-si hyvä. Valkeiden ympäril-lä saatettiin laulaa, soittaa ja tanssia. Helatorstai oli van-han kansan mielestä kirkko-pyhistä pyhin, koska kristin-uskon mukaan Jeesus ilmes-tyi opetuslapsilleen ja käski tehdä kaikki kansat hänen opetuslapsikseen. Usko-musten mukaan helator-stai on niin pyhä, ettei ruo-hokaan kasvanut eikä lin-tu kortta liikuttanut. Myös heilastelu liitettiin tähän py-hään. Ellei tytöllä ollut saat-tajaa kotiin, ei sitä sitten saa-nut koko vuonna.

Tekstissä mainitaan mo-nia eri hintoja. Tilastokes-kus on julkaissut rahanar-vokertoimet, joissa on otettu huomioon niin vuoden 1963 rahanuudistus kuin euroon liittymisen. Vuonna 1915

raha oli markka, joka jaettiin 100 penniin. Kun vuoden 1915 markka muunnetaan nykyrahaksi, summa kerro-taan kertoimella. Nykyra-ha taas jaetaan kertoimel-la. Vuoden 1915 kerroin on 3,3555. Tällöin esimerkiksi Tampereelta ostettu puku-kangas maksoi noin 130 eu-roa ja maitolitrin hinta oli noin 0,50 euroa. Pitää kui-tenkin muistaa, että rahan-arvokertoimien avulla las-ketaan rahan ostovoimaa eri aikoina, ei nimellisarvoa.

Mikon isä hakee pyörä-passin, eli luvan pyörällä aja-miseen, kesäkuussa.

Tekstissä on murre sano-ja, joista esimerkiksi vikuut-taa tarkoittaa vahingon ai-kaan saantia, vihottaa on vi-hertää ja heilimoit tarkoittaa kukintaa.

Marika Haapala

Lähteet:

www.ilmatieteenlaitos.fi
www.taivaannaula.org
 Somero-lehti
www.edu.fi
www.suomisanakirja.fi
 Voitto Ollongvist
www.tilastokeskus.fi
 Suuri perinnekirja, toim. Sa-tu Aalto, Karisto, Hämeen-linna, 2008.

Nukkeni

Oli kaunis syyskesän päivä. Tulin töistä pellolta. Kävelin pitkin ojanvartta, joka kiemurteli lapsuudenkotini ohitse. Äkkiä pysähdyin. Vedessä kellui jotain. Menin lähemmäksi ja katsoin tarkempaan. Sehän oli oma nukkeni. Kuinka se oli ojas-
sa? Menin kohta pelastamaan sen kuiville.

Kastuneena Molla-Maija oli surkean näköinen. Voi nukkeparkaa. Se oli koulun käsityö. Opettelimme silloin koneella ompelemista. Nuken vartalo, kädet ja jalat olivat vaaleanpunaisesta kankaasta, muotoon ommeltu. Täytteenä oli vanua. Pään olin voittanut hiihtokilpailuista. Alusvaatteet, mekko ja tossut kuuluivat kokonaisuuteen. Nukke oli minulle todella rakas. Olin vienyt sen vintille piiloon. Veljeni olivat silloin vielä alle kouluikä. Joskus heillä kävi leikkikavereita kylässä. Silloin aina keksittiin uusia leikkejä. Jokin nukkeleikki tässä varmaan oli takana, ajattelin. Nukke uimassa. Sitten se oli unohtunut ojaan.

Vintille piti kiivetä irrallisia rappusia pitkin, mikä oli aika vaarallista. Nukke oli siellä ihan näkyvillä, joten se houkutteli lapsia hakemaan sen. Äitikään ei ollut huomannut mitään. Olin harmissani. Korjasin nuken hyvään kuntoon ja vein sen samaan paikkaan piiloon. Mutta kuinka kävikään. Se oli taas jonkin ajan kuluttua ojassa kellumassa. Asian todellista laitaa en tiedä, mikä liittyi tähän

Marika Haapalan albumista

nukkeen. Äitikään ei ottanut siitä selvää. Itseäni saan syyttää, että en piilottanut nukkea kunnolla, kun halusin säilyttää sen. Lasten leikeissä vain mielikuviutus on rajana. Sen jälkeen en muista nukesta mitään. Ehkä se oli niin huonossa kunnossa, että en korjannut sitä enää.

Nyt vasta, vuosikymmenien päästä, kynäilypiirin aiheen innoittamana, muistin nukkeni. Missä se nukke oikein on? Ehkä se on lapsuudenkotini vintillä unohdettuna. Kun menen käymään

siellä yritän etsiä sitä, vaikka se on ollut unohduksissa yli puoli vuosisataa. Sitä olisi ollut mukava näyttää lastenlapsille ja lastenlastenlapsille.

Sotavuosina ja sen jälkeisenä aikana ei paljon leluja ollut. Melkein kaikki piti tehdä itse. Kotileikkiä leikin paljon. Kesällä leikki tehtiin ulos. Talvella äiti antoi tehdä sen sisälle, pöydän alle. Laitoin verhot seinälle, että ne näyttivät ikkunoilta ja päällystin pieniä laatikoita huonekaluiksi. Se oli sen ajan nukkekotini. Nuken-

vaatteita valmistin mielelläni. Siitä ompelun harrastaminen minulla on luultavasti alkanut. Äiti ei oikein tykännyt, kun otin laatikosta kankaanpaloja tai vanhaa vaatetta. Kankaat olivat silloin todella kortilla. Äiti tarjosi tilalle kreppipaperia. Mutta en halunnut tehdä siitä nukenvaatteita.

Sellaisia lapsuuden lelut ja leikit ovat. Ne eivät unohdu koskaan, vaikka monet myöhemmät asiat unohtuvat.

Oi, riemuitse taivas; oi, katso maa

*Oli käynyt käsky keisarin
suuren ja mahtavan Augustin.*

*Oli verolle pantava koko maa,
tuli kansan kutsua noudattaa.*

*Kutsu saapui myös Nasaretiin,
pieneen, syrjäiseen kaupunkiin.*

*Ja Joosef viipyi mietteissään.
-On kaukana suvun määränpää.*

*Hän katsoo vaieten Mariaan,
on outo loiste katseessaan.*

*Hän tietää, hetki on lähellä,
on Jumalan Poika syntymä.*

*Pyhä perhe lähtee Beethemiin,
Daavidin suvun kaupunkiin.*

He kulkevat polkua kivistä, kaitaa.

He astuvat tien pölyistä laitaa.

*On matka pitkä, jo väsyttää,
vaan silmään siintää jo määränpää.*

*He ovelta ovelle kulkea saa
ja turhaan, ah turhaan, niin kolkuttaa.*

*Majatalossa ei tilaa heille,
vaan tallissa väsyneille.*

*Laps`talliin ja seimeen syntyä saa.
-Ei maailma tuntenut Vapatajaa.*

*Vain seimi ja oljet vuoteena sen,
joka ohjaa tähtöset, kaikkeuden.*

*Tuli taivaasta lahjana maailman valo,
ei käsittänyt Beethem, ei majatalo.*

*Valo taivahan kedon täyttää,
paimenille enkelit tietä näyttää*

*luokse seimen ja Vapatajan.
On täyttynyt ennustus ajan.*

*-Olkoon kunnia Jumalalle,
maassa rauha myös ihmisille!*

*Ja paimenet rientää kiiruhtaen
luo tallin, seimen ja lapsosen.*

*He seimelle iloiten polvistuu
ja Luojansa edessä kumartuu.*

*Oi, riemuitse taivas, oi, katso maa,
tätä aikojen suurinta tapattumaa!*

*On Jumala syntynyt seimeen juuri,
Kuningas, Luojamme, Valtias suuri.*

*Oi, taivahan joukot, nyt iloitkaa!
Siiben ihminen, pieninkin, yhtyä saa.*

Anja Virolainen

SOMERON
lääkäriasema

Joensuuntie 29, Somero
Ajanvaraus (02) 727 4150

someronlaakariasema.fi
facebook.com/someronlaakariasema

Sälekarin Kirjapaino

Käy tutustumassa:

www.somero-seura.fi

www.facebook.com/somero-seura

**HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

Teeriharju
HUVIKESKUS

**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!**

Tili- ja isännöintitoimisto
HEIKKI HEINO

Jukolantie 3 p. 748 4995, 050 564 1372

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

TILITOIMISTO
LYYTIKKÄ

Rengastie 1 SOMERO
Puh. 748 6472
Puh. 040 7486 472

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Tilitoimisto Merja Oras

Tehdastie 4, 31400 Somero
Puh. 044 308 1680
merja.oras@seutuposti.fi

**Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle
Veljekset Nuoritalo**

puh. 0400 533 739, 0400 321 314

Kaikki LVI-alan työt ja tarvikkeet
**veljekset
TAMMI**
31400 SOMERO PALMA ☎ 748 6735

Hyvää Joulua!

**TERVETULOA PALVELEVAAN
RAUTA-MAATALOUS JA
PUUTARHAKAUPPAAN**

SOMERON HINAUS

Heikki Uutela
0440 311 301
Luhtatie 7, Somero

24h

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Tilava 9 hengen auto
autossa pyörätuoli-
nostin

**TAKSI
JAANA SAARNI**

SOMERNIEMI
P. 0400 780 690

Rautanet Somero
p. 02-484 060

Av. ma-to 8.00-17.00, pe 8.00-18.00,
la 9.00-14.00

Rautanet Koski
p. 02-484 920

Av. ma-to 6.30-16.30, pe 6.30-18.00

Somerniemi-Seura ry

Toimintakertomus 2015

Yleistä yhdistyksen toiminnasta

Vuosi 2015 on seuran 40:s toimintavuosi, jota juhlittiin jäsenten ja kyläläisten kanssa Ämyrillä. Muilta osin vuosi kului melko perinteisin tapahtumin.

Hallitus

Vuoden 2015 johtokuntaan kuuluvat Raija Hirvikorpi, Piiti Järvenpää, Anja Kaase, Marjuka Malkki, Hanna Munter, Irja Mäkinen, Anne Pentikäinen ja Esko Vuorinen. Puheenjohtajana on toiminut Anne Pentikäinen ja sihteerinä Anja Kaase. Varapuheenjohtajana on ollut Hanna Munter ja rahastonhoitajana Markku Voitto. Tilintarkas-

tajina ovat toimineet Teuvo Aaltonen ja Pentti Manner.

Jäsenet ja tiedottaminen

Vuoden 2015 alussa

jäseniä oli 86. Jäseninä on sekä vakituksia asukkaita että kesäsomerolaisia. Jäsenmäärä kasvoi vuodesta 2014 viidellä uudella jäsenellä. Vuosittainen 5% jäsenmäärän kasvu toteutui. Jäsenille lähetetään jäsenkirjeet maaliskuussa ja lokakuussa. Kotisivujen kautta tapahtuvaa tiedottamista ja viestintää pyritään edelleen kehittämään.

Somerniemi-Seuran puheenjohtaja Anne Pentikäinen toivotti vieraat tervetulleeksi seuran 40-vuotisjuhlaan. Puheessaan hän mainitsi, että suurimmaksi tehtäväksi seuralle on muodostunut kesätorin ylläpito.

Kokoukset

Somerniemi-Seuran kevätkokous pidettiin 22.3. Metsolassa ja esillä olivat sääntömääräiset asiat. Kokouksessa käsiteltiin edellisen vuoden toimintakertomus ja tilinpäätös, johtokunnalle myönnettiin tilin- ja vastuuvapaus. Manu Kärki valittiin seuran edustajaksi Suomen Kotiseutuliiton vuosikokoukseen. Syyskokous pidettiin marraskuussa, kesätorin Metsolassa.

Seuran järjestämät tilaisuudet

Kesätorilla alkoi 28:s toimintavuosi. Kesätori avattiin 30.5. ja viimeinen toripäivä oli 29.8.2015. Torikirkko järjestettiin tänä kesänä kaksi kertaa. So-

Kaari Utrio muisteli juhlapuheessaan, miten hän ja hänen miehensä Kai Linnilä muuttivat Somerniemelle 1975. – Rakastan maaseutua ja Somerniemeä. Maaseutu on tyyneyttä, mietiskelyä ja pohdintaa. Elintila on ihmisen kokoinen.

merniemi-Seuran 40-vuotisjuhla järjestettiin 26.7. Ämyrillä. Juhla oli kaikille avoin ja somerniemeläisille lähetettiin vielä erikseen kutsu postin välityksellä. Juhlavieraita saapui noin 160. Juhlan juontajana toimi Kai Linnilä. Tilaisuuden avasi puheenjohtaja ja juhla aloitettiin keittotarjoilulla. Manu Kärki kertoi historiikissa seuran moninaisista tapahtumista vuosien var-

relta. Kirjailija Kaari Utrio kertoi puheessaan, miten hänestä tuli somerniemeläinen ja minkälaista on ollut toimia kirjailijana Somerniemellä. Hän toi esille, kuinka tärkeää maaseudulla on kyläyhteisön tuki. Tilaisuudessa esittäytyi somerniemeläisten yhdistysten edustajia ja kertoivat yhdistystensä toiminnasta ja miten siihen voi tulla mukaan. Juhlan aikana nautittiin vielä kakkukahvit

Juhlassa saivat puheenvuoron myös somerniemeläiset yhdistykset. Kai Linnilä haastatteli Somerniemen Veikkojen puheenjohtaja Asmo Saarista ja sihteeri Kati Fonsell-Laurilaa.

ja tanssittiin orkesterin tahdissa.

Muu toiminta

Somerniemi-Seura osallistui Kylien neuvottelukunnan järjestämään tilaisuuteen, jossa selvitettiin yhdistysten jäsenille,

mitkä olisivat ns. kylärahan myöntämisperusteet. Tilaisuudelle luvattiin jatkoa. Pikkujoulu järjestetään yhdessä Hansun Laiskainketolaisten kanssa.

Ämyrin tanssilavalla pidetty juhla aloitettiin ruokailulla. Tarmo ja Aira Timperi, Vesa ja Riitta (selin) Viitamäki sekä Erkki Ylitalo kehuivat maukasta keittoa.

Somerniemi-Seura ry Tapahtumakalenteri 2015

- 5.2. Johtokunnan järjestäytymiskokous Metsolassa
- 23.2. Toritoimikunnan kokous
Lea ja Torsti Hellstedthin luona
- 3.4. Kylien Neuvottelukunnan kokous
Someron kaupungintalolla
- 5.3. Kirkkotien tiehoitokunnan kokous Torituvassa
- 16.3. Palaveri Somerniemen Musiikkitetterin
vuokrasopimuksesta
- 22.3. Johtokunnan kokous Metsolassa
- 22.3. Kevätkokous Metsolassa
- 2.4. Someron Joulu -lehden palaveri
Somero-Seuran kanssa Säästöpankissa
- 23.5. Siivoustalkoot Kesätorilla
- 30.5. Torin avaus

- 6.6. Toripäivä
- 6.6. Somerniemi-Seuran juhlan suunnittelukokous
- 13.6. Torineuvokseksi valittiin Heikki Paakkanen
- 18.6. Juhannustori torstaina
- 27.6. ja 4.7. Toripäivät
- 11.7. Hattupäivä
- 18.7. Toripäivä
- 25.7.-8.8. Toripäivät
- 9.8. Torikirkko Paviljongissa
- 15.8.-22.8. Toripäivät
- 29.8. Torin päätös
- 15.11. Syyskokous Metsolassa
- 5.12. Joulutori
- 31.12. Uuden vuoden kokko ja ilotulitus Kesätorilla

Somero-Seura ry Toiminnallinen vuosi 2015

Seuran hallinto

Somero-Seura ry:n johtokunnassa vuonna 2015 olivat Kalle Alhoranta, Arja Fonsell, Marika Haapala, Tiina Jankama, Sauli Kaipainen, Eija Komu, Ahti Kukkonen, Raimo Lyly, Olli Nuotio, Soili Suominen-Hurme, Kimmo Talikka ja Marja-Leena Vikman.

Puheenjohtajana on toiminut Petri Siviranta, varapuheenjohtajana Olli Nuotio, teknisenä sihteerinä Arja Fonsell, käytännön sihteerinä Marika Haapala ja rahastonhoitajana Marja-Leena Vikman. Jäsenrekisterin ylläpidosta on vastannut Soili Suominen-Hurme. Seuran kirjanpitoa on hoitanut Rantalainen Oy, Someron toimipiste. Somero-Seuran tilintarkastajina ovat olleet Teuvo Aaltonen ja Tea Montell. Varatilintarkastaja oli Markku Romu.

Somero-Seuralla on 134 jäsentä ja yksi yhdistysjäsen ainaisjäsenten lisäksi. Seura jatkoi jäsenhankintakampanjaa.

Somero-Seura ry on Suomen Kotiseutu- ja Hämeen Heimoliiton, Varsinais-Suo-

men Museot -yhdistyksen, Härkätietyhdistyksen, Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen sekä Someron Kulttuuri ry:n jäsen.

Seuran museot

Torppamuseosta ja peltotyökalmuseosta ovat huolehtineet museoemäntä Marika Haapala apunaan Marja-Liisa Laaksonen. Talonmiehenä toimi Kimmo Talikka. Museo avasi ovensa 15.5. ja laittoi ovet kiinni kesäkauden osalta 9.8.2015. Museo oli avoinna viikonloppuisin ja suviheinäviikkoina joka päivä.

Sauhutupaa Jaatilassa on hoitanut Aila Talonen. Kulelän savenväläajamuseota on esitellyt museoemäntä. Koulumuseo on edelleen paketissa kaupungintalon alakerrassa. Kirkkorannassa olevia viljamakasiineja ovat hoitaneet Olli Nuotio ja Olavi Virtanen.

Aholan tiloissa toimivasta perinnehuoneesta ovat huolehtineet Someron Sotaveteraanit ry:n puolesta Heikki Hovila, Heikki Kärri ja Erkki Ylitalo. Perinnehuoneen irtaimiston luetteloinnista on vastannut Olli Nuotio.

Ahti Kukkonen

Voitto Ollongvist uusi humalatarhan torppamuseolla.

Torppamuseon kesä

Nostalgiaviikon yhteydessä 15.5. yhteistyössä Someron Kulttuuri ry:n ja Somero-opiston kanssa museolla kokoontui Tarinoita Somerolta -kurssi. Kulttuurituottajan johdolla muisteltiin 50- ja 60 -lukuja ja sen ajan paikakuntaa.

Torppamuseon näyttelykesän avasi Olavi Virtasen valokuvanäyttely. Esillä oli ainutlaatuinen kokoelma kuvia kotiseutumme menneiltä vuosilta.

Alle kouluikäiset lapset saivat kuulla tänä vuonna tarinoita Riutan torpan entisten asukkaiden elämästä Eeva Vuoriselta. Mukana oli myös

Olli Nuotio.

Kouluikäisille oli tarjolla kiertokouluopetusta torppamuseolla. Opettajina toimivat Mirja Honkanen, Ahti Kukkonen ja Marika Haapala, tarkastajina häärivät Voitto Ollongvist ja Kari Järvinen sekä oppilaana Pirkko Lehto. Oppilaat pääsivät torpan hämyssä kokemaan elämyksellisiä hetkiä entisajan luku- ja kirjoitusharjoituksissa.

Suviheinäviikkojen ajan torppamuseossa oli esillä kolmen taitajan Ritva Nylundin, Eeva Pyykön ja Eeva Vuorisén käsitöitä. Ystävysten taidokkaihin töihin tutustui torppamuseon ohella suuri joukko vierailijoita.

Heinäkuussa pidettiin museolla pärekattotalkoita yhteistyössä Somero-Opiston kanssa. Navettarakennus sai uuden katon entisajan talkooperinteitä noudattaen. Talkooperinnettä ylläpidettiin myös Hermannina heinäaantapahtumalla ja talkootansseilla.

Museoviraston tukemana korjattiin navettarakennuksen katon lisäksi myös härkäpiahon, ladon ja tallin kattoja.

Seuran muuta toimintaa

Seura piti tiedotustilaisuuden

Ahti Kukkonen

Alle kouluikäisten museopäivää vietettiin torppamuseolla toukokuussa.

Jatkuu sivulla 94

Harjun toimitilahankkeesta yhdistyksille ja talkoolaisille.

Seura palkkasi edellisen vuoden malliin kesätyöntekijöitä. Yhteensä kolme nuorta toimivat näyttelyiden valvojina ja digitoivat kuva-arkistoa sekä siirsivät seuran esineluetteloa Musketti-tietokantaan.

Aholassa pidettiin Puhe-
lin kautta aikojen -näyttely. Näyttelyssä esiteltiin puhelimen historiaa aina vanhan ajan puhelimesta kännyköiden aikakaudelle asti. Näyttely keräsi laajan yleisön.

Seura järjesti kirjoituskilpailun alakoulun kuudesluokkalaisille. Aiheena olivat menneisyyden tarinat tai luontokokemukset. Kilpailuun osallistuttiin vilkkaasti ja raati palkitsi kolme parasta kirjoittajaa. Palkitut tekstit julkaistaan Someron Joulussa.

Talous

Someron kaupunki on myöntänyt seuralle toiminta-avustuksen. Avustuksella on osaltaan palkattu museonhoitaja kesäksi ja maksettu museoiden ylläpidon kuluja sekä ylläpidetty seuran toimintaa.

Museoviraston avustus saatiin torppamuseoalueen kattojen korjaukseen.

Seuran merkittävin tulonlähde on kotiseutulehti Someron Jouluku.

Ahti Kukkonen

Ahti Kukkonen

Kiertokoulunopettajana toimivat Mirja Honkainen ja tarkastajana Voitto Ollongvist.

Koululaisten museopäivänä teemana oli entisajan kiertokoulu. Torppamuseon toistupa odottaa kiertokoululaisia.

Ahti Kuikkonen

Olavi Virtasen valokuvia oli torppamuseolla.

Ahti Kuikkonen

Virtasen valokuvia torppamuseon tuvassa.

Somero-Seuran tapahtumakalenteri 2015

- 25.3. Kevätkokous Härkälän kartanossa
- 10.4. Somero-Seuran toimitilahankkeen lehdistötiedote
- 15.5. museo avasi ovensa
- 15.5. Muistelupaja museolla yhteistyössä Somero-Opiston ja Someron Kulttuuri ry:n kanssa
- 15.5.-22.6. Olavi Virtasen valokuvia esillä Torppamuseolla
- 16.5. Pop up -kahvila museolla
- 20.5. Alle kouluikäisten museopäivä
- 23.5. Siivouspäivän kirpputori museolla
- 26.5.-27.5. Koululaisille kiertokoulua Torppamuseolla
- 26.6.-12.7. Käsityönäyttely museolla
- 26.6.-19.7. Puhelin kautta aikojen -näyttely Aholassa

- 11.7. museolla soi Rauli Badding Somerjoen musiikki koko päivän
- 12.7. Hermannina heinä -tapahtuma ja talkootanssit Someron Nuoriseseuran kanssa
- 25.7. Pärekkätalkoot Torppamuseolla Pitäjänmakasiinit ja Kultelan savenvalajan museo olivat auki kaksi viikonloppua kumpikin, toukokuussa ja elokuussa.
- 9.8. museo sulki ovensa tältä kaudelta
- 19.11. Syyskokous Härkälän kartanossa
- 28.11. Someron Joulu -lehti ilmestyi

Lisäksi seuran johtokunta on kokoontunut vuoden mittaan monesti eri hankkeiden ja asioiden merkeissä.

Käsityönäyttelyssä oli esillä kudonnaisia, paino- ja tilkkutöitä.

Ahti Kukkonen

Käsityönäyttelyn virkkaus-, ompelu- ja kudontatöitä museolla.

Ahti Kukkonen

Puhelin kautta aikojen -näyttelyssä riitti ihmeteltävää Tiina Jankamalle, Marika Haapalalle ja Anja Kukkoselle.

Ahti Kukkonen

Anja Kukkonen tutustui Puhelin kautta aikojen -näyttelyyn.

Somerolainen kotiseutuyhdistys Somero-Seura ry hankki itselleen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Harjun kartanon entisen kivinavetan vuoden 2012 alussa. Harjun kartanon historia alkaa 1600-luvun alusta. Kartano tunnetaan myös nimillä Strandgård ja

Rantakartano.

Somero-Seura suunnittelee rakennukseen somerolaisten yhdistysten kotia, ”yhdistyshotellia”, joka tarjoaa tiloja kaikille halukkaille paikallisille yhdistyksille. Seura aikoo hakea kunnostustöihin Leader-rahoitusta, ja

on käynnistänyt kotiseutukeräyksen kaikille asiasta kiinnostuneille hankkeen tueksi. Kotiseutukeräyksestä on lisätietoa vieraiselta sivulta.

Tulevaan tilaan tulee myös suuri osa Somero-Seuran valtavista kokoelmista, jotka ovat tähän

asti olleet hajallaan varastoituna, eivätkä täten yleisön nähtävänä, eli mm. seuraavat kotiseutukokoelmat: perinnehuone, koulumuseo, peltotyökalumuseo, maatalouskoneet, kirjoitus- ja kamerakokoelmat sekä Somero-Seuran mitattavat arkistot valokuvineen.

Jutta Varjus

Somero-Seuran toimitilahankkeen havainnekuva idästä päin kuvattuna. Kuvan oikeassa laidassa menee Härkälintie + kevyenliikenteenväylä; kiinteistön etuosan laajennusosaan on suunnitella viherkatto.

Somero-Seura ry

SOMERNIEMI-SEURA ry

Somero-Seura ja Somerniemi-Seura kiittävät yhteistyökumppaneitaan ja talkoolaisia sekä toiminnassa ja yhteisissä tapahtumissa vuoden 2015 aikana mukana olleita ihmisiä.

Vuosi on ollut menestyksenkäs ja tapahtumia täynnä, siitä suuret ja nöyrät kiitokset kuuluvat kaikille kanssakulkijoille.

Aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset vuoden 2016 Someron Jouluun pyydetään lähettämään viimeistään

syyskuun loppuun mennessä osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com.

Postitse osoite on Someron Joulu c/o Marika Haapala, Takalantie 6, 31400 Somero. Oikeudet muutoksiin pidätetään.

Kotiseutukeräys

*Somero-Seuran
toimitilahankkeen
tukemiseksi*

Seuran toimitiloiksi kunnostetaan kulttuuri-historiallisesti arvokas Harjun kartanon entinen kivimakasiini.

Ole mukana mahdollistamassa seuran kotiseutukokoelmien näytteillepano. Samalla mahdollistat kotiseutuperinteen säilyttämisen jälkipolville.

Keräysaika
4.6.2014-31.5.2016.

Somero-Seuran ylläpitämät museot:

- Torppamuseo
- Perinnehuone
- Savenvalajamuseo
- Koulumuseo
- Lainaviljamakasiinit
- Peltotyökalumuseo
- Sauhutupa

**Osallistu
keräykseen,
niin varmistat
hienojen perinteiden
säilyttämisen Somerolla!**

Tulevaan toimitilaan siirretään seuraavat kokoelmat:

- Perinnehuone
- Koulumuseo
- Seuran mittavat arkistot
- Peltotyökalumuseo
- Muut kokoelmat
- Seuran maatalouskoneet, jotka eivät ole olleet yli puoleen vuosisataan yleisön nähtävillä

Keräystilinumerot:

- FI93 4327 0010 0688 96, Someron Sp
- FI69 5434 0820 0980 72, Lounaismaan Op

Lisätietoa löydät osoitteesta www.someroseura.fi
tai Petri Siviranta, puh. 050 511 8550

Hyvää Joulua!

Tavallista Parempi Ruokakauppa